

HAMID
OLIMJON

Xayolimda
BO'LDING UZUN KUN

Hamid
Olimjon

Xayolimda bo'lding uzun kun

NGI ASR AVLODI
TOSHKENT
2019

UO'K: 821.512.133-1

KBK: 84(50')6

O – 49

Olimjon, Hamid

Xayolimda bo'lding uzun kun: she'rlar, balladalar va dostonlar. Hamid Olimjon. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – 288 b.

ISBN 978-9943-20-280-1

Mazkur kitobimiz XX asr o'zbek she'riyati darg'alari uchun tom ma'noda ustoz sanalgan, zabardast shoirlarimizga o'rni kelganda yo'l-yo'riq ko'rsatgan, o'zining hur fikri, bemisl tasvirlari, jonli timsollari bilan adabiyotimizda o'z o'rniga, o'z so'ziga ega bo'lgan ijodkor asarlarining jamlanmasidir. Uning she'rlari katta yoshdagi adabiyot muhiblari qalbini nazm bilan sug'orsa, doston-u ertaklari kichik yoshdagi o'quvchilar ko'ngliga, shuuriga eng olijanob fazilatlar urug'ini qadaydi.

Hamid Olimjon she'rlarida nafaqat davr ruhi, balki ertangi kun sabog'i, nurli kelajak umidi mujassam. Muto-laa barcha yoshdagi o'quvchilarni shoir qalbi bilan yaqinlashtiradi, ma'naviy va ruhiy suhbatga chorlaydi.

UO'K: 821.512.133-1

KBK: 84(50')6

ISBN 978-9943-20-280-1

© Hamid Olimjon, «Xayolimda bo'lding uzun kun».
«Yangi asr avlodi», 2019-yil.

She'rlar

*Shodlik yo'lga boshladi meni,
Baxtiyorlik bo'ldi odatim,
Shoir bo'lib shodlik va baxtni
Kuylamaklik zo'r saodatim.*

O'ZBEKISTON

Vodiylarni yayov kezganda,
Bir ajib his bor edi manda.
Chappar urib gullagan bog'in,
O'par edim Vatan tuprog'in.
Odamlardan tinglab hikoya
O'sar edi shoirda g'oya.
Daryolardan kuylab o'tardim,
Ertaklarga quloq tutardim.
Hammasini tinglardim, ammo,
O'xshashini topmasdim aslo.

O'xshashi yo'q bu go'zal bo'ston,
Dostonlarda bitgan guliston –
O'zbekiston deya atalur,
Uni sevib el tilga olur.
Chiroylidir go'yo yosh kelin,
Ikki daryo yuvar kokilin
Qorli tog'lar turar boshida,
Gul vodiylar yashnar qoshida.
Chor atrofga yoyganda gilam.
Aslo yo'qdir bundayin ko'klam.
Tog'lardagi qip-qizil lola
Bo'lib go'yo yoqut piyola,
Buloqlardan uzatadi suv
El ko'zidan qochadi uyqu.
Dalalarda boshlanadi ish
Boshlanadi ijod va turmush.
Kundan-kunga o'sadi paxta,
Barg chiqadi har bir daraxtda,

Olmazorlar gulin to'kadi,
Meva bog'lab shoxin bukadi.
Shaharlarda ishga chiqib el
Odam bilan to'lar Tekstil.
Hammasining bir istagi bor,
Hammasi ham xursand, baxtiyor.
Bu o'lkada har narsa bordir,
Ko'rmaganlar doim xumordir.
Amu bilan Sirdan suv ichgan,
Zarafshonni loylatib kechgan,
Chavandozlar bordir bu elda.
Bahor chog'i pishqirgan selda
Arg'umoqlar qo'shig'i bordir.
Bu shundayin ajib diyordir.
Dalasida o'smas tikonlar,
Cho'llarida chopmas ilonlar;
Qush uchganda kuymas qanoti,
Odam o'tsa qurimas zoti;
Chanqov qolib yo'lovchl o'lmas,
Har burchakda boshkesar bo'lmas.
Kulbalmi kelib bosmas qum,
Go'daklarmi yutmas och o'lim.
Odamga baxt va tole yordir –
Bu shundayin ajib diyordir.

Bunda bulbul kitob o'qiydi,
Bunda qurtlar ipak to'qiydi,
Bunda ari keltiradi bol,
Bunda qushlar topadi iqbol,
Bunda qorning taglarida qish,
Bahor uchun so'ylaydi olqish.
Bir o'lkaki husnga boydir,
Uning eng zo'r ko'zgusi oydir;
Bir parcha o't bo'lib bunda kun
Paxtasiga ishlaydi har kun.

Botirlari kanal qazadi,
Shoirlari g'azal yozadi,
Kuychilari o'qiydi yalla,
Juvonlari aytadi alla,
Pazandasi yopadi shirmon,
Qarilari kutadi mehmon –
Bu shundayin ajib diyordir.
Buning qiziq hikmati bordir:
Har go'shada suyangan tog'i;
Gurjistonda sevgan o'rtog'i
Unga husn va iftixordir;
Uzoq Sharqda qo'shini bordir,
Shuning uchun tinchdir ul ko'ngul.
Shuning uchun osoyishdir ul.
Shuning uchun somonda yotmas,
Shuning uchun sovuqda qotmas,
Yovlariga osmon tutundir,
Shuning uchun bag'ri butundir,
Shuning uchun yopinmagay xas,
Shuning uchun kiyinar atlas.

Shunday o'lka doim bor bo'lsin,
Shunday o'lka elga yor bo'lsin.
Omon bo'lsin og'aynilari,
Omon bo'lsin do'stlarning bari.
Doim bo'lsin davlati omon,
Shunday bo'lsin bu butun jahon.
Shaftoluzor bog'larni ko'rdim,
Gul ko'kargan tog'larni ko'rdim,
Mehr qo'yib o'pgan sari oq,
Oppoq bo'ldi bu, aziz tuproq.

Vodilarni yayov kezganda,
Bir ajib his bor edi menda...

O'ZBEKISTON

1

Quyosh chiqar, to'r yoyar,
Oqar oltin tutunlar.
Ko'chalar qizar, kuyar,
Shunday boshlanar kunlar.

G'ijillar kichik eshik,
Chiqar kulib go'zal qiz,
Yomg'ir yuvgan yaproqdek,
Jonli, tirik va tetik.

Yayrab yashnab ketadi,
O'ynab nurli ko'zlari.
Maktabiga ketadi,
Porlab anor yuzlari.

Yo'ldoshlarin ko'radi,
So'rashadi, kuladi.
Muallima – yosh xotin,
Uni jondan sevadi.

2

Shahar... Har yumshoq sahar
Kuylar bilan uyg'onar.
Alamlilar bag'riga
Sevinch tikandek botar.

Shaloladek shag'illab,
Shovqin-suron qaynaydi;
Mashlnalar o'ynaydi,
Yonib, porlab, gurullab.

Bukun bayroqlar yana
Qizil karvon kutadi.
Ko'chalarni to'ldirib,
Po'lat otlar o'tadi.

Soqoliga oq tushgan
Dehqon ota minbarda:
Chopgan,
Hovliqqan,
Shoshgan...
So'zlar bir zum
Bir parda:
– Biz, siz bilan birgamiz.
Mushtumzo'rlar yo'q bo'lsin.
Biz ko'plashib kelamiz,
Bu ularga o'q bo'lsin.

3

Zarafshon asir bukun,
Hovliqmaydi, toshmaydi.
Qirg'oqlardan oshmaydi,
Bo'ynini egmish butun.

Har tomonda ishchilar
Toshlarni sindiradi.
Daryoni tindiradi,
Temir tan kurashchilar.

Duxoba qirg'oqlarda,
Yangi dunyo yaralgan.

Igna – sarg'ish iplar-la
Elektr zafar chalgan.

To'g'onlarda yozilgan:
«Qumliqlarga oqmaysan,
Burjuylarni boqmaysan»
Zarafshon nurga to'lgan.

4

Marmar kabi salqin tun...
Ko'zgudek tiniq, oydin.
Dala yayrab yotadi,
Yangramay kuy, chiqmay un.

Jo'ra qo'lda ketmoni,
Suv ochgali ketadi.
Oq oltinning gullari,
Cho'llab uni kutadi.

Suvlar keladi ana,
Quturib mastdek, toshib,
Past marzalardan oshib,
Jo'ra sevinar yana.

5

Tindi oyning nurlari,
Xo'rozlar ovoz soldi.
Adolatoy uyg'onib,
Barg kesgali yo'l oldi.

Quchoq-quchoq barglarmi
To'pladi katta bog'dan.
Sevinchlar qaldirg'ochdek,
Uchardi so'l va sog'dan.

Uyda ipak qurtlari,
Bir hasharni kutgandek,
Ochlik yilin o'tgandek,
Pishillar, hovliqardi.

Adolatoy kelardi
Polvon kabi dam tortmay.
Novdalarga ko'milib
Charchamay,
Tolmay,
Botmay.

6

Fabrika – ulug' bir qalb,
Butun hislar birlashgan,
Sezgi-hislar ulashgan,
Hamma bir og'iz, bir lab.

Parralar aylanadi,
Yorug', erkin dillardek,
Pillalarning qillari,
Bir-birga boylanadi.

Qizil o'tlar yonadi,
Har kun yangi uchlar-la,
Uning baxti, zavqiga,
Ter to'kkanlar qonadi.

7

Ko'chalar olov va chang...
Yaktagini yopinib,
Yigit so'zlaydi kulib;
– Qovun keladi, ketmang.

Asta-sekin jiladi,
Bir arava uzoqdan.
Cho'zillb qo'shiqlari,
Odam chiqar haryoqdan.

– Cho'llab qoldik, tashnamiz,
Tashlab keting bittani.

– Xo'p, berayin jon bilan,
Ol pichoqni, so'y, qani.

To'rdor qovun karsillab,
Qantday erib ketadi:

– Eshmat aka, albatta,
Istagiga yetadi.

ENG GULLAGAN YOSHLIK CHOG'IMDA

Eng gullagan yoshlik chog'imda,
Sen ochilding ko'ngil bog'imda.
Shunda ko'rdi ko'zim bahorni,
Shunda qalbim tanidi yorni.

Qushlar sayrar jonimga payvast,
Men sevgining bo'yi bilan mast.
Kuni bilan dalada qoldim,
Lolazorlar ichra yo'qoldim.

Quchoq-quchoq gullar terganim
Va keltirib senga berganim
Kechagiday hamon esimda,
Har soniya, har on esimda.

Shundan beri tilimda oting,
Shundan beri dilimda oting.
Eng gullagan yoshlik chog'imda,
Sen ochilding ko'ngil bog'imda.

* * *

Sevgi desam, faqat sen desam,
Sening bilan yashasa qalbm;
Sen desam-u, butun dunyoning
Sho'rishiga quloq solsam jim...
Quyun kabi aylanar boshim,
Qarayman-u, ko'zim tinadi.
Va jilvangdan ko'ngil ko'zgusi
Parcha-parcha bo'lib sinadi.
Shu qarashga bormi nihoya,
Bo'larmanmi maqsadga vosil?
Toparmanmi bir yangi g'oya,
Bo'larmikan bir murod hosil?
Topilarmi unda bir chora,
Agar meni qurshasa junun:
Bo'lib qolsa sirim oshkora,
Atasalar nomimni Majnun?

XAYOLIMDA BO'LDING UZUN KUN

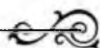
Xayolimda bo'lding uzun kun,
Seni izlab qirg'oqqa bordim,
Och to'liqlar pishqirgan tunda
Topib ber, deb oyga yalvordim.

Ishon bunda, seni doimo
Esga solur chiroyli tunlar,
Sho'x yulduzlar, salqin saharlar,
Esga solur baxtiyor kunlar.

Toleyimning oshinosi san,
Sen sevgimning ko'kargan bog'i,
Sening bilan birga iqbolim,
Ishonchimning sen vafo tog'i.

Meni qurshar salqin bir havo,
Suv ustidan tun quyiladi,
Shunda qancha-qancha gaplarni
Esga solib oy ham to'radi.

Kecha jimjit, yolg'iz to'liqlar
Pishqiradi bilmay tinimni,
Hiylagar oy, sehragar dilbar,
Solib qo'yding yodimga kimni?..

HOL

Qaydan kelding, fikrimni bo'lding,
Nega etding meni parishon?
Nega buzding munis holimni,
O'ylarimni nechun bemakon?
Ehtiroslar, hislar, yonishlar
O'lkasini kezardi xayol,
Hokim edi mening ruhimda
Shunday latif ilhomiy bir hol.
Bir kichik tor, bir yoniq parda
Qancha gapni aytib berardi...
Onasidan o'rganganini
Chumchuq chuvlab qaytib berardi...
Tikkan edim qalb qulog'ini
Va fikrimga bergan edi jon,
Chivin uchsa kelardi malol,
Shunga edi sadoqat, imon.
Xalal berma, ozroq qo'nib tur,
Tamom qilay shu gul suratni,
Qo'ygil meni, yurakning qoni
Bilan tortay eng so'nggi xatni.

OZAR QIZI

Hazardan yumshoq bir yel esib,
Bir bahor xabari keltirdi,
Tingladim yo'llarni men to'sib,
Sevinchlar har yonni to'ldirdi.

U kunlar hayotning ko'kida
Bulutlar keng qanot yozgandi.
Yulduzlar ko'rolmay borliqni,
Bir voram yaproqdek ozgandi.

Anordan suv ichgan u yuzlar,
Yoshlikda uch-to'rt kun porlardi.
Javdirab kulganda yosh ko'zlar,
Chodralar: «kel, kel» deb chorlardi.

Qush kabi qafasga o'ralgan
Yosh dillar:
«Don ber» deb yig'lardi.
Zaharli xanjardek qadalgan
Alamlar bag'rini tig'lardi.

Hazardan yumshoq bir yel esib,
Bir bahor xabari keltirdi,
Tingladim yo'llarni men to'sib:
«Chodraning siynasi yirtildi!»

U, munis yosh ozar qizlari,
Oq bulut qo'ynida cho'mildi;
Porladi u anor yuzlari –
Qayg'uning ko'zlari yumildi.

To'planib yulduzlar kezalar
Har kuni neft oqqan yo'llardan.
Va o'tli, bolg'ali qo'llardan
Bir ko'mak, bir imdod sezalar.

Bundan so'ng har minut tongida,
Fabrikka dengizlar oqadi.
Inqilob har dilning ongida...
Baxt qushi qanotin qoqadi.

Tingladim, yoqimli kuylarni,
Men o'pdim turmushning yuzidan.
Yo'lladam bir to'plam gullarni,
Ularga, yosh o'zbek qizidan.

O'LKA

Men dunyoga kelgan kundanoq
Vatanim deb seni, uyg'ondim,
Odam baxti birgina senda
Bo'luriga mukammal qondim.

Qulog'imga noming kirganda
Qumliq kabi tashna boqurman,
Sening jannat vodiylaringdan
Nahrlarday to'lib oqurman.

Bilsinlarkim, yo'ldoshim bo'lmas,
Ko'zda yoshi bilan kulganlar,
Tillari bor, o'zlari hayot,
Lekin yurak-bag'ri o'lganlar.

Har aytganing buyuk jangnoma,
Qayga desang qaytmay keturman.
Ko'zlarimni yunmasman aslo –
Daryo kabi uyg'oq o'turman.

BAHORGA YETGANDA

Tongda oppoq bulut xayolimda,
Qip-qizil loladan nishon taqdi.
Yoki dildan kulib hayot uzra,
Oltin ilhom sohib quyosh boqdi.

Ko'k mayin novdalarda qor – parlar,
Inja ruhim-la o'ynashib qoldi.
Inja ruhim-la o'ynashib gullar
Oqshom oydinda uxlashib qoldi.

Uchdi kapalaklar va adashdi,
Ma'sum yana gul shoxida, ma'sum,
Ma'sumcha... chamanlar sari oqdi,
Har maysada bir jonli tabassum.

Gul ko'lkasi gulxan kabi qizg'in,
Qizg'in... yana sayraydi dutorlar...
Sayraydi... tubanlarda bahorlar...
Injitmadi ko'nglimni-da bir kun.

Yumshoqqina ko'k parda yopingan
Tog'lar, ana... Rohatgina uxlar.
Cho'pon ila qo'y, – turna qatorlar
Kezmakda uning bag'rida tunlar.

O'RIK GULLAGANDA

Derazamning oldida bir tup
O'rik oppoq bo'lib gulladi...

Novdalarni bezab g'unchalar,
Tongda aytdi hayot otini
Va shabboda qurg'ur ilk sahar
Olib ketdi gulning totini.

Har bahorda shu bo'lar takror,
Har bahor ham shunday o'tadi,
Qancha tirishsam ham u beor
Yillar meni aldab ketadi.

Mayll deyman va qilmayman g'ash,
Xayolimni gulga o'rayman;
Har bahorga chiqqanda yakkash,
Baxtim bormi deya so'rayman.

Yuzlarimni silab, siypalab,
Baxting bor deb esadi yellar,
Etgan kabi go'yo bir talab,
Baxting bor deb qushlar chiyillar.

Hamma narsa meni qarshilar,
Har bir kurtak menga so'ylar roz,
Men yurganda bog'larga to'lar
Faqat baxtni maqtagan ovoz:

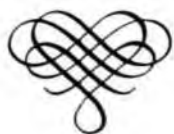
«Mana senga olam-olam gul,
Etagingga siqqanicha ol,

Bunda tole har narsadan mo'l,
To o'lguncha shu o'lkada qol.

Umrida hech gul ko'rmay yig'lab
O'tganlarning haqi ham senda,
Har bahorni yig'lab qarshilab
Ketganlarning haqi ham senda...»

Derazamning oldida bir tup
O'rik oppoq bo'lib gulladi...

BAHOR

Husn qo'shib har kun husniga,
Tabiat chaqirar o'z quchog'iga;
Har kun kiyib yangi bir libos,
Chaqirar o'zining yoshlik chog'iga.

Tinmay esar har tomonga yel,
Qo'ymay sochar o'rikning gulin,
Daraxt shoxlarini silkitar,
Uyg'otishga boshlar uni tun.

Bulbul sayrar, chumchuq chlirqirar,
Xabar berar asli – zotidan,
Gulga qo'nib qattiq so'ylashar,
Qish paytining xotirotidan.

Tinim yo'q, har nafas sep yozar,
Bahor yechib o'z tugunchagin,
Tongi kurtak, oqshomi g'uncha
Sahar turib ochar chechagin.

Dala yuzin qoplar chechak – gul,
Kulib chiqar yorib yer tegin,
Zanggor ko'zlariga to'lar nur,
Shudring bilan yuvar kiprigin.

Yangidan jonlanar koinot,
Hayot boshlar kolxoz yerlari,
Kollektiv kuch bilan gurkirar
Adirlari, cho'li, qirlari.

Mehnat zavqi tutar o'lkani,
Sahar ketar cho'pon tog'iga,
Biri ariq qazir, yer haydar,
Biri gul o'tkazar bog'iga.

Har yaproqni ayab o'stirar,
Ishqqa to'lib chlqar nahorga,
Shoir boshlar yurak she'rini,
Sevgisini ochar bahorga.

Bag'ringga tort, quchoqla, bahor!
Jozibalar barchasi sening.
Ishga kirgan, gullagan chog'i,
Sen yoshligi buyuk o'lkaning.

* * *

Tinimsizdir yolgʻiz shaboda,
Maysalarning sochi silkinar,
Mana, hozir chirqirab turgan
Parrandalar, qushlar ham tinar...

Hamma uxlar va faqat tunni
Mening oʻzim qarshi olurman.
Qarshi olur va tongga qadar
Mening oʻzim uygʻoq qolurman.

Qulogʻimga sekin shivirlab
Tun uyquni oʻrgatar menga,
Boʻlganmisan tunda sahroda?
Boʻlmasa kel, soʻylayin senga...

HUJUM GULIGA

Bu kunlar pok, ipak nurlar,
Nafis tanlar-la o'ynashdi.
Otar to'lqin, dengiz erkin,
Chechak lablar sevinch ochdi.

Ko'rinding chayqalib, o'ynab,
Oqib oppoq ko'piklar-la;
Ichib oltin shafaqlardan
Kezib yulduzli yo'llarda.

Tushunchang qo'lda sinmas soz,
Ko'kar, cho'llarda yaproq yoz.
Kularkan lolalar, gullar,
Ko'ngillardan sochilsin noz.

Bahor sen, g'uncha – gullar-la
Ochil, erkincha ko'krak ker!
Yozay ko'ksingga dillar-la
Chechaklardan to'qilgan she'r...

O'TARKAN

Yel uchar choqda maysalar dengizi
Egilar, raqs etar, kular kavidur.
Kecha kulganda nozli Volga yuzi,
Egilib, jilmayib, go'zal ko'rinur.

Katta ko'prik balanddi, suv cheksiz
Oynadan oq ko'pik ko'rib turamiz.
Vahmalar dilda yo'q, kulib turamiz,
To'lg'onar bir sevinch bilan dilimiz.

Kecha oydin, hayot kulib turadi,
Volga erkin, ipak ro'moli bilan
Buralib, erkalab xayoli bilan
Inja bir she'r bo'lib oqib turadi.

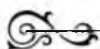
SIYOB

1

Ko'kdan
Har kun
Oltin olov to'kildi.
Jimjit har tun
G'ovg'a bilan so'kildi.
Mudragan,
Uxlagan
Har yer jonlandi.
Qish ketdi,
Qor bitdi,
Har novda
Oq, pushti
Chechaklar taqib,
Har ko'ngil
Unlarga zavq bilan boqib,
Bahmal ko'ylaklar-la
Ko'klam boshlandi.

2

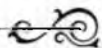
Biz shod, quvnoq,
Siyob sari oqamiz,
Har tomonga
Sevinch bilan boqamiz.
Bir yonda:
Yoyilgan
Qo'ylar, qo'zilar,

Kezadi,
O'tlarni ezadi,
Boqqanda
Unlarga
Xayol cho'zilar...
Bir yonda:
Yotadi
Vayrona mozor,
Bag'rida
Yuradi
Bir gavda:
Istaydi
Kechmishdek vafoli bir yor.
Yastanib yotadi
Vayrona mozor.
Biz bir to'lqin –
Siyob sari oqamiz.
Yosh dillarga
Oltin chechak taqamiz.

3

Siyob,
Go'yo,
To'lg'an, kulgan yuzlardek,
Ko'tarilar har nafas.
O'ynar,
Istamas qafas,
To'lqinlar o'tishadi.
Sezgir, ziyrak ko'zlardek,
Baland-pastga tushadi.
Ag'darilib,
Kashta tikib,
Tez-tez o'tib ketadi.
Kim biladi,

Balki, kunda,
Balki tunda,
Kim qaylarga yetadi.
Qancha yo'lm
Yengib, so'ngra
Kim, qaylarga singadi.
Kichik ko'prik...
Ustunlarga
Suvlar o'zni uradi.
Oppoqqina,
Qo'ng'iroqli,
Kumush chechak bo'ladi.
Ko'prik kichik...
Lekin tetik...
Og'irlikni sezmaydi.
Birni unga,
Birni bunga,
Har tarafga yo'llaydi.

Zanjir kabi,
Ulanishib,
Yigit-qizlar o'talar.
Epchillari,
Tez shoshilib,
Chopibgina ketalar.
Ba'zilari
Qo'rqa-qo'rqa,
So'ng sohilga yetalar.
Ko'lkalari,
Ba'zan kulib,
Ba'zan titrab
O'ynaydi.
Uzun sochlar,
Majnuntoldek,
Egilmakdan to'ymaydi...

Bukun sayil,
O'ynashalar
Yosh qizlar.
Yosh yigitlar
Go'yoki sel,
Ham toshalar,
Uzoq qochgan sukutlar.

Sayil,
Lekin,
Qurbon-da yo'q,
G'am – uzoq,
Yangi, o'tli
Yo'llar uchun
Qo'yalmaydi
Dil tuzoq.
Har dil – xursand,
Har yuz – kulgan,
Sajda qilmay tangriga.
Anglagan ul,
Bosh egmaydi
Uning xoin amriga.

Esadi yel,
Yuksaklarda
Hilpiraydi ro'mollar.
Egadi bel,
Tubanlarda
Suvga serob
Yosh tollar.

Hamma xursand
O'yin... kulgi... rohat...
Soz... musiqa... chaladi...
Har hisni-da

Qitiqlaydi,
Har dildan sir oladi.
Keng bir davra
O'rtasida,
Bir go'zal qiz o'ynaydi.
Ko'zni suzib,
Qoshni kerib,
Tinch turganni qo'ymaydi.
Mayda-mayda
Qadam tashlab,
Qo'shiqlar-la
Qaynaydi.

4

Bukun sayil,
Yosh yurakda
Qolmagandir
Qayg'u hech,
Ey, qaydasiz:
Uyg'un,
Ilhom,
Ketmaymizmi,
Bo'ldi kech!

NEVA XOTIRALARI

Sirli sen, chayqal, ey go'zal dilbar,
Sho'x va o'ynoq qiz albomi yanglig'.
Ko'kragingda hayot degan oshiq,
Ko'p asr sayragan va to'kkan zar.

Dilda nash'a, qo'limdagi nay-la,
Men-da sayray butun tilaklarni,
Jonlatay, so'zlatay varoqlarni,
Ey go'zal, o'ynama, sekin tingla!..

Kuylasa, o'ynasa mening sozim,
Oqsa ko'nglim-la o'ynagan rozim,
Erka qo'yningga iz chizib ketsin,
Sen-la to'lqinlanib, suzib ketsin.

Tingla, men bir qadar-da ta'sirli,
Oqishingla xayol bilan oqdim;
Yuzlaring xol, boqishlaring sirli,
Dilda yaproqni yelpitib boqdim.

Sen hayot shoiri, asrlarning
Sirlarin she'r ila yashatgansan,
Yerni titratguchl kurashlarning
O'tlarin ko'ngling ichra solgansan.

Bir zamonlar... quyosh-da kulmasdi,
G'amgin ellar... sevinch to'kilmasdi.
Lablaringda o'sardi yaproqlar,
Oh... ular, dil uchun egilmasdi.

Esdi yellar, hayot-da uyg'ondi,
Kuchli to'lqin sening quchog'ingda,
O'tli gullar ochib yonog'ingda
Na'ra tortib, olov kabi yondi.

Har tomon qon, esardi bo'ronlar,
Shonli Avroradan emib nurlar;
Yana tovuş kabi qanot yozding –
Oqdi qalbingda qip-qizil qonlar...

Bu tabiat-da bir chevar shoir,
Har nafas yuzlaringga kashta tikar.
Inja, sho'x yel esib-da, o'ynashadi
Tiksa ustingga-da quyosh chodir.

Xayr ey, sevdigim sho'x, o'ynoq qiz!
Lola bir jilmayish-la boqmoqdan,
Ketaman, sohilingda oqmoqdan.
Xayr, ey, oy go'zal va xoldor yuz...

BOLTIQ DENGIZI BO'YLARIDA

Naqadar keng, go'zal quchog'ing bor...
Sho'x qiliq to'lqining-la birgalashib
Keladur o'ynagim suzib, quvushib,
Sen-la shoirligim, hayotim bor.

Boladek har qayiqni erkalashing,
Mehribon, shod, aziz ona kabidir;
Shoir ilhom-la o'ynagan kabidir,
Hech sukutsiz, nashidalik turishing.

Kuchli to'lqinlaring-la mas'ud o'lur
Yel esarkan u, keng, go'zal quchog'ing,
Suv quyunlar uchar, tag'in to'kilur,
Bu sening baxtiyor, chechakli chog'ing.

Naqadar keng, go'zal quchog'ing bor...
Sho'x qiliq to'lqining-la birgalashib
Keladir o'ynagim suzib quvushib,
Sen-la shoirligim, hayotim bor!

BOLALIK

Dunyo ekan...
Chamanzorlar kechib,
Oshib tog'lardan,
Quyoshdan nur ichib,
Qum, o'tloqlardan
O'ynab... kulib...
Armon bilan
O'tar ekansan.

Bola edik,
Tanlar olov,
Qalb qaynoq,
Ko'zlar o'tkir,
Dillar sof,
Erkin-erkin o'ynardik...
Hayot bilan
Qaynar edi
Kuy, qishloq.
Bir yonda tog',
Bir yonda bog'...
Suv sochardi...
Gul ochardi...
Keng ko'chalar...
Uzun yo'llar...
Porlar edi
Sham chirog'...
Suv oqardi,
Qo'ynida
Ko'krak kerib,

Baliq kabi
Sho'ng'ib yotardik...
Qizlar o'tsa,
Orqasidan
Olma otardik.
Nurli, oydin kechalar,
Porlar edi ko'chalar,
To'planardik,
«Yashinmachoq» o'ynardik
So'ng charchardik
Chumchuq kabi
Chirqillashni
Tashlab biz,
Rohat-rohat
Qo'zi kabi uxlardik.

Kunlar o'tdi,
Shahar bizni,
Olov ko'zli,
Temir tanli
Ot bilan
Ko'kragiga chaqirdi.
Uzoq ketdik,
Yo'lda tog'lar,
Bir tegirmon toshidek,
Chir aylanib qoldilar.
U, kishnadi,
Mag'rurlarcha baqirdi.

Yosh ko'ngillar,
Poyoni yo'q hls'larni,
Yo'lga sepib,
So'ng zavqlarga toldilar.
Yillar uchib ketdilar.
Ko'p bahorlar

Qanot yozib,
Tilakdarga yetdilar.
Biz shaharning kurash marshin
O'rgandik.

Faqat bazan yo'llarda
Telba suvlar oqalar,
Bizga qarab:
«Kel-kel» deyilar,
Quyosh emib boqalar.

Yoshlik esga tushadi.
Ko'z oldimdan,
Bolaligim
Quvlashib o'tishadi.
Xayollarga tolaman...
Oh... unlarni eslab,
Eslab,
Bir nafas jim qolaman.
Lekin, yana
Shovqinlarga
Quloq yozib kiranman,
To'lqinlarda
O'ynab, qaynab
Chappor urib
Kulanman.

QISH

1

Oqshom... Borliq oq dengiz
To'fqinsiz uxlar...
Yulduz go'yo oltin qiz
Jimlikni tinglar...

Past-past uylar, devorlar
Oq ko'ylak kiygan.
«Muz tog'i»dek u tomlar
Tinchlikka cho'mgan.

Tamg'a kabi taniqli,
Har yerda bir iz...
Uzoqlarda jiladi
Uch-to'rt xotin-qiz.

Oy ham zaif boqadi,
Yuzi qavargan.
Ma'yus, sekin oqadi,
Go'yoki tolgan.

2

Quyosh hamon uxlaydi,
Har yon bulutlar.
Tarqalmagan oqshomgi
Mayin sukutlar.

Uchli-kuchli uchadi
Bo'ron – shamollar,
Qor – un to'zib ketadi.
Titraydi tollar...

«Muz tog'»lardan chiqadi
Bir alla sozi, –
Yosh go'dakni yupatgan
Ona ovozi.

Olmazorlar ochganlar,
Ko'pik chechaklar.
Har novdada cho'zilgan
Oppoq ipaklar.

3

Muz siynasin tiladi,
U, zar ignalar,
Parcha-parcha sinadi,
Sadaf tugmalar.

Kirar issiq bir oqin,
Qorlar eritar...
Har yer buloq... yoz yaqin...
Suv oqib ketar.

Ko'k yuzini tutganda
Oltin pardalar,
Bahor bilan yayraylar
Go'dak novdalar.

Qirlar oltin suvlarni
To'ymay ichadi.
Ko'kda oppoq bulutlar
Tinmay ko'chadi.

Oq pardani tashlaydi
Yumshoq baxmallar.
So'ng o'smoqqa boshlaydi
Ko'k, yumshoq parlar.

Men yo'llarda ketarkan,
O'ynab qarayman.
Ilhomimning sochini
Asta tarayman.

HOY, YAXSHI QIZ!

Hoy, yaxshi qiz,
Yaqinroq kel,
Bir-ikki so'z so'zlayin,
Shu holingdan
Ta'sir emgan
Ko'nnglimdan she'r kuylayin.
Ravshan, nurli
Ko'm-ko'k ko'zing
Hali ko'pni ko'rmagan.
Kulcha yuzing
Qarilardek,
Qat-qat bo'lib so'lmagan.

Tola-tola
U sochlaring
Quyosh bilan yuvilgan.
Pok siynadan
Sutlar emgan,
Hoy, oydinda
Tug'ilgan –

Na qayg'u-g'am,
Na ko'zda nam
Va na sitam
Sezmaysan.
Hayot bilan
Qaynab toshgan
Ko'ngilni hech
Buzmaysan.
Kipriklaring

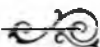

Ipak kabi
Ko'tarilgan,
Pir-pir etib turadi.
Pastga tushgach,
Ko'zlaringga
Parda kabi bo'ladi.
Momiq qo'ling
Shimarilgan,
Yupqa ko'ylak kiygansan.

Yosh ko'kraging
Ko'tarilgan,
Sen yashashni sevgansan.
U, sho'x, ziyrak
Ko'zlar bilan
Har tomonga qaraysan.
Shirin-chuchuk
So'zlar bilan
Qarashiarni taraysan.

Otang-onang
Seni jondan
Ba vijdondan
Sevadi.
Lekin, afsus...
Anglamasdan
Senga qadah beradi.

Faqat, sen ham talpimasan,
Shodliklarga to'lasan.
Go'yo, erkin
Bir qush bo'lib,
Shoxdan
Shoxga
Qo'nasan.
Ichma singlim,
U – bir zahar,

U – bir o'lim suvidir.
Bir ko'l bo'lgan
U, hayotning,
So'ng yupanish yo'lidir.

Agar ichsang,
Badanlaring
Olov bo'lib yonadi
Ko'kraklaring
Qisiladi,
Ko'zlaring yosh oladi.
So'ngra bir dam hushdan ketib
Jinni bo'lib qolasan.
Ehtimolki,
Sen abadiy
Kurashlardan tolasan.

Qichqir-hayqir!
Otang, onang,
Endi seni tinglasin.
Qadahlarni
Tez uloqtir,
Ular biroz inglasin.
Bo'lmasa qoch,
Zamon senga
Keng bag'rini ochgandir.
Unda yuzing,
Bir oy kabi,
Bir kun kabi
To'ladi.

U yuzlarda
Sening baxting;
Istiqboling
Kuladi.

QISH KO'CHASIDAN

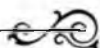
Yo'llardan zavq bilan kelaman,
Har yon – jim...
Sevinchim
Yonarkan ko'nglimda... yelaman...
... Jilaman...
O'ylarim tarqoqmas,
Ko'zlarim yerlarga tikilgan,
Diqqat-la to'naman,
Xayolim
Qarorsiz tez oqmas.
Oppoqi,
Shu qadar bu qorlar...
Boshlayman,
Tubandan – yuksakka intilib,
Avaylab odimlar tashlayman.
Hamma yoq shu qadar oppoqi...
G'achirlar yerlarda qorlari,
Har tili shu qadar chaxchaxki...
Boshlayman,
Avaylab odimlar tashlayman.
Daraxtlar shu qadar oppoqi,
Oq bulut ko'klardan enganday,
Novdalar, shu qadar oppoqi,
Bulutda cho'milib tinganday.
Qorlardan yo'l ochib kelaman,
Shu sovuq, jonlilik berganday.
Qonlarim
Sof havo emganday,
Oppoq qor ustida jilaman.
Yo'llardan, zavq bilan kelaman.

NIMA BIZGA AMERIKA!

Nima bizga,
Amerika?
Nima bizga,
Uning sur'ati.
Uning tezlikligi,
Kuchi,
Quvvati.
Uning shijoati,
Uning g'ayrati.
Mana biz
Shu qisqa muddat ichida
Shunday tezlik bilan
Yetdik-ki,
Shunday gigantlarga
Ketdik-ki,
Hatto,
O'ylay olmas
Uning fordlari;
Uning rahbarlari,
Uning lordlari.
Bulutlarga
Bosh chiqargan
Amerika
Mana!
Mana o'sha
Badmast gavda,
Qari tantana,
Bukun shunday:
Asabi
Buzilgan
Tomiri

Tolgan.
Go'shtlar
Erib tushgan,
Bir suyak qolgan.
Ildizi chirigan
Bir chinor kabi
Qattiq shamollarga
Bo'yin egadi.
Bulutlardan
Kulib boqqan
U mag'rur tana
Bir karra
Yerga tegadi.
Zavodda
Ish ko'rgan
Bechora ishchi,
Ertangi
Qora kun
Tushin
Ko'radi
Ertangi
Ishsizlik
Ashulasini
Oqshomgi uyqudan
Yodlab turadi.
Rangi so'lg'un uning,
Dilida – alam
Yuragini
Ezayotir
Juda og'ir
G'am.
Kecha
Korxonada
Bir shov-shuv bo'ldi.
Ishdan qaytar ekan
Charchab,

Bo'shashib,
Stanoklar
Go'yo
Boqib,
To'nib,
Termilib
– Erta kelma! –
Degan
Bir qarash qildi.
Ertaga,
Mashinalar to'xtaydi.
Ertaga,
Zo'r zavod
Yurmaydi.
Ertaga,
Qorni och,
Yalang'och
Ishchi,
Bir parcha
Non so'rab
Har yon chopadi.
Tarqalsa
Bir joydan
Bir ovqat isi,
Ezilib,
Qo'zg'olgach
Orzu
Havasi,
Bolasi,
Xotini,
Qizi, singlisi, – och bari.
Ovqatni
Kimlardan,
Qaydan topadi?
Kechasi
U shirin

Xayolga botib,
Kuchini
Kimlarga,
Nimaga
Sotib,
Yurgan kunlariga
Afsus qiladi.
Balki, u
Ertangi
Zabastovkada
Eng oldin
Yiqilib
O'qdan o'ladi.
Balki, ertaga-da
Bir parcha nonning
Havas,
Ishqi bilan kuladi.
Mana men,
Ertangi
Yoriq kunimning
Qaydan kelajagim
Bilaman.
Ertangi
Baxtimning
Ashulasini
Men o'zim
Qo'l bilan qilaman.
Ertangi
Ashula,
Ertangi
Doston,
Mana shu po'latning
Ohangi bo'lar,
Sezgi,
Shuurlarni
Safarbar qilgan

Kuylarda
Temirning
Tovushi kular.
Mana bu
Mashina,
Mana bu
Quvvat,
Mana bu
Fabrikam,
Zavodim mening.
Aylanib,
Har kuni
Baxt keltiradi.
Har minut,
Har onda
Mening yuragim
Shu baxtning
Havasi
Emib turadi.
Mana men
Kuchimning
Bolg'asi bilan,
O'z sinfim ishiga
Olov beraman.
Besh yillik
Kuyiga
Odimlar tashlab,
Minglab yo'ldoshlarni
Yetaklab,
Boshlab
Yangi dunyo sari
Yuraman!
Nima bizga
Amerika,
Nima bizga
Uning sur'ati

Uning tezlikligi,
Kuchi,
Quvvati.
Mana biz,
O'zimiz
Safarga turib,
Undan o'tib ketamiz –
Yaratib
Zavodlar,
Mashinalarni.
Cho'yanni,
Po'latni
Izlarga solib,
Undan yo'limizga
Madad,
Kuch olib,
Oliy tilaklarga
Yetamiz!
Sibir sahrolari,
Ural tog'lari,
Dnepr suvlari,
Neft buloqlari –
Bizning irodaga
Bo'yin egadi.
Bizning irodaming
Po'lat zarbasi,
Qo'l yetmas joylarga
Qattiq tegadi.
Mana men
Amerika sur'ati bilan
Stanok
Boshida
Poyga
Quraman.
To'rt
Minut

Ichida
Qilgan ishini,
Ikki minutlarga
Bo'laman.
Shunday sur'atlarni
Quvib yetdikki,
Shunday qadam boshiab
Chopib ketdikki,
Amerika
Xayol ham qilolmas uni.
Har ishim,
Yurishim,
Turmushim
Mening,
Belgisi
Ertangi
Porloq baxtimning!
Mana shu belgilar
Ostida turib,
Ertangi
Baxtimni
Men chaqiraman.
Po'lat relslarda
Safarga
Yurib,
Uning amalini,
Otim
Atab,
Albat kelishlikka
Majbur qilaman!

1932 – 1941

BAXTLAR VODIYSI

(Farg'ona she'rlaridan)

Ko'm-ko'k,
Ko'm-ko'k,
Ko'm-ko'k...
Ko'klam quyoshidan
Ko'kargan qirlar,
Po'lat yag'rinlarni
Ko'targan yerlar
Ko'm-ko'k.
Salqin saharlarda
Uyqidan turgan;
Buloq suvlariga
Yuzini yuvgan,
Marmar havolarning
Qo'yniga cho'mgan,
Zilol bo'shliqlarga
Keng quloch qo'yan,
Mustaqillik
Ishqi bilan
Yongan dalalar
Ko'm-ko'k.
Ufqimizning hirslarini
O'ziga tortgan,
Yelkasiga tarix bilmas
G'alaba ortgan.
Ulug' yo'lda toliqmasdan
Tez ketayotgan
Baxmal qirlar,

Keng bo'shliqlar,
Paxtazor yerlar
Ko'm-ko'k...
Tong pallasi havas bilan
Dalaga oqqan,
Muzday sovuq shabbodalar
Tamiga yoqqan,
Ketmonlari
Kun tig'ida
Yarqirab boqqan;
G'o'zalari
O'sib,
Qullab,
Ko'saklar taqqan;
Bu – tog'larning etagiga
Yozilgan gilam;
Sog' o'pkasi
To'lib nafas
Olguchi bu dam;
Tovushlari kuyga to'lib
Pishqirgan daryo,
Hech g'uborsiz sezilguchi
Bu toza havo;
Butun borlig'i-la
Orzuga to'lgan,
Husnlari qip-qizarib
Yetilgan go'zal,
Tomirlari kuchga to'lgan
Bu yosh navqiron,
Yana yangi o'ljalarga
Otlangan
Karvon;
Zo'r safarga
Ruh berishga
Havoday darkor,

Yangi beshning notasini
Olgan bastakor.
Barcha yaproqlari
Birday ko'kargan,
Novdalari jonli,
Bu noyob bahor,
Qarashlari nurga to'lgan
Bu ulug' vodiy
Ko'm-ko'k!..
Ey, Farg'ona!
Ey, mehnatkash vodiysida
Paxtakor – dehqon,
Ey, o'lkamiz
Tomiridan,
Jo'shgan
Toza qon,
Salom senga!
Ey, Qaynardan
Chiqqan
Qahramon!
Salom senga,
O'lkamizning ko'z qorasiday,
Gard yuqtirmay,
Gurkiratib
Ko'kka ko'targan;
Salom senga!
Polosonli
Haydar kapitan!
Ko'm-ko'k...
Ko'm-ko'k...
Ko'm-ko'k...
Mehnat-sharaf va shon bo'lgan
Vodiy
Ko'm-ko'k...
G'o'za guli bilan

Qalblari o'sgan,
G'o'za yaprog'ila
Qalbi ko'kargan
Vodiyalar
Ko'm-ko'k...
Ko'm-ko'k vodilarda
Po'lat izlardan,
Kechayotir qora poyezd
Uchib,
Qarsillab,
Elektrik tomiridan
Oqqan qonlardan
Butun o'lka
Shimirayotir
Chanqab,
Harsillab,
Butun o'lka ishlayyotir
Pishlnib,
Terlab...
Ey, Farg'ona!
Ey, bo'yniga
Qora to'rva
Osgan jonlardan,
Ey, har kuni,
Gadoylikka
Tortgan onlardan,
Ey, tanlarni
Shilib yotgan
Harom tanlardan
Bir yo'lasini ozod bo'lgan azamat o'lka!
Ey, haqqila
Bosh ko'tarib,
Yangi davrga,
Millionlarning keng bag'riga
Ulg'ayib kirgan,

Ey,
Mushtumzo'r o'sgan yerga
Elektrikdan,
Traktordan,
Kombayndan
Qo'zg'alish bergan
Bo'la,
Yumshoq,
Semiz,
Serob
Siynalarida
Yangi davr yuraginnng
O'ti ko'kargan,
Yuraklari tetik urgan
Oppoq,
Momiq tan!
Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k...
Dillar
Havas bilan to'ladi,
Yuzlar
Sevinch sepib kuladi.
To'rt tomoni osmon bilan
O'ralgan vodiy
Kundan-kunga
Husni ortgan oydek to'ladi.
Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k...
Yangi kunga chiqqan
Vodiy oyoqlarida
Och it kabi,
Sudralguchi
Davr o'ladi.
Ey, Farg'ona!
Mushkul kunlar bolasimi
Tishida tishlab,
Yuvib,

Tarab,
Sevib,
O'pib,
Quchlab,
Opichlab,
Ey, baxtlarni balog'atga
Yetkizgan ona!
Yozilib,
Yetilib,
To'lib yotadi –
Yoppasiga
Yangi kunga
Erishgan Quva!..
Nafaslari to'lib-to'lib
Quloch otadi –
Uyquni tark etib,
Kerishgan uva.
Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k...
Dunyolarni qoyil qilgan
... Uvalar
Ko'm-ko'k!..
Mardchasiga otni surgan
Quvalar
Ko'm-ko'k...
Bu g'olib shtorma tantanasldir.
Bu bizning
Safarning
Zafar sasidir.
Dunyo ostin-ustin bo'ldi,
Yangi dunyoning
Qarashlari o'tkir,
Hujumlari zo'r,
Yengilgan dunyoning bag'rini bosib,
Yulduzga intilgan
Bu davr mag'rur,

Ishonch ko'zi bilan
Olg'a boqadur.
Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k... Ko'm-ko'k...
Yo'lda katta dovon bor hali,
Qizil sohillarni
Mahkam tutayin.
Shunda dengizlarda
Suzmas yot qayiq;
Baland cho'qqilarga
Ko'tarilganda
Toza nafaslarni
To'la olayik.
Ey, baxtli vodining mehnatkashlari!
Ey, o'lkani
Elektrik daryolariga
Yosh boladek cho'miltmoqchi
Bo'lgan fidokor!
Ey, bolaga toza ko'ylaklar
Kiygizuchi o'rtoq paxtakor!
Ko'm-ko'k vodiylarni
Ko'z qorasiday,
Asra!
Barglariga
Gard ham yuqtirmay!

O'ZBEKISTON XOTIRASI

(Vera Inberdan iqtibos)

Men ko'rdim eng go'zal bahor paytini,
Yaproqni ko'kartgan u, tonglaringni;
Menim boshlarimga tegib o'tdilar
Guldasta qo'llari butoqlaringning.

Bahor bog'laridan kuy aytib o'tgan,
Zilol suvlar hali esimda –
Chanqab borib serob bo'lganim –
Dalangga quyoshlar to'shalgan kunda.

Mendan so'ra: dono qurtlarning
Charchamasdan, sira tinmasdan
Go'zal kelinchakmi kiyimtirgali
Ipak tikishini endi bilaman.
Sening xotirangni unutmas, aslo,
Menim yuraklarim, O'rta Osiyo!

Uzumzor jannatni men ko'rdim,
Bahor ertasida bog'bon der:
– «Qo'zgol!»
Qishning uyqusidan ko'z ochgan novda
Talpinar shomolda:
– «Mana, meni ol».

Sunbul sochli parqi ochilgan
Lola labli bir qizni ko'rdim,
Kecha grenzavod o'qishga qo'ygan;

Oldida mikroskop, uzun kiprigi
Qarashdan to'sardi ko'zning nurini.

Yaqin bordim,
Gap tashlab ko'rdim:
– «Salom, – dedim unga, – Moskvadan».
U ham javob berdi:
– «Sizga ham mendan»
Qaldirg'och qoshini yana chimirdi,
Suhbat ochar edi ilmdan –
Fandan.
Sening xotirangni unutmas aslo,
Menim yuraklarim, O'rta Osiyo!

Ikki o'rtadagi uzun masofa,
Mening ko'zlarimning nuri-la to'lgan
Ey, O'rta Osiyo,
Sening xaritang
Mening devorimga yopishtirilgan.

Kolxozchilar, shaharliklarning
Uzun qatorida
Quyosh,
Shovqin,
Shon!

Gullovchi vodiya, dan,
Bol bog'laringdan
O'ynab oqar ekan erka Zarafshon.
Choshgoh chog'i dalada bo'ldim,
Lovullaydi tepada quyosh,
Qum yonadir, cho'g' bo'ladir tosh;
Halqumlar quriydir,
Havo issiq, dim,
Chopiqdan bo'shagan kolxozchi bir zum,

Dam olib yotadi, ko'lagada jim.
Hamma narsa safarbar senda,
Har birisi o'z kuyin kuylab: –
Avtomobil,
Arava,
Tuya –
Paxta tashir o'lkami bo'ylab...

Quloching cho'zilgan Afg'onga qadar;
Unda tamom bo'lar bizning o'lkamiz,
Bir siqim tuprogi oltindan aziz.
Soqchi sergak turar chegaramizda;
Mehnat va shodlikning qo'shig'i –
Menim qo'shig'im ham tugalar shunda.

Seni unutilmas yuragim, aslo,
Ey, O'rta Osiyo, O'rta Osiyo!!!

Yo'lga solar, tutar qo'limdan,
Boshimdadir sening xayoling
Yuraklarda yonar surating,
Go'zalliging, guling, jamoling.

DARYO KECHASI

Daryo go'zal... osmonda yulduz.
Oy suzmoqda adir ustidan.
Soya solgan ko'kdan oq bulut
Fazolarga o'z uyqusidan.

Kecha go'zal, daryo tinimsiz,
Ag'darmoqda soyning toshini,
Dalalarga cho'zib oyog'in,
Qorliqlarga o'rab boshini.

Tog'lar boshi qorga ko'milgan,
Qor ustida oppoq bir tumon...
Tumon xayoliga quyulgan,
Pag'a bulut, feruza osmon.

Tinmay oqar, daryo pishqirib,
Quyi ketar oyli tun bo'ylab;
Soy bo'yidan, daryo tunidan
Vodiylarga hikoya so'ylab.

Daryo to'lqin shamol qo'ynida,
Porillamoqdadir chirog'lar;
Yorishmoqda uning aksidan
Cho'qqilar, adirlar va tog'lar.

Kecha bo'ylab, daryo yoqalab,
O'tmoqdadir katta namoyish;
Kelmoqdadir baland qirlardan.
Yer qo'porgan portlashdan tovush.

Yer qo'porib baland baqirgan,
Qirdan toshar bir kuchning sasi;
Gidromantyor suvidan qochgan,
Shag'allarning so'ngsiz g'ovg'asi.

Soyda shamol... daryoda to'liqin...
Parom suzmoqdadir chayqalib;
O'tmoqdadir ishchi, uyg'oq tun,
Yer va ko'kka g'ovg'a, jar solib.

Tun tinchlarni buzgan zo'r daryo,
Tovlanmoqda inson qo'lida,
Qurilmoqda buyuk bir bino
Daryo o'tgan o'lka cho'lida.

Dovul qoqib o'tar uygoq tun,
Tayyor bo'lar tongda bosh to'g'on,
Cheksiz shodlik bilan yugurar
Sahrolarning yuragiga qon.

Pishqiruchi vahshiy daryoga
Ko'rsatilar tamom yangi yo'l.
Bosh injener zavq bilan qo'yar
Chirchiq tutgan bir qog'ozga qo'l.

Bo'yin egar daryo amrga,
Oqaboshlar yangi iz bilan,
Injenerlar, ishchi zarbdorlar
Mag'rur kular yongan ko'z bilan.

Tun ham o'tar mazmunga to'lib,
Unutilmas daryoga bu on.
Unutilmas buni hech qachon
Daryodan zo'r va mohir inson.

QIZ

1

Mardliklarga to'lgan o'lkaning
Dalasida, qishlog'ida yoz,
Ko'kda quyosh va bir lochin qiz
Chappor urib etmoqda parvoz.

Po'lat qushlar o'rab atrofing,
Uchmoqdadir bulutdan baland.
Uchmoqdadir qaldirg'ochdan tez.
Butun havo qo'shlg'iga band.

Qanotini qiz yoygan mag'rur,
Osmon osti so'ngsiz, tiniq, keng.
Arzandasi, faxri, erkasi –
Ko'kda uchar yuragi elning.

El birgadir ko'kda qiz bilan,
Yuragini olgan qo'liga,
Ardoqlagan bo'lib jonini,
Ko'zni tikkan qizning yo'liga.

Yurak o'ynar qiniga sig'may,
Osmonda qiz va yonar quyosh,
El tikilar va sevinchidan
Javdiraydir ko'zlarida yosh.

So'yla quyosh! Nimalar bo'lgan?
Sen chiqqanda birinchi marta?

Bo'lganmikin yer uzra bir ko'z
Ko'rmak uchun seni osmonda.

Sen to'sharkan nuringni yerga,
Nima bo'lgan shu so'ngsiz olam?
Bo'lganmikin bayram va shodlik,
Bosmaganmi yer yuzini g'am?

Odam o'g'li ko'z ochar ekan
Seni ko'rib qadim osmonda,
Ne bo'lgandir, nelar kechirgan,
Qanday sezgi bo'lgandir jonda?

Ko'kda ko'rib o'tning sayrini,
Yorilmaganmikin yuraklar?!
O'z ustida olov nahrini...
Parcha-parcha butun tilaklar!..

Dunyo-dunyo vahm bo'lgandir
Sendan tushgan bir o't parchasi,
Sig'ingandir etib but, xudo,
Topingandir yurtning barchasi.

Unutgandir erkak va ayol,
Kelganini dunyoga qachon,
Sening bilan o'z jahonini,
Shu qadarlik ko'rib charog'on.

2

Parashyutda yonar alanga
Qizni quvgan quyosh o'tidan,
Qiz sayr etar ko'kda va ko'zlar
Chaqmoqdek yugurar ketidan.

Ko'zlar so'rar biri-biridan,
Savol berur yumshoq tikilib,
Bilmoq bo'lar qandaydir bir sir
Ifo etar fikrini kulib.

«Bilasanmi, kim u, o'sha qiz,
Osmondagi o'sha qaldirg'och?
O'sha qo'rqmas va o'sha lochin,
O'sha dilbar, o'sha chilvir soch?

Osmon emas, yerda yurishdan,
Etilgandi bir umr mahrum,
Chirik turmush uni kishanlab,
Tiriklayin etgandi marhum.

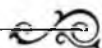
Harom edi qo'shiq, harom kuy,
Unga sevgi, go'zallik harom,
Bir chor devor va zax bosgan uy,
Hamdard edi bitta pastak tom.

O'tar edi tor uyda kumi,
Shu bo'larmi qiz uchun odat?
Bir nomardning sodiq cho'risi –
Bo'lmoq emish unga saodat....

3

Eskilikni yengib chiqqan qiz
Ko'kda qilar baxtli bir xanda,
Afsonalar, dinlar, odatlar,
Yerda yotar bo'lib sharmanda.

Parashyutda yonar alanga
Qizni quvgan quyosh o'tidan,
Qiz sayr etar ko'kda va ko'zlar
Chaqmoqdek yugurar ketidan.

BAHRI

Sevintirar xo'p ajab bir hol,
Qanot qoqib uchib kelgan baxt:
Shoyi ko'ylak va g'ijim ro'mol
Yuboribdir unga poytaxt.

Bahri shoshar bosolmay qadam,
O'lchab bo'lmas uning sevinchin;
Tipirchilar yurak tinmayin
Sig'dirolmay shodlikning kuchin.

Qishloqda to'y, dutor, do'mbira,
Bazm tinmas saharga qadar;
Bahri qonmas o'yindan sira,
Xo'roz berar ertadan xabar.

Hamma xursand, hammada shodlik
Yetganiga shundayin damga,
Uzatar Bahrini qishlog'i
Toshkentdagi katta bayramga.

Uzatishar Bahrini hamma:
«Biz uchun ham qiling sayohat,
Shaharlarni kezing biz uchun,
Omon boring, qayting salomat!»

Tayyorlanar Bahri safarga
O'zin sezar qushdayin yengil;
Sandig'ini ochib bisotin
Titaboshlar barin birma-bir.

Markazda xo'p maqtanmoqchidir:
«Paxta terib sigir oldim» deb,
Ko'rsatmoqchi shol ro'molini:
«Hur mehnatga qoyil qoldim» deb.

Bahri anglar mehnatning sirin,
Baxt qidirar halol mehnatdan.
Oppoq paxta, kollektiv hayot,
Qutultirar azob, g'urbatdan.

Bahri yurar dalada doim,
Har g'o'zani etib parvarish;
Mardlik borar uning ko'ngliga
Erkin turmush va mahsuldor ish.

Quyosh chiqar har kun yarqirab,
Bahri tutar uning qo'lidan.
Chiqar yulduz, chiqar to'lib oy,
Bari yurar Bahri yo'lidan.

Tongda turar hammadan burun,
Sevib ochar dalaga quchoq;
Quchog'iga to'lgan oq oltin
Xirmonidan o'zi yasar tog'.

Paxta terib o'tar uzun kun,
Oshib to'lar uning plani;
Ishi bo'lar uning ovoza –
Doston bo'lar dong'i va shoni.

Hamma olar undan namuna,
Tug'ar yangi sevgi, muhabbat:
Erkak, ayol qilishar darrov
Uni quvib yetishlikka ahd.

Xotin-xalaj tinglashar uni,
Bahri so'ylar qilgan ishidan,
Niyatldan, istiqbolidan,
So'zlab berar to'q turmushidan:

«Paxta berib olaman shoyi,
Paxta berib atlas va kimxob;
Paxta berib olaman baxmal,
Paxta berib boylik behisob.

Paxta ekib solaman oq uy,
Ko'krak ochib quyosh va nurga
Paxta berib to'y qilaman, to'y,
Qashshoqlikni irg'itdim go'rga.

Daladagi hur, halol mehnat –
Shudir baxtim, shudir iqbolim.
Shunga ishqim, mehrimni qo'ydim,
Shunga kelgan g'ijim ro'molim».

Sevintirar xo'p ajab bir hol,
Qanot qoqib uchib kelgan baxt:
Shoyi ko'ylak va g'ijim ro'mol
Yuboribdir unga poytaxt.

Bahri kiyar shoyi ko'ylakni,
Ro'molini o'rar sevinib;
Oynasiga qarar jilmayib,
Hayron bo'lar o'ziga to'nib.

Bahri shoshar bosolmay qadam,
O'lchab bo'lmas uning sevinchin.
Yurak o'ynar ololmayin dam,
Sig'dirolmay shodlikning kuchin.

Bahri jo'nar tong bilan turib,
Xursand bo'lib shu shirin damga,
Bahrini uzatar qishlog'i
Toshkentdagi katta bayramga.

DO'STIMGA

Ko'z tutadi dalada bahor,
Buloqlar qaynasin qo'yingda,
Kutmakdadir el turib nahor,
Qarzi bordir sening bo'yingda.

Tong otadir o'lkada har kun,
Har kun chiqar yarqirab oftob.
Har sof sahar, har bir tiniq tun
Sharaf ber, deb etadir xitob.

Tong boshlanar dalada, tog'da,
O'lka solur yuragingga nur,
Har hodisa, har bir oddiy kun
Sharaf ber, deb etadir majbur.

Har bir kunda bir buyuk mazmun,
Quyosh to'kar boshlaringga zar,
Tojixohlar tongi boshlangan
Farg'onadan Amuga qadar...

KUYCHINING XAYOLI

Fozil Yo'ldoshga

1

Bu xayol so'ngsizdir, osmon kabi keng,
Bu xayol tugamas hech hali-beri.
Uning boyliklari umrlarga teng,
Hamon belgisizdir boshlangan yeri.

U sira to'xtamas, toshar doimo,
Qilib bo'larmikin uni hech bayon?
Cho'llarda darbadar, tog'larda tanho,
Har kecha yangi sir bo'ladi ayon...

So'zsiz hikoyalar, eng buyuk sirlar,
Birdan tilga kelar daryoday toshib,
Yuzlab qabilalar, o'nlab asrlar
Uning osmonidan o'tar adashib...

2

«Oshiqning fahmidir qorong'u kecha»,
Quyosh uyqusiga to'yib turguncha,
Ko'zi yoshiiqlarning bordir yo'ldoshi,
«Yig'lasam holimga yig'lar bir necha...»

Ayriliqqa tushib yig'lar ikki yor;
Birisi intizor va birisi xor,
Sabrlar tugadi, sindi kosasi,
«G'am bilan sarg'aydi guldayin diydor».

Qirg'oqlarga urar daryo o'zini,
Osmon qurshamishdir tuproq yuzini.

Bahoriy dashtlarga, gul vodiylarga,
Oy Barchin tikmishdir qora ko'zini...

3

Bunda na uy bordir, na tom, na devor,
Dalada o'tadi qish, bahor va yoz,
Tog'larda yo'lchini ajaldan saqlar
Ko'llardan qog'olab uchib chiqqan g'oz.

Inson o'rganmagan o'troq hayotga,
Uning-chun vatandir har gulshan gyudi;
Bugun qo'niq ekan shu bahor voha,
Ertaga bir yerga ko'chmakdir yodi.

Karvon yo'lga tushar yuklarni ortib,
Sukunat buzilar qo'ng'irog'idan,
Qullar uyur haydar surini tortib,
Elchiboy oshadi bulut tog'idan.

Dalani tutadi yilqilar, qo'ylar,
Baxmaldan yopilgan o'tovlar, uylar,
Qirq kecha, qirq kunduz tinmayim o'tar
Boyvachcha o'g'ilga atalgan to'ylar.

4

Oyoqlar ostida yastanar soylar,
Qoshlarda charx urib aylanar oylar.
Qullarga amr etar qamchi o'ynatib,
Ekinni bilmagan yilqichi boylar.

«Ot chopsa gumbirlar tog'ning darasi,
Urushda bilinar mardning sarasi»,
Oltoychilik yo'lda qolgan sho'r elning
Ko'rinarmi yulduzining qorasi?

Qora bulutdayin bosib kelar yov,
Alplar davra solar, otlari asov;
El chiqar, faryodi uchar ko'k sari,
Qullar isyon qilar qo'lida kosov...

5

Kuy ko'pdir alamlar butun bir olam,
Uni tashuchilar yashar sahroda,
Kuylarda qaqshaydi faqirlik va g'am,
Kuyning tinglovchisi haydaydi poda.

Kuy ko'pdir, qo'shiqlar shu osmonni
Berkita oladi bulutlar qadar,
Kuy ko'pdir, qo'shiqlar millioncha jonni
Qo'zg'ota oladi, muhtaram padar!

Kuy ko'pdir, har yurak saqlaydi armon,
Kuy aytib doimo qushlar chiyillar,
Kuy berar yurakka hordiq va darmon,
Kuy aytib uchadi bevatan yellar.

Kuy ko'pdir, isyonkor dod kechasida –
Benomus etildi kuychining qizi,
Kuy ko'pdir, kuychining peshonasida
Jazo otryadining tovonin izi.

Dorlarga osildi juvonning eri,
Qo'shiqlar etildi majruh va betob,
Sahroni qoplagan elning shoiri,
Qolib ketdi cho'lida bekitob.

6

Endi qo'shiq hurdir, yuraklar bedog',
Qaddini ko'tardi o'lka va odam,
Qo'shiqlar mo'l bo'lsin tetik va quvnoq.
Ota, zamonimiz g'azalxon bir dam.

Dalalar, sahrolar, cho'llar baxtiyor,
Kuy aytib yashaydi manzillar, ellar,
Tinmasdan kuy aytar suyukli diyor
Qo'shiqdan osmonlar, tog'lar gumbirlar.

Kuy aytar bulutlar ichidan inson,
Kuy kerak mardona, juvon hayotga.
Kuy aytar lochinlar o'lkasi – osmon,
Ota, qo'shiq aytgan yetar murodga!

OFELIYANING O'LIMI

1

Orzung bor kuylashga, lekin qalbingdan
Tarqalar bir ma'yus va g'amgin sazo,
Qo'yingda bir quchoq oq va nafis gul,
Lekin, ruhing to'la motam va aza.

2

Foyda yo'qdir, go'zal, zolim falakdan
Qancha dod qilsang-u, qancha shikoyat,
Qancha yalvorsang-u qancha to'ksang yosh,
Baribir, alamga bo'lmas nihoyat.

Qancha ma'sum bo'lsang, qancha vafodor,
«Qorday oq bo'lsang-u muz qadar toza»,
Hech zamon kor etmas, shum falak badkor.
O'qilur sevgingga qora janoza.

Nega kerak edi, shu chiroy, shu o't,
Shu yoniq yulduzni ko'zga yashirmoq?
Nega lablaringdan husn oldi yoqut,
Nega siynang bo'ldi qor tog'iday oq?

Husn balosiga kim etdi duchor?
Holbuki busiz ham qanchalar alam,
Holbuki busiz ham qizning boshida,
So'ngsiz musibatlar, dunyo-dunyo g'am.

Holbuki busiz ham qiynalardi jon,
Busiz ham yetardi falokat, azob.
Faqat go'zal emas, hatto hunuk qiz
Ko'z ochib ko'rardi yolg'iz iztirob.

Orzung bor kuylashga, lekin qalbingdan
Tarqalar bir ma'yus va g'amgin sazo,
Qo'yingda bir quchoq oq va nafis gul,
Lekin, ruhing to'la motam va aza.

Shundayin latofat, shu oq ko'krakka,
Nahot munosibdir shu g'amgin libos,
Onang shuning uchun suyunganmidi?
Nahotki, shu sifat go'zallikka xos?

Javob berib ko'rchi, nomard tabiat,
Bunchalik go'zalni nechun yaratding?!
O'zing gunohkorsan, osiysan behad,
Nechun yaratding-u o'tlarga otding?

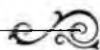
Hali sevishmoqdan shumidir ma'no?
Faqat azob bordir qismatda, nahot?
Nahotki, sevgiga shudir tamanno?
Nahot, go'zal uchun faqat, faqat dod!..

3

Hamlet sevar edi, uning qalbini,
Go'yoki ikki cho'g', ikkita otash
Bo'lib yondirardi ko'zing tun-kuni,
U ham qilmas edi bu otashga g'ash.

Hamlet yuragiga berardi hayot
Sening u otashin, gulbarg lablaring,
Jasur xayoliga bog'lardi qanot
Bog'idan bir kezib o'tganing sening.

Faqat netmak kerak, bordir nachora,
Sevguchi yurakni qurshasa balo?
Butun olam ko'zga esa qorong'u,
Balolarga Hamlet esa mubtalo?

Shubha otashida yonar tafakkur,
Dunyo bir g'amxona, «Doniyo zindon»
Yo'qdir yuraklarni yoritgali nur,
Zanjirdadir sevgi, qafasdadir jon.

Ishqiy tug'yonlarga qaynab yurakdan
Chiqalmas bir tovush, bir sazo, bir un,
Etmishdir yerdagi oddiy azoblar
Allaqachonlarkim, Hamletni Majnun.

Hosil bo'lmas murod, hech narsa nasib,
Qancha yig'lasang-u, qancha cheksang oh:
Sevguchi yigitni solmishdir yo'lga
Tunda ertak aytgan bir mudhish arvoth.

Jannat, farishtalar, toza malaklar,
Bir puldir eng ma'sum va eng pok o'pish,
Do'zax ichra Hamlet yonib alaklar,
Butun olam ko'rinadi go'yo tush.

Ko'ngil gulshanini qopladi xazon,
Yo'qoldi shunchalik bebaho sevgi.
Shu bo'ldi bokira, dunyo ko'rmagan
U yoqut lablarning qora taqdiri.

Sevgi ko'klarida uchuvchi lochin
Arshidan yiqildi va ko'hna dunyo –
Butun armonlarni kul qilgan otash
O'zi bo'lib qoldi sevgiga gado.

VIDO

(Bayrondan)

Judo boʻlmas edilar ular,
Badkirdorlar judo etdilar.
Ortiq, qalblar saqlaydi jafo,
Osmondadir haqiqat, vafo.

Shodlik bitdi ularga mangu,
Yoshlik xazon, yashashda ogʻu.
Ayri yashash degan oʻy, xayol
Boʻldi zahar, ogʻuli bir hol.

Sevguchilar qalbida firoq,
Kunlar oʻtar oʻksiz hayotda,
Qaygʻularni, aslo aritmoq
Mumkin boʻlmas bu koinotda.

Ayriliqda va lekin hamon
Jarohatlar izi saqlanur,
Shunday, dovul urib ajratgan
Ikki qoya zulmatda yonur:

Shoʻrliklarni soʻngsiz, beomon
Dengiz qahri ajratib yotar,
Qaldiroqlar urib titratar,
Lekin va na chaqmoq, na boʻron,
Va na oʻtda kuydirguchi yoz,
Na qishdagi qahraton ayoz.

Bir zamonlar ikkita do'st – yor
Yuragida bo'lgan muhabbat.
Izlarini nobud, tor-u mor,
Halok eta olmamish albat.

Alvido yor! Agar shu balo
Qismatda bor bo'lsa – alvido!
Sen berahm bo'lsang ham, ammo
Men dushmanlik qilmasman – vido!

Quchog'ida shirin, osuda
Uyqu bilan to'lib yotganing,
Yor hislari, aslo ko'zingga
Badnom bo'lib uchramas saning!

Agar qalbim urishlarini
Jindak seza olsayding – inon!
Shuncha yomon ko'rmakdan mani
Bo'lur eding o'zing pushaymon.

Yurt kulsa ham endi mayliga,
Zarba gali sandadir bu bor:
Men muftalo bo'lgan baloda
Seni maqtar, menman sharmisor.

Mayli qaro, osiy bo'lay man,
Haq ham beray qarg'amoq uchun,
Ammo, meni quchib o'rgangan
Qo'llar bilan o'ldirmoq nechun?

Sen ishonkim sevgi o'tini
Yolg'iz yillar so'ndira olur,
Achchig' g'azab ikki yurakni
Ajratolmas va ojiz qolur.

Shu sezgi senda ham saqlanur,
Sevib yorimoq qismatdir menga,
Bir o'y bilan yuragim yonur:
Endi doim yotdir men senga.

O'liklarga alamli faryod,
Oh, naqadar mudhish bu taqqos?
Ikkimiz ham hayotimiz, hayhot
Kunlar o'tar bevalarga xos.

Shirin tili shod etgan chog'da
Qizimizni erkalar ekan,
Qizim, otang sendan uzoqda,
Deya imo qilganingda san –

Payqaganda ma'suma buni,
Uni o'pu shu onda bedod
Sevging ichra jannat topganni
Va xayrixoh bo'lganni et yod.

Agar qizda, tashlab ketganing
Bir yer topsang padarga o'xshash,
Uraboshlar yuraging saning
Va qo'zg'olar manda ham shu g'ash.

Gunohimni bilarsan, balki?
Majnun bo'lib suyganim, xolos.
Armonlarim xazon va seni
Suymak bilan kuyganim, xalos.

Borlig'imni titratding, ishon,
Kiborlikni sevmas bu mag'rur
Ruhim seni derdi va bu jon,
Endi undan albat ajralur.

Hamma bitdi – so'zlardir abas,
Men aytganlar undan ham yomon,
Lekin qalbga biz hokim emas,
Unda orzu cheksizdir hamon.

Alvido yor! Sandan uzoqda,
Har bir mumis narsadan mahrum,
Qalbm azob degan tuzoqda,
Bundan ortiq bo'larmi o'lim?

PUSHKINDAN

(1830)

Tikilaman ko'rganda, darhol
Idrokimni yo'qotib va lol:
Yagona ko'z mening boshimda,
Oy yuzingiz yonar qoshimda,
Agar taqdir ko'rmasa malol,
Ega bo'lsa edim yuz-ko'zga,
Bari bilan qarardim sizga.

CHIMYON ESDALIKLARI

Tog'da yurar ohu bir juvon,
Sochimni taraydi shabboda,
Menga bugun yaqindir osmon:
Bulutlardan teppamda poda.

Qashqatog'ning yarqirar qori,
Yonbag'irda xuddi chumoli, –
O'rmalayman va borgan sari,
Ochiladi bu holning foli:

Bunda gulning eng asllari –
Baxmal gilam alvon poyandoz,
Tabiatning bor fasllari:
Bahor va yoz qarshimda peshvoz.

Qoyalarda asrlik doston,
Daralarda oppoq, mangu qor,
Cho'qqilarda otash saraton
Yonbag'irlar binafsha bahor.

Go'zallikda tuganmas buloq,
Shamolda o'ynaydi shalola,
Bahor yurar ko'chib tog'ma-tog',
Qo'llarida lola piyola.

Yo'llarimda zangori ko'llar,
Oyna kabi tlniq va bejon,
Men umrimda ko'rmagan gullar,
Nom qo'yishda ojizdir inson.

Bu go'zaldir, bu ajab bir hol,
Ham vahshiydir, hamda osuda,
Bo'lmasinmi shoir tili lol
Shamol uchib o'ynasa suvda?..

Bolaligim tutdi va bir bor,
Buloq uzra yotdim uzanib,
Va san'atga bormasdan ozor,
Hovuch-hovuch suv ichdim qonib.

HOLBUKI, TUN...

Shag'irlaydi betinim daryo,
Shag'irlaydi vahm to'lgan jar,
Shag'irlaydi qorong'i dunyo,
Shag'irlaydi vodiy, daralar.

Shag'irlaydi... Bermaydi uyqu,
Xayollarim bo'lar parishon,
Bir izlanish boshlanar menda,
Tushunchamga yana kirar jon.

Holbuki, tun – bunda odatda,
Butun borliq uxlardi sokin,
Butun yer osmonga o'ranib,
Olar kabi kunduziday tin...

Soyga tushdim, ko'kda chiqdi oy,
Nur yog'ildi oq bulutlarga.
Nurga to'ldi dara, to'ldi soy,
Nur yog'ildi qorong'u jarga.

Ko'zlarimda yonar uchqunlar,
Zilol suvga oy edi sirdosh,
Yaltirardi, doim tovlanar,
Oy nuriga cho'milguchl tosh.

Ko'zni tikdim, parquv bulutlar,
Ko'char edi zilol va toza.
Lochin kabi samolyot uchar,
Uchar edi solib ovoza.

Tikilgandi ko'zim qog'ozga,
Qo'llarimda yugurar qalam,
Qurshamishdi uni hayajon,
Bir intilish, bir orzu bu dam.

Shag'irlardi osmon va havo,
Shag'irlardi butun koinot,
Shag'irlardi betinim daryo
Shag'irlardi daryoda hayot...
Holbuki, tun...

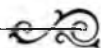
JANUB KECHASIDA

Sen bo'lmasang shu och to'liqlar
Ko'rinmasdi sira ko'zimga,
Sen bo'lmasang o'zimning ko'nglim
Kirmas edi aytgan so'zimga.

Sen bo'lmasang etmasdi xursand
Suv ustida suzib yurgan oy,
Hamisha sho'x, doimo baland,
Yulduzdagi jon yoqar chiroy.

Qarashlaring tinchimmi olib
Chertib ketdi qalhim torini,
Shundan keyin sezdim yurakda
Shuncha kuchlik o'tning borini.

Aytib berchi, shuncha sevganlar
Bo'lganmikin mencha baxtiyor;
Aytib berchi, qaysi qiz burun
Sevib bo'lgan umid bilan yor?

* * *

Kecha. Sahro. Uyqu va shovqin.
Kecha cho'kkan uzoq ufqqa.
Derazadan to'nib qarayman,
Ko'zim cho'mib qorong'iliqqa.

Derazadan to'nib qarayman:
Uyqu bosgan so'ngsiz sahroni,
Uyquda yer, uyquda osmon,
Ko'rinmaydir yulduz nishoni.

Boshlamishdir o'z hayotini
Sahroning ustiga cho'kib tun,
Jimjitdir o'ylanib yotganday,
Kunduzini etgandi yakun.

Sahro yotar so'ngsiz, tep-tekis,
Sahro yotar ajib tush ko'rib.
Undan o'tar tinmay poyezdlar,
O'tar otash yuragi urib.

Poyezd chopar, masofalarni
Qamrab bosar oyoq ostiga,
Dovonlardan, qirlardan oshar,
Tog'liqlarning tushar pastiga.

Poyezd o'tar tunni oralab,
Qushday uchar, uchar bexatar,
Poyezd o'tar qardosh xalqlarning
Do'stligidan berajak xabar...

QORA DENGIZ BO'YIDA

Yog'in ertasi

Bukun kun bo'ladi: tog' tepasida,
Yaproqlar yaltirab turipti,
Yulduz yo'lga chiqib saharda,
Kelayotgan kunni ko'ripti.

Bukun kun bo'ladi: xurmo barglarin
Silkitmoqda yengil shabboda,
Bukun kun bo'ladi, ravshan va bedog',
G'ubor yo'qdir zarra havoda.

Bukun kun bo'ladi: dengiz chayqalar,
To'lqinlarda ora yo'q tinim.
Suv bo'yida turib intizor,
Kun yo'liga tikilaman jim.

Kunga bo'lgan ishqim quyoshga –
Topinganlar ishqidan buyuk.
Kun bo'ladi: marmar va zilol,
Ko'rinadi poyoni yo'q ko'k.

MIZIMTA DARYOSI

Uzoq ketdim Mizimta bo'ylab,
Daryo mening hamrohim bo'ldi.
Uzoq ketdim va chanqoq qalbim
Daryo aytgan qo'shiqqa to'ldi.

Injudayin oqardi zilol,
Vodiylarning bu gul chiroyi,
Tiniqlikning mangu timsoli,
Daralarning bu go'zal oyi.

Bu feruza, erigan marmar,
Bu yaltiroq so'ngi yo'q simob,
Sinar edi ustida chil-chil,
Ko'kda turib yonuvchi oftob.

Toshqin edi, pok va muloyim,
Tinim bilmas, mangu zanggori,
Ravon, ma'sum, go'zal va doim
Bokiralik bo'lmishdir ori.

Ko'rinardi yuksak tog'larning
Bulutlarga rang bergan qori,
Oqar edi dara, soylaring
Qizlig'ini saqlagan yori...

SOG'INGANDA

Kabutardek yurak urinar,
Necha kundir sensiz yashadi.
Mana ko'rkim, endi har nafas
Vujudimda o't tutashadi.

Necha kundir yo'qoldi tinchim
Va uyquga etdim alvido,
Necha kunlar, necha soatlar
Xayolingga ayladim fido.

O'tar ekan tunlar va kunlar,
Ayriliqda axtarib visol,
Va tonglarda yakka ham o'ychan
Kezar ekan parishon va lol

Borlig'imni ismingni aytib
Chulg'ab olar bir go'zal xayol,
O'sha jilva va o'sha otash,
O'sha ko'zki, suzgun, xayolkash
O'sha imo, o'sha ishora
Etaboshlar yurakni pora.

HAR YURAKNING BIR BAHORI BOR

Muhabbat-ul u'zi eski narsa,
Lekin har bir yurak
Oni yong'orta...
Hodi Toqtosh
Har yurakning bir bahori bor,
Har bir qalbga
ishq bo'lar mehmon.
Har yurakda gullar muhabbat,
Bo'ston etar uni begumon.
Lekin Layli boshiga kelgan
Qora kunlar bizga yot bugun;
Bizga yotdir shirin baxtini
Poymol etgan u qop-qora tun.

1936

HULKARNING SHE'RI

Qizimga

Muhlt uzra qanotingni yoz,
Oq qushlarning o'lkasida yur.
Dasta-dasta gullar keltirsin,
Sho'x va quvnoq do'stlarga buyur.

Ufqlarda sayr etgin mudom,
Quyosh kelib suvga cho'kkanda...
Oy bulutlar orasidan shom
Etak-etak shu'la to'kkanda...

To'shab alvon-alvon gilamlar,
Sening bilan yashnasin bahor,
Sening bilan xush bo'lsin damlar,
Senga doim shodlik bo'lsin yor.

Seni ko'rsa ochilsin gullar,
Seni ko'rsa yonsin bulbullar,
Seni ko'rgan bari topsin jon,
Sen yurgan yer ko'rmasin hazon.

BUTUN OLAM BIR OPPOQ SIYNA

Xayrlashdi... O'zida yo'q shod,
Suv bo'yiga kelib o'ltirdi,
Ko'kka ko'krak ko'tarib kushod
Oy qo'ynida o'zini ko'rdi.

Ko'zi oydan daryoga qochdi,
So'ylamoqchi edi hikoya,
Suvga qarab labini ochdi
Va ko'rindi jilvagar soya...

Daryo xuddi zilol oyina,
Tasviri bir qiz bo'lgan edi:
Butun olam – bir oppoq siyna,
Ikki qora ko'z bo'lgan edi.

U jim bo'ldi, bir lahza betin,
Ixtiyorin qo'liga oldi,
So'ylamoqchi.... va undan oldin
Soya turib so'z boshlab qoldi.

Oyinaga tikib ko'zini,
Tanib qoldi go'zal o'zini,
O'zi edi suvda uringan,
O'zi edi oyda ko'ringan.

Uyaldi-yu hech gap aytmayin,
Uyga qarab sekin qo'zg'oldi.
Suv bo'yida, oydinda, mayin
Bitta shohi ro'molcha qoldi.

QOZGQ'ISTON

Qozog'iston – ko'p nasllarning
Armon bilan ko'rmay ketgani,
Qozog'iston – bu bobolarning
Gadoylikda xayol etgani.

Qozog'iston – bu ma'mur vatan,
Bu ulug' xalq erkin olgan tin,
Bir o'lkaki, butun tog'i kon,
Tuproqlari sap-sariq oltin.

Qozog'iston – bu qatlamlari
Ma'dan bilan to'lib o'tgan yer,
Bu – Embaneft, bu – boylik faqat
Bu – xazina, Balxash va Redder...

Qozog'iston – bu, oltin, kumush,
Bu baxt bilan to'lib oqqan soy,
Qozog'iston – gullagan turmush,
Bu dunyoni qoplagan bug'doy.

Bu – saodat, bu – dehqonlarga
Mangu xatlab berilgan yerlar,
Bu tog'larni, dala-dashtlarni
Joylab yotgan yilqi, uyurlar.

Qozog'iston – bu qari Jambul
To'qson yillab kechgan bir umr,
Qozog'iston – bu Qarag'anda –
Qazgan bilan, tuganmas ko'mir.

Qozog'iston – bu kitobxon el
Bu yangi ong, bu savod, bu xat,
Qozog'iston – bu chaqmoq kabi
Yashnab chiqqan bir go'zal san'at.

Bu ezilgan, mazlum Sharq uchun
Saodatga, baxtga ishora,
Qozog'iston – bu Kuzanboyev,
Omongeldi, raqqosa Shora.

Bu erk olib yuksalgan elning
Gul bahori, hosildor yozi,
Qozog'iston – bu jannatga teng,
Bu – Kulashning ipak ovozi.

Qozog'iston – ko'plab nasllar
Armon bilan ko'rmay ketgani,
Qozog'iston – bu bobolarning
Gadoylikda xayol etgani.

BAXTIMIZ TARIXIGA

Qancha bo'stonlar vabo
ayyomida bo'ldi xazon,
Zo'r jahannam ichra yondi
qancha nomus, qancha jon.
Ne quyoshlar o'rtanib tosh
bag'ridan topdi o'lim,
Necha daryolarni yutdi
o't bo'lib yonguchi qum.
Lekin iqboli chiqolmay
bitdi taqdir shomidin,
Qancha og'ular quyildi
elga qaygu jomidin.

Benavo, tanho Fuzuliy
zor birla ohida.
O'rtamb qovrildi doim
qayg'u otashgohida.
Ham Navoly bir umr
ayrilmadi Farhodidin,
Barcha olamni o'tantirdi
uning har dodidin.
Ham qaro kunlar qaro
tomug'ida yongan kitob,
Qayg'u yo'ldoshing bo'lar
deb doimo qildi xitob.

Axtarib o'tdi jahondin
hech biri baxt topmadi,
Baxt bahori hech birin
ustiga baxmal yopmadi.

Kimki baxt axtarsa qayg'u
birla zor oldi haqin,
Kim yashash istarsa unlarga
o'lim keldi yaqin.
Qancha orzu, qancha armonlar
kuyib bo'ldi ado,
Qancha erlar bir umirlik
g'am bilan o'tdi gado.

Oxiri man o'sgan el
yakson etib g'am tog'ini,
Barcha tilsimlarni ochdi,
topdi rohat bog'ini.
Bir vatankim, bunda yo'qdir
dard va hasratdan nishon,
Bir vatankim, yer va osmonida
odani topdi shon;
Bir vatankim, har gulistonida
mangudir bahor,
Bir vatankim, bunda elning
baxti mangu barqaror.

DARYO TINIQ, OSMON BEG'UBOR

Baxtim borki, har narsa go'zal
Ko'rinadi mening ko'zimga,
Vodiylarga quyosh to'kkan hal,
Shuning uchun sarxat so'zimga.

Aybim yo'qdir, gul vodiylarda
Badbinlarni xushlay olmasam,
Ko'kka qarab turib saharda
Shod o'tarman deb ichsam qasam.

Oppoq qordir tog'larning toshi,
Daryo tiniq, osmon beg'ubor,
Shu yerdadir o'lkaning boshi,
Suv bo'yida mening uyim bor...

Bu o'lkada qalblarning toza
Va poklari kelib uchrashar,
Odam topgan baxtni ovoza
Qilib gullar, bulbullar yashar.

TUNNI IZLASH

O'n besh kunga to'lganida oy,
Ko'kka chiqib tunni axtardi,
Orqasidan baland osmonda
Olam-olam yulduzlar bordi.

Tundan hech bir asar chiqmadi,
To botguncha qilsa ham tintuv...
Dunyo yorug' edi va hatto
Yaltirardi soyda qora suv...

Topolmasdan oy tunni, oxir
O'zi botdi. Yulduzlar bir-bir
Uchib o'tdi va ortiq quyosh
Bilan endi yaltirardi yer...

* * *

Shu kunlarda qutb olindi,
Muzlar taslim bo'lib yalindi.
Moskvadan Amerikagacha
Taxti ravon bir yo'l solindi.

Ko'k yo'lidir, unda qanoti
Sinmas bo'lgan lochinlar uchar.
Lochinlari bilan o'lka ham
Yerni tashiab osmonga ko'char.

Qudrati zo'r el uchun osmon
Xuddi yerday osoyish bo'lur.
Bir necha yil mobaynida ko'k
Odam bilan albatta to'lur.

DUNYO GO'ZAL KO'RINUR SENGA

Keltiradi rashkimni doim,
Gulga qo'ngan asal arilar
Allaqanday tuyilar menga,
Yasharuvchi xushbaxt qarilar.

Agar, – deylar, – ko'ngil yosh esa
Oqsoch o'zi bir husn bo'lur,
Ko'krakkacha tushgan oqsoqol
Ko'zlaringga nurday ko'rinur.

Dunyo go'zal ko'rinur senga,
O'zi qancha eski bo'lsa ham,
Yashararkan butun tabiat,
O'z egasi qo'yganda qadam.

DO'MBIRANING MAQTOVI

Abdulla shoirga

So'z boshlayin endi yaxshi-yomondin,
Ko'zlarimning nuri bo'lgan do'mbiram;
Sen qo'limda, kezib o'tdim jahondin,
Yuragimning jo'ri bo'lgan do'mbiram.

Sendan hech bir mumkin emas sovushim,
Sen tog'larda kezgan choriq kovushim,
Sening bilan baland bo'ldi tovushim,
Bilagimning zo'ri bo'lgan do'mbiram.

Sen bor ekan bilinmas to'q va ochim,
Sen bo'lmasang, parvoz etmas qulochim,
Sensiz ekan doim yozig'dir sochim,
Qulligimda cho'ri bo'lgan do'mbiram.

Gulzorimda sen bulbulim Halima,
Sog'inganda yuragim qiyma-qiyma,
Sen bo'lmasang bag'rim bir qonli kema,
Yuragimning jo'ri bo'lgan do'mbiram.

Aylansa-da rangim sarig' somonga
Seni chaldim, xor bo'lmadim yomonga,
Qariganda yetdim yaxshi zamonga,
Yovlarimga bo'ri bo'lgan do'mbiram.

Sen bor ekan har ish kelar qo'limdan,
Sen bor ekan hayiqmasman o'limdan,
Ming o'rgulib tole topgan elimdan,
O'tirganda so'ri bo'lgan do'mbiram.

Sening bilan so'z bermadim man yovga,
Sening bilan birga bordim har ovga,

Sen dingg'illab olib bording Maskovga,
Ko'zlarimning nuri bo'lgan do'mbiram.

Sen nur to'la mening oyli tunimsan,
Sen omborda qoplab qo'ygan unimsan,
Sen mehnatda topgan yorug' kunimsan,
Dushmanimning go'ri bo'lgan do'mbiram.

* * *

Rozimasman bir yosh tomsa ko'zimdan.
Rozimasman sal rang ketsa yuzimdan,
Yo'l oshsam-u, sal yashashdan adashsam
Rozimasman unda tamom o'zimdan.

Bog'im bor-u gulzorimda gulim ko'p,
Har yoqda gulshoxlarda bulbulim ko'p.
Men ko'rmagan gulzor qolmas jahonda
Gulzorlarga baxtim bergan yo'lim ko'p.

BAXT TO'G'RISIDA

Har kimga bir «noni-nasiba» –
Parrandalar o'z haqqin tilar,
Ko'pni ko'rgan qari dunyoda
Baxt axtarib ko'plar o'tdilar.

Ko'plar o'tdi, ko'pgina odam
Taniy oldi do'zaxni, o'tni,
Dunyo dedi, ko'zni ochdi-yu,
Lekin ko'rdi faqat tobutni.

Shodlik istar edi barchasi,
Lekin kelib quchardi motam,
Xursandlikka zor diydalarda,
«Shodlik men» deb kular edi g'am.

Baxt axtarar va qora taqdir
Mazax bilan qilar haqorat,
Dunyo-dunyo armon va orzu
Gadoylikda bo'lardi g'orat.

Motam va zor, azob va qayg'u
Gadoylikning ko'hna yo'ldoshi,
Inson qalbi ustida yotar,
Asrlarning muhtojlik toshi.

Baxt topilmas hech bir zamonda,
El qul bo'lsa, bo'lsa yalong'och,
Jannatlarni yaratgan odam,
Natijada o'zi qolsa och.

Quvonch shulkim, tole yor bo'lib,
Baxtni topgan elni ko'roldim;
Asrlarning qayg'usin qarg'ab,
Shodlik va baxt kuyini chaldim.

Elim yashar osoyish va shod,
O'lkam o'zi yangi bir jahon;
O'zbekiston nomli bir jannat,
Bog'larida orom olar jon.

Baxt qaynaydi sof buloqlarda,
Damlarimiz o'tar beozor,
Shaharlarda, bog'lar, tog'larda,
Elni quchgan mangu bir bahor.

SAVOL

Kiyintirsam seni bahorga,
Yulduzlarni o'rasam qorga,
Olib kelib oldingga qo'ysam,
Ham yulduzni ham seni suysam;
To tonggacha so'ylasam ertak.

Chechak terib etak va etak,
Oyog'ingga keltirib to'ksam,
Seni maqtab agyorni so'ksani,
Shunda sening ko'ngling to'lurmi?
Aytganlaring bajo bo'lurmi?..

XAYOLING-LA O'TADI TUNLAR

Bu bir uyqu, behuda bir tush,
Axir bu bir aldoqchi ro'yo.
Mumkinmidir sening sevganing
O'z ahdidan qaytganmish go'yo?!

Shu rost esa o'tga tushsin jon,
Yomg'irdayin boshga tushsin g'am.
Yashaganim-bu dunyo yolg'on,
Qasam ichdim: emasman odam.

Nomard ketay, yurakda tug'yon
Shu to'lqindan zarra kam esa,
Nomard ketay, shu otash yurak
Sendan boshqa o'zgani desa.

Nomard ketay, bo'lsa yurak tinch
Va sevgiga bo'lsa nihoya.
Dushman bo'lsin menga baxt, sevinch,
G'am buluti boshimga soya.

Har na bo'lay, aylasam jafo,
Sevinchimmi boy berib qo'ysam.
Har na bo'lay, etmasam vafo,
Sendan boshqa birovni sevsam.

Dardlarimga topmayin chora,
Va do'stga zor, dushmanlarga xor;
Mayli bo'lay tanho, ovora,
Mendan qochsin hamisha bahor.

To'qim borda tinmaklik yo'qdir,
Qirg'oqlarga tegmakdir odat.
Bilurmisan, sevgan kishiga
Sodiq bo'lmoq o'zi saodat.

Kecha-kunduz yulduzlar notinch,
Dam olishni bilmas to'qinlar...
Seni o'ylash o'zi bir sevinch,
Xayoling-la o'tadi tunlar...

SAMOLYOT

Bolalarga

Osmonlarni to'ldirib
Samolyot o'tib ketdi.
Uning kuchli ovozi
Olamni tutib ketdi.

Ey Vatanim qurgan qush,
To'xta, meni olib ket!
To'xta, bir xat berayin,
Qanotingga solib ket.

Osmonlarda mening ham
Bitta lochin akam bor.
Xatimni ber, o'qisin,
O'qisin takror-takror.

Vatanimiz yoviga
Omon berma, – deb yozdim.
Orden olmasdan turib,
Uyga kelma, – deb yozdim.

Osmonlarni to'ldirib,
Samolyot o'tib ketdi.
Uning kuchli ovozi,
Olamni tutib ketdi.

* * *

G'uncha yanglig' burkanib
ko'ngling ochilmaydir nega,
Ochilur fasli kelib, bo'ying
sochilmaydir nega?

Kulgular, xandonlar, sho'x-sho'x
qo'shiqlar qaydadir,
Muttasil bulbullaringga kulgu
kelmaydir nega?

Lolalar, bog'lar, chamanlar asti
yetmasmi senga,
Bu sening oy yuzlaring shodlikni
bilmaydir nega?

O't kabi yongan bu ko'zlardan
nechun yoshlar oqur,
Ham ko'ngillar norozilikdan
chekilmaydir nega?

SHODLIKNI KUYLAGANIMNINIG SABABI

Shoirlarni ko'p o'qib chiqdim,
Bilmaganim qoldi juda kam,
O'qib chiqdim, chuvaldi fikrim,
Ko'raverib hammasida g'am.

Fuzuliyini oldim qo'limga,
Majnun bo'lib yig'lab qichqirdi.
Va Navoiy tushib yo'linga,
Faryod bilan o'rnidan turdi.

Lermontovni tashlamadim hech,
Axir qo'yib oldim Hofizni,
Pushkin menga ko'rsatdi har kech,
Yig'lab turgan bir cherkas qizni.

Shekspirdan so'radim savol,
Javobini keltirdi Xayyom:
«Chunki g'amga oshlnodir hol,
Qayg'i bilan to'lig'dir ayyom».

O'yladim-u uzoq qoldim jim,
So'ngra savol qildim o'zimdan,
Daryo kabi toshib sevinchim,
Yosh tirqirab keldi ko'zimdan.

Shodlik yo'lga boshladi meni,
Baxtiyorlik bo'ldi odatim,
Shoir bo'lib shodlik va baxtni
Kuylamaklik zo'r saodatim.

Chunki elim qayg'uni bilmas,
Chunki yo'qdir vatanda motam,
Ozod xalqim boshiga kelmas,
Endi sira musibat va g'am.

Shuning uchun shodman bir umr,
Shuning uchun shodlik hamdamim,
Har kun ortar ko'zlarimda nur,
Shuning uchun yo'q aslo g'amim.

Men bilaman, dushmanim kimlar,
Sergak bo'lib boqdim yo'linga.
Chunki xalqim barcha tilsimlar
Kalixini berdi qo'linga.

VATAN

Bolalarga

Shodligim ko'kka sig'mas,
Bitmas baxtim bor manim.
Meni baxtiyor qilgan,
Shu yengilmas vatanim.

Dushmanga omon bermas,
Har bir askar otgan o'q.
Dunyoda menikiday
Katta va zo'r vatan yo'q.

Yovning o'qi, hech qachon
Askaridan o'tmaydi.
Nishon olsa osmonni
Samolyotga yetmaydi.

Shuning uchun qishloqlar
Kun kechirar erkin, tinch,
Shaharlarning qalbida
Kecha va kunduz sevinch.

LOLA

Bolalarga

Lola boqchaga chiqib
Kechga qadar gul terdi.
Etak-etak to'pladi,
Har kungidan mo'l terdi.

Sochiga gul bog'ladi,
Chakkasiga taqdi gul.
Yelkalaridan tashlab
Gulga ko'mildi butkul.

So'ngra uyga keldi-yu
Birpas yotib dam oldi,
Kiprigi yumuldi-da,
Gul kabi uxlab qoldi.

YANGI YIL ORZULARI

May to'la kosalar solar shovqin,
Yangi yil o'z quchog'iga tortar,
Bormikan shu qadarli quvnoq tun?
Yuragimda hamon havas ortar.

Tushmasa yuzga hech ajmdan iz,
Yana bir muddaoki, hal bo'lsa,
Baxtimiz borho yoyib ildiz,
Umrimiz bir asr tugal bo'lsa.

Yashnasa bu chamanda dildorlar,
Sevgida sarg'ayishni bilmasdan,
Qayg'uni ko'rmasa go'zal yorlar,
O'n gulim bir guli ochilmasdan.

Bilmasa naslimiz nadir qarimoq,
Yetmaganku zamon ham ellikka;
Tushmasin hech birorta bo'lsin oq
Yengilish bilmagan yigitlikka.

* * *

Kel, ey soqiy! Piyolani to'ldir!
Yigit umrimga yangi yil kirdi.
Shodligim do'stlaringa ma'lumdir –
Yilga yil kirsam, elga el kirdi.

Qadriga yetmaganni bu onning,
Xalq ichinda yuzi qaro bo'lsin!
Ham safil, hamda u moxov bila teng,
Butun olamga mojar bo'lsin!

Marhabo, yangi yil, omon kelding!
Yaxshi kunlar kutar yana oldda,
Ko'zimizga jahonni ko'rsat keng,
Ko'rayik harna bo'lsa iqbolda.

CHIRCHIQ BO'YLARIDA

Gulshan vodiylarda chaqnaydi ko'zim,
Fikrlar daryodek bosib qilar lol,
O'zining bag'ridan oqqan suvlarning
Orqasidan qarab qolganday Chotqol.

Chirchiq bo'ylarida kezaman hayron:
Ko'zinga Amu ham, Sir ham ko'rinar,
Tabiat sirini o'rgatar menga
Suvning o'yinida bir kimiyogar.

Elning o'g'illari, mardlar qoshimda,
Men suhbat qilaman olimlar bilan;
Tabiatshunoslar, hikmatchi do'stlar,
Menga o'rgatadi ajoyib bir fan.

Birining qo'lida cho'llarga hayot,
Birining qo'lida daryo tovlanar;
Birining qo'lida semiradi yer,
Va har muz tomchida olovlar yonar.

Bu – Sharqning yulduzi – O'zbekistondir,
O'rta asrlarning Osiyosi yo'q.
Yangi daryolarni sevar o'lkasi,
Bag'ri shodimonlik, baxt bilan to'liq.

Serob dalasida paxta gurkirar,
Tog'larida oltin, bog'larida bol;
Butun qo'shnilarning ko'zlari unda,
Shunday bo'lmoqliqni qiladi xayol.

Qadim Sharqning yeri tashna qovjirar
Katta Farg'onaning suviga muhtoj,
«Madorim ketibdir, o'g'it ber!» deydi,
Chirchiq azotiga telmurib u och.

Navoiy o'tkazgan ariqlar qurg'ab,
Yangi Navoiydan kutmoqdadir suv,
Chirchiq bo'ylariday ko'karsam degan,
Giyohsiz cho'llarning ko'ksida orzu.

Hech ajab emaskim, Sharqning dehqoni,
Chirchiq qurganlarni ko'rgusi kelsa,
Hech ajab emaskim, suvni ko'rganda,
Ko'z yoshi qon bo'lib yerga to'kilsa.

Men sharqlik shoirman, ko'zning yoshlari
Qo'shiq bo'lganini ko'rgan kunim bor,
Qo'shiq odamlarni jangga tashlagan,
Qo'shiq ko'ngillardan ketkizgan g'ubor.

Hech ajab emaski, Sharqning dehqoni,
Chirchiq qurganlarni ko'rgusi kelsa;
Hech ajab emaskim, suvni ko'rganda,
Ko'z yoshi qon bo'lib yerga to'kilsa.

Negakim, dardlarga davodir bu suv,
Bu nurlar qiladi ko'zlarni ravshan,
Chirchiqlik shoirda bordir bir armon:
Butun Sharqni ozod ko'rolsam degan.

Chirchiq bo'ylarida yonar chirog'lar,
Qarshimda zo'r dunyo ochadi chiroy.
Qalbidan oqmoqda bir daryo qo'shiq,
Qor bosgan tog'larning tepasida oy...

1941 – 1944

QO'LINGGA QURQL OL!

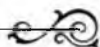
Hayot qaynab tong tumonida,
Ko'z ilg'amas el o'rmonida,
Zo'r o'lkaning qaynoq qonida
Hukm surar safarbar bir hol,
Qo'lingga qurol ol!

Ko'rsin desang jahonni ko'zim,
O'ssin desang bog'imda uzum,
Umid bilan o'stirgan qizim
Desang agar, bo'lmasin uvol,
Qo'lingga qurol ol!

Bo'lsin desang dunyo senga keng,
Qolsin desang qo'lingda erking,
Bo'lay desang sen odamga teng,
Bo'lmay desang yovlarga hammol,
Qo'lingga qurol ol!

Olay desang fashistdan qasos,
Qo'lingga ol qilich va olmos,
Yag'riningga vintovkani os!
Qolmay desang aytishganda lol,
Qo'lingga qurol ol!

Yursa agar tomirda qoning,
Aziz bo'lsa bir parcha noning,
Kerak bo'lsa nomus, vijdoning,
Bo'lsang yigit, bo'lsang hamki chol
Qo'lingga qurol ol!

Jon yurtingga bosib kelgan yov
Tog'laringda qilolmasdan ov,
Sen quvganda piyoda yayov
Qochsin desang go'yo qoramol,
Qo'lingga qurol ol!

MOSKVANI MEN BILAMAN!

Tun boshlanar... fashist degan yalmog'iz
Va quturgan odamxo'rning ko'zi qon,
Odamzodga o'lim ortib ustiga,
Kalxatlarday uchaboshlar ko'k tomon.

Yovga qarshi qo'zg'oladi Moskva,
Shahar kechgan tinchiik, orom bahridan,
Har yerda bor bir ulug'vor nishona
Moskvaning g'azabidan, qahridan.

G'azab bilan qo'zg'oladi butun xalq,
Tebranadi qari chollar, onalar,
Yov tashlagan bombalarning izidan
Chopishadi jasur, qo'rqmas bolalar.

To'da-to'da qiruvchilar havoga
Ko'tarilar «mehmonlarni» kutgani,
G'azab bilan chayqaladi daryolar,
Yovuzlarni o'z qa'riga yutgani.

Bulutlarning orasiga yashrinib
Kelayotgan quzg'unlarni tutar nur;
Jim-jit turgan maydonlar ham ochar o't,
Uchib kelgan o'g'rilarni yutar go'r.

Ko'kdan yerga mukka ketgan dushmanga
Qabr bo'lar har bir chuqur, har bir g'or,
Zo'r kelganda qochmoq ham bir hunar deb,
Qutulganlar qochaboshlar sharmisor.

Moskvani men bilaman... ter to'kib
Zo'r shaharni qurganlarni ko'rganman;
Odam to'la ko'chalarni aylanib,
Jangchilarning qatorida yurganman.

Esimda bor do'stlar bilan birlikda
Moskvadan Minskiyga o'tganim,
Sovuq qishda oq finlarni yemirgan
Botirlarni vokzallarda kutganim.

Moskvani sen bllmaysan, qonxo'r yov,
Moskvada senga yolg'iz o'lim bor.
Chuqurlarda, g'orliqlarda chiriysan,
Qabrga ham, tobutga ham bo'lib zor.

Moskvani qo'riqlaydi butun el,
Ko'kragimiz osmonida zo'r qalqon.
Shuni bilkim, jon uchun jon olamiz,
Shuni bilkim, to'kamiz qon uchun qon.

Lekin seni aslo tirik qo'ymaymiz,
Lekin seni qo'ymaymiz bu vatanga,
Uzoq-yaqin, ona-bola, yigit-chol –
Hammamiz ham kirishdik qonli jangga!

MENI KUTGIL

(K.Simyonovdan)

Meni kutgil va men qaytarman,
Faqat kutgil, juda intizor,
Kutgil, yomg'ir zeriktirganda,
Meni kutgil, yoqqanida qor,
Atrofingni harorat qoplab,
Yer-u ko'kni chang tutganda, kut.
Boshqalarni uzatgan do'stlar
Kechagina unutganda, kut.
Xat kelmasdan uzoq yerlardan,
Yuragingni qllganida qon,
Kutgil, sen-la birga kutganlar
Zerikkandan chekkanda fig'on.

Meni kutgil va men qaytarman,
Bo'lsa hamki, ranging za'faron,
Yoring qaytmas, umidingni uz,
Deganlarga tilama omon.
Mayli, o'g'lim, singlim, volidam,
Aza ochsin men yo'q tufayli.
Kutaberib sabri tugagan
Yor-u do'stlar, oshnolar, mayli,
Ayriliqqa berolmasdan tob,
Achchiq-achchiq ichsinlar sharob.
Ko'zlaringga to'lsa hamki, yosh
Faqat sen kut va ayla bardosh.
Meni kutgil va men qaytarman,
O'limlarni qoldirib dog'da.

Ishi o'ngdan kepti desinlar
Kutmaganlar meni u chog'da.
Yot tuyilar kutmaganlarga,
Bunday ajib toleying saning.
Kuta-kuta meni ofatdan
Omon saqlab qolaolganing.
Qanday omon qolganligimni,
Yolg'iz senga aytarman, sirdosh,
Kutaolding meni sen faqat,
Buyuk edi sendagi bardosh.

NIHOL

Sen o'tkazib ketgan nihol
O'sib bo'yingday bo'ldi.
Novdalari barg chiqardi,
Boshi gulga ko'mildi.

Bog'imizda gul ko'p juda,
Juda ham ko'p nihol bor.
Lekin uni yorim ekkan,
U eng aziz yodgor.

Qachon seni ko'rgim kelsa,
Tikilaman o'shanga,
Ko'p narsalar aytgan kabi
Qarab turadi manga,

Savolimni tushunganday,
Silkinadi u sekin,
Sog'inibsan bechora deb,
Entikib olaman tin.

«Zoriqtirmay kelsangchi hir
Intizor qilding buncha...»
Deb yaproqlar tebranadi
To charchab uxlaguncha.

Quyosh chiqib isitsa ham
Sendursan deb o'ylaydi.
Tunda oy kezib o'tsa ham
Sendursan deb o'ylaydi.

Agar shamol qo'zg'ib qolsa
Titrashadi, keldi, deb,
Yerga qadar egiladi,
Aytganlarim bo'ldi, deb.

Noyob yigit, bosib o't, deb,
To'kiladi yo'lingga.
Gul barglari uchishadi
Tushayin deb qo'lingga.

Yolg'izgina mihol emas,
Butun bog' izingga zor.
Intizordir senga tamom
Olmazor, oluchazor.

Nihol emas, bog' ham emas,
Men senga intizorman.
Ko'zlaringa surtmoq uchun
Jindak gardingga zorman.

Men gullardan, bog'lardan ham,
Sog'inganman ortiqroq.
Ertaroq kel, yurak-bag'rim,
Yovni yengib kel tezroq.

YAQINLIK

Yigit urushga ketdi,
Orqasida yor qoldi,
Yuragi o't ichida,
Ko'zlari xummor qoldi.

Bulbul ketdi, gul qoldi,
O'rtağa tushdi hijron,
Yigit ham sog'inadi,
Yer bag'ri loladek qon.

Kunlar o'tadi sekin,
Yigit ketadi uzoq...
Lekin yorga tuyilar,
Avvalgidan yaqinroq.

Yor faqat xat yozadi,
«Tushimda ko'raman» deb,
Yigit yozar: «Sen uchun
Jonni ham beraman» deb.

Yigit der: «Sen uchun ham
Yovga otar o'qim bor» –
Yer uning kelishiga,
Bog'ini qilar gulzor.

«Men jangda» – deydi yigit, –
«Sen mening yonimdasen».
Unga javob yozar yor:
«Sen mening jonimdasen».

Kaptarlar olib uchar,
Ikki tomon xatini,
Go'yo qo'shgandek bo'lib,
Ikki yor toqatini.

INTIZORLIK

(Jangchiga)

Yo'llaringga intizor
Ranglari za'faronlar,
Yovning asoratida
Xor bo'lgan bag'ri qonlar.

Yerda yotgan don buncha
Kutmaydi bahorni ham.
Hech kim bunchalik kutmas,
Eng suyakli yorni ham.

Ota-ona intizor
Sog'-omon kelishingga,
Intizor butun vatan,
Dushmanni yengishingga.

Sen yengmasang bir umr
Daryolarda oqar qon.
Senga va faqat senga
Intizor butun jahon.

SEVGI

Bir tutam gul tutib boqding ko'zimga,
Dedingkim: «Esdalik bo'lsin buni ol...»
O'zimni yo'qotdim, ne deding menga?
Tutganim gulmidi va yokim xayol?

«Butun yoshligimiz jangdadir bukun,
Jangda yechilmoqda sevgi qismati,
Jangdadir yigitlar, jangdadir qizlar.
Havoda uchadi mahbublar xati.

Agarda qaytmasam shu mendan yodgor»
Deding-da ko'rindi ko'zlaringda nam.
«Agar sevar, bo'lsang unutmaz zinhor...»
Uzun kipriklarning ustida shabnam.

Menga ne kerakdir bu yolg'iz qolish,
Sensiz ololmasman aslo men nafas,
O'limdan og'irdur sendan ajralish,
Torgina qalbinga keng dunyo qafas.

Orqangdan qolmasdan jo'nadim jangga,
Qo'zi ketgan kabl qo'yning izidan,
Go'yo quyosh oyni kuzatganiday,
O't bo'lib orqangdan kezmakdaman man.

Sen otash ichida urasan javlon,
Dushman qolmasin deb sevgan elimda.
Men ham qasos olib to'kmakdaman qon,
Elim va yorimning nomi dilimda.

Men yovni qiraman jangda beomon.
Seni axtaraman bir nafas tinmay.
Bir qo'lda qilichim, bir qo'lda qurol,
Sevguchi qalbmida nola qilar nay.

Senga yuborganim otashin bo'sa,
Yengil shabbodadek uchar havoda,
Jang bo'lgan joylardan labingni izlar
Va ba'zan darbadar kezar samoda.

Balki uchrashmasmiz biz endi mangu,
Bo'samiz ham qolar balki sargardon,
Lekin sevishganlar qaytmas o'limdan,
Lekin mangu qolar ikki tomchi qon.

Dunyoda albatta bir o'lmoq borku!
Hech ajab emasdir o'lsak jang aro.
Yov bilan kurashda oqsa qonimiz,
Bo'lmay el oldida yuzimiz qaro.

O'limdan qo'rqmagan erlar qonidan
Juda tabarrukdir qizarsa tuproq.
O'sha qon do'stlarning yoritib yuzin,
Zafar yo'llarini qilsa oydinroq.

Jismimiz yo'qolur, o'chmas nomimiz,
G'alaba to'yida bo'larmiz biz ham.
Aziz do'stlar bilan uchrashib, xandon
Qadrdon ellarga qo'yarmiz qadam.

Go'zal Ukraina dalalarida
Yana avvalgiday tabiat gullar,
Buyuk Rusiyaning o'rmonlarida
Bizlarni yod etib sayrar bulbullar.

Bug'doy boshog'iday ko'kka intilib
Men shunda tuproqdan ko'tararman bosh.
Sening qonlaringdan o'sar qizil gul,
Yoqutga aylanar soylardagi tosh.

Dunyoni yoritar bizning sevgimiz,
Ikkimiz hech qachon o'lmasmiz aslo.
Yor-u do'stlarimiz, sevgan elimiz,
Bizdan rizo bo'lib topar tasallo.

G'ALABA QO'SHIG'I

Fashizm odamizod uchun qora dog' keldi,
Quyosh nuriga qarshi chang bilan to'zon keldi.
O'laksa ustidagi quzg'un bilan zog' keldi.
Yolg'iz mening vatanim baxt o'stirar bog' keldi.

Kunduzni tun deb o'ylab sarhadga keldi o'g'ri,
Ko'rshapalak oxiri otashga keldi to'g'ri.
Tushar doim esimga – o'zbek maqolidir bu:
Kim avval musht ko'tarsa, albatta, qo'tqoq keldi.

Gitlarning ichda qilgan qarg'ishini bilardik,
Yer tagida ilonning izg'ishini bilardik,
G'ofil deb o'ylamasin, har ishini bilardik;
O'rmonda bo'ri bilan sher olishar chog' keldi.

Dushmanning tepasida yozib po'lat qulochin,
Kalxat bilan olishgay osmonda zo'r lochin.
Tarixning hukmidir bu: biznikidir zafar chin,
Quturgan selga qarshi osmon bo'yi tog' keldi.

Hozir bo'lsin fashizm yer tagida chirishga,
Mana biz ko'kka uchdik, tepasidan qirishga,
Odamzod guvohimiz, qoyil qolsin bu ishga
Dushmanlarni yer birlan yakson qilar chog' keldi.

YIGIT

Ko'kda parvoz etsa lochin, yerga kirgay zog'lar,
Kishnagan ot o'tsa cho'ldan qo'zg'olur tuprog'lar,
Qonga to'lgay jangga botir kirsasol-u sog'lar,
Sol qilich yov boshiga, qirg'inga keldi chog'lar.

Bag'rimizni qildi qon, yovdan jahonni pok et,
El chekar dod-u fig'on, yovdan jahonni pok et,
Sher yurak ey qahramon, yovdan jahonni pok et,
Zog' agar qolsa tirik olam tanin tirnog'lar.

Yovni uchratgan zamon sen esidan ketguncha ur,
Ham jahannam komiga ul beomon yetguncha ur,
Yetti pushti bu jahondan mangu ketguncha ur,
Qilmasang shunday agar, ketmas
ko'ngildan dog'lar.

Sen tomirlar ichra qon ham jonimizga jonsan,
Kelmasang ham uyimizga eng aziz mehmonsan,
Ham vatanga, ham elingga, dohingga qurbonsan,
Sen omon kelgan kuning yerga egilgay tog'lar.

Yovni yeng-u ertaroq kel, xo'p sog'indik o'zimiz,
Qalbimizda muntazirdir eng muqaddas so'zimiz,
Kecha-kunduz intizormiz, yo'llaringda ko'zimiz,
Senga zordir gul, chamanlar, bo'stonlar, bog'lar.

BO'L OMON!

Bor o'g'il, bor, jangga borgil,
Sen yigitlar boshi bo'l,
Ot qo'yib maydonga kirgil,
Mardlar yo'ldoshi bo'l.
Xalqning yovlarga otgan
Bosh yorar bir toshi bo'l,
Bor o'g'il, sen dohiymizning
Bir aziz qo'ldoshi bo'l, –
Qahramonim, arslonim,
Mehribonim bo'l omon!

O'z qo'lling birlan yaratgan
Bo'ston cho'l bo'lmasin,
Muhtasham oliy saroylar
Bir hovuch kul bo'lmasin.
Bu onangning ko'zda yoshi
Qaytadan ko'l bo'lmasin,
Yovni quvgil yurtimizdan
Xalqimiz qul bo'lmasin, –
Qahramonim, arslonim,
Mehribonim bo'l omon!

Yovga san o'tkir qilich sol,
Bag'rini qilg'il yaro,
Yerda ham osmonda quvlab
Boshiga sol mojaro.
Ol qasos, yerlarga yanchib
Qil uni motamsaro,
Yovni yenggan pahiavonning
Nomi ketsin xalq aro, –
Qahramonim, arslonim,
Mehribonim bo'l omon!

SHINEL

Rangging tuproqqa o'xshar,
Sen o'xshaysan kigizga,
Bormasdim seni kiyib,
Yorim bo'lajak qizga.

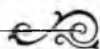
Marg'ilonda to'qilgan
Yo'l-yo'l shohl beqasam.
Ming marta yaxshi edi
Ichmaganimda qasam.

Lekin seni ustimga
Katta bir g'am kiygizdi,
Singlim, qarindoshlarim,
Otam, onam kiygizdi.

Seni kiygach yo'l oldim
Qonli jang bo'lgan yoqqa,
Tushdim yoshligim o'tgan
Daryolardan yiroqqa.

Kanal qazgan qo'llarga
Avtomat miltiq oldim,
Kirib yangi yo'llarga
O'zimni o'tga soldim.

Taqqanim belbog' emas,
Qattiq kamar belimda,
Yorim tikkan qiyiqcha
Qolaberdi yo'limda.

Kigiz kiyim, seni men
Yorimga alishtirdim,
Yo'linga qarab qolgan
Zorimga alishtirdim.

Toshga bosh qo'yganimda,
Yastiq kabi tuyilding,
Botqoqda yotganimda
Go'yo to'shakdek bo'lding.

O'rganib qoldim senga,
Yoqib qolding tanimga,
Pushaymon bo'ldim hatto,
Kechikib kiyganimga.

Shuming-chun bir nafas ham,
Seni aslo yechmayman,
Doimiy yo'ldoshimsan,
Sendan aslo kechmayman.

Agar urushda o'lmay,
Uyimga qaytsam omon, –
Baribir, seni tashlab
Xo'rlamayman hech qachon.

Uyimning eng to'riga
Osaman qilib yodgor,
Shohi to'n kiyganda ham
Qarayman takror-takror.

Agar ulg'aysa o'g'lim,
Kiygizaman unga ham,
Tushmasin deb qaytadan.
Elimning boshiga g'am!

QAMAL QILINGAN SHAHAR TEPASIDAGI OY

Go'zal oy, senga bir gap
Demakka ko'p hayronman.
Bemahal to'lganingdan
Toza ham pushaymonman.

Burun seni ko'rganda
Ochilardi bahrimiz,
Endi ko'rinqolsang
Qo'zg'oladi qahrimiz.

Chunki, biz shahrimizdan
Chirog'ni o'chirganmiz,
Uyimizni hatto yer
Ostiga ko'chirganmiz.

Bezovtadir elimiz,
Yurtimizga kirgan yov,
Shubha qilamiz, darhol,
Bemahal yursa birov.

Shahrimizni yoritib
Qilganda yovga oshkor,
Ko'zimizga go'yoki
Bo'lasan sirtmog'-u dor.

Kumushday nurlaringdan
To'kilar qora xatlar,
Shu zamon tepamizda
Uchaboshlar kalxatlar.

Yovvoyi yov quturib
Qilar uylarni vayron,
O'lim yog'dirar tinmay,
Bag'rimizni qilib qon.

Shuning uchun hozircha
Bo'lmaganing yaxshiroq.
Shahrimiz tepasida
To'lmaganing yaxshiroq.

O'yin, kulgi bizda yo'q,
Yurakka dard yutganmiz,
Boshimizga g'am tushib
Shodlikni unutganmiz.

Bir nafas ham orom yo'q
Hattoki qurt-u qushda,
Qizlar erga chiqmaydi;
Erlar bo'lak tashvishda.

Bir chog'lar tepamizda
Sen bo'lganingda paydo,
Bog'larga chiqar edik
Bo'lgali senga shaydo.

Yorimizning yuzini,
Biz senga o'xshatardik,
Sahargacha tikilib,
Suv bo'yida yotardik.

Sendan boshlar edilar
Qizlar ertak aytganda,
Qarar edilar senga
Yer uzoqdan qaytganda.

O'sha kunlarni qumsab,
Uxlamaymiz tunlari,
Shirin ertakka o'xshar
O'sha kunlarning bari.

O'sha kunlar keladi,
O'sha kunlar ko'p yaqin:
Ertagi tong ko'rinar
Bugungi tongdan yorqin.

Ana o'sha kungacha,
Tishingni qo'y tishingga,
Shunda yuz ming qie bilan
Xabar qilamiz senga.

Unda butun dunyoni
Nurga ko'msang mayliga,
Hatto kunduz kuni ham
Kezib yursang mayliga.

Unda nuring tegmagan
Birorta in qolsa ham,
Qattiq janjal qilamiz
Yoqangdan tutib mahkam.

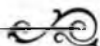
O'sha kunlarni qumsab,
Uxlamaymiz tunlari,
Shirin ertakka o'xshar
O'sha kunlarning bari.

O'sha kunlar keladi,
O'sha kunlar ko'p yaqin:
Ertagi tong ko'rinar
Bugungi tongdan yorqin.

Ana o'sha kungacha,
Tishingni qo'y tishingga,
Shunda yuz ming qie bilan
Xabar qilamiz senga.

Unda butun dunyoni
Nurga ko'msang mayliga,
Hatto kunduz kuni ham
Kezib yursang mayliga.

Unda nuring tegmagan
Birorta in qolsa ham,
Qattiq janjal qilamiz
Yoqangdan tutib mahkam.

BO'LSAM

Na bo'lg'ay bir nafas men ham
yonog'ing uzra xol bo'lsam,
Labing yaprog'idan tomgan ki
go'yo qatra bol bo'lsam.
Butog'ingga qo'nib bulbul kabi
xomish qilib tunlar,
O'pib g'unchangni ochmoqliqqa
tong chog'i shamol bo'lsam.
Bo'yingni tarqatib olamni qilsam
mast-u mustag'riq,
O'zimning san'atimga so'ng o'zim
hayratda lol bo'lsam.
Sening birla qolib bu mast-u lol
olamda men yolg'iz,
O'zimmi ham topolmay, mayliga,
oxir xayol bo'lsam.
Agar bog'ingda gul bo'lmoq
mening-chun noravo bo'lsa –
Ki, ming bor roziman qasringga
hattokim duvol bo'lsam.
Boshim hech chiqmasa mayli
malomat birla bo'htondin,
Raqiblar rashkiga ko'krak keray,
mayli, kamol bo'lsam.
Kezib sahro-yu vodiylar
yetishsam blr visolingga,
Fido jonimni qildim yo'lingga,
mayli, uvol bo'lsam.

KUYGAY

So'zingning sharpasi tekkanda
olam bob-bob kuygay,
Dengizlar, daryolar, hattoki
 ko'llarda hubob kuygay.
 Kamondek qoshlaring
 kipriklaringdin o'q otar doim,
Sening yoding bilan tinmay hama
 noz-u itob kuygay.
Yonib ishqingda qalbim kulga
aylansa ajab ermas,
Ko'zing osmonga tushganda
 lovullab oftob kuygay.
Olay toqatni qaydin, ko'zlaringga
 hech qarolmayman,
Tushubdir uchquning bag'rimga
 go'yoki kitob kuygay.

UCHRASHUV

Izingni o'padi sog'ingan yerlar,
Mehr-u vafo bilan qaraydi senga.
Yo'lingga chiqadi Barchin kelinlar,
Qadim dostonlarni solib esingga.

Sochlari oqargan, tugagan bardosh,
Yo'lingga chiqadi rangi za'faron.
Boshini silaysan ko'zlaringda yosh,
Hali qurimasdan chakkangdagi qon.

Fashistning bag'rini teshgan nayzangni
Birma-bir surtarlar o'z ko'zlariga,
Oryol shahri uchun sen qilgan jangni
Yillarcha so'zlarlar yosh-u qariga.

Izingni o'padi sogingan yerlar,
Mehr-u vafo bilan qaraydi senga.
Yo'lingga chiqadi Barchin kelinlar,
Qadim dostonlarni solib esingga.

SEN TUG'ILGAN KUN

Bukun sening tug'ilgan kuning,
Bukun uying to'radi gulga.
Nima qilay? Men uzoqdaman,
Xayol bilan tushaman yo'lga.

O'n to'qqizga chiqasan bugun.
Uzoqdaman. Yo'q menda toqat.
Og'ir jangga ketayotib ham,
Yolg'iz seni o'ylayman, faqat.

Senga tomon talpinib qalbim
Bir qush bo'lib uchar havoga:
Men ketidan qarayman hayron
Ikki ko'zim to'nib samoga.

Eshikka chiq shu soat sen ham,
Meni eslab osmonga bir boq:
Yulduz to'la ko'kka bir qara,
Havoga sol bir nafas quloq.

Yotog'ingga qo'na olmasdan
Parvonadir bir qush boshingdan
Charx uradi ko'kda u tanho,
Nimalardir so'zlar qoshingda.

Qutlash uchun kelganlar, mayli,
Orzularin aytib bo'lsinlar,
Hamma senga tilak tilasin,
Sharob ichib mast bo'lsin ular.

Shundan so'ngra sen qadah ushlab,
Xummor ko'z-la boqqil samoga,
Tingla, qushning ezgu orzusini,
Quloq bergin, mayin navoga.

Qush deydi: «Ey to'lishgan qiz,
Jangda yurgan yoringdan salom.
Sening uchun urushga ketgan
Nomusingdan, oringdan salom».

Qush deydi: «Yoshing hech qachon
O'n to'qqizdan oshmasin aslo,
Yigit seni juda sog'ingan,
Yorim, – deydi, – shoshmasin aslo.

O'n to'qqizdan oshmay tur, go'zal,
Yigit sendan shuni so'raydi.
Yigit seni mehr, sadoqat
Va ishq guli bilan o'raydi.

U keladi, albat qoshingga,
Elga shodlik olib keladi,
Elga shodlik, omonlik va baxt
Olib, dovrug' solib keladi.

Seni tinmay eslaydi yoring,
U doimo sodiqdir senga,
O'n to'qqizdan oshmay kutib tur,
U loyiqdir muhabbatingga».

«Shoshilma» deb qush so'zlar yana,
Parvonadir qoshingda hamon:
«Qizga bundan yaxshi fasl yo'q,
O'n to'qqizdan oshma hech qachon!»

Yotog'ingga qaytasan sen mast,
Ko'rgan kabi go'yoki bir tush.
Mening qalbim bo'lib ko'rinar
Senga shuncha so'zlar aytgan qush.

UKRAINANI O'YLAGANDA

(Pavlo Tichinadan)

Derazamda qavat-qavat muz,
Osmonda oy suzadi sokin.
Og'ir, jimjit cho'kib yotar tun,
Uyqu kelmas. Vokzalda – yolg'iz.

Parovozlar soladi shovqin,
Uxlalmasdan qo'zg'oldim, nega?
Yo bombalar portlamoqchimi?
Snaryadlar dod solmoqchimi?

Muz qoplagan derazalarga
Oskolkalar yog'ilmoqchimi?
Hech narsa yo'q. Va sayyoralar
Orasida uchmoqda yer ham.

O, vatanim! Ichaman qasam,
Qamish qomat xonimlar qadar
Bejonmassan, mening validam,
Nelar kechdi onaning holi?

Nelar bordir peshonasida?
Yo'q, yig'i yo'q o'g'il sasida,
Duo qilmas go'dak misoli,
Yonmoqdadir g'am nayzasida.

Ukraina, oh Ukraina!
Bu tunlarda sen o'zing bedor,

O'zing g'amli, sen o'zing bemor.
Qora tunda, chaqmoq o'tida
Yangrab yovga tikmoqdasan dor.

Butun fikrim – xayolim senda.
Ukraina! Ey erk quyoshi!
Oyog'ingda o'g'lingning boshi,
Jarohating azobi menda,
Boshimdadir qayg'uning toshi.

Axir nega chekmayin azob
Tuprog'ingda tug'ilgan bo'lsam,
Emgan bo'lsam sutingni men ham,
Nega bermay azobingga tob?

Bo'lgan bo'lsang jonimga malham?
Men o'zimni tutib olganda,
Asta-sekin chiqarib ovoz,
Kuyching bo'lib chalganimda soz.

Ishqing birdan o'tga solganda,
Majnun bo'lib aytgan bo'lsam roz?
Men o'ylayman Ukrainamni,
O'z uyim deb qilganim yo'q g'am.

Qayg'irtirmas kichkina kulbam,
Dneprni, butun xalqimni,
Avlodimni o'ylayman hardam,
Xafa bo'lma dodimga biroq.

Og'riganda onaning joni,
Chiqmaydimi bola fig'oni?
Sensiz unga o'lgan yaxshiroq
Va lozimdir to'kilsa qoni.

Jim... sekinroq... meni xayollar
Olib ketdi senga, onajon.
Uxlalmayman... jimjit har tomon.
Faqat tinmay solmoqdadir jar
Parovozlar vokzalda hamon.

Qurol tashir ular betinim,
Tank, zambarak mening elimga,
Kuch ortdirib mening belimga.
Men ularni kuzataman jim,
Dalda berib g'amgin dilimga.

Sen yovlarning boshini uchir,
Ey jonajon dahshatli qurol,
Odamxo'rlar elidan o'ch ol,
Jahannamga jonini ko'chir.
Hammasiga qiyomat kun sol!

Go'daklarning nedur gunohi?
Ona, unga nima qilding san?
Siynasiga yulduz tilingan,
Bokira, pok qizlarning ohi
Unga oxir bichmasmi kafan?

Ana sho'rlik bir bola bejon,
Yap-yalang'och yotipti qorda.
Ona bilan otasi dorda.
Bu vahshiylik bo'lgan hukmron
Qay zamonda, qaysi diyorda?

Sen ham tutding yovning bo'g'zidan,
Jonini ol, bo'g'aber mahkam.
Go'rga kirsin qonxo'r, muttaham.
To tiz cho'kib yalinmas ekan,
Hech narsadan qaytmagil sen ham!

Ko'nglim shunda topar tasallo...
Osmonda oy suzadi sokin.
Og'ir, jimjit cho'kib yotar tun...
Ko'zlarimda uyqu yo'q aslo...
Parovozlar solmoqda shovqin.

SHARQQA KETGANDA

(«Evakuatsiya» seriyasidan)

Yongʻinlar ichidan chiqardi odam,
Bomba tashlar edi fashist besoʻroq.
Goʻyoki bu dunyo boʻlmish jahannam,
Koʻzlarda otash-u boshlarda tuproq.

«Qoʻshnilik rasmini buzarding doim,
Shuning-chun koʻnglimiz edi koʻp gʻashda.
Sening-la doʻst boʻlib vafo koʻrdi kim
Yaxshidir oʻlmoqlik sen-la kurashda».

Xotinlar, erkaklar gʻamli, asabiy;
Chuvab chiqar edi otliq, piyoda.
Uyasi buzilgan chumoli kabi
Chuvab chiqar edi soʻngi yoʻq poda.

«Sen bilan hattoki bir goʻrda yotmoq
Ulugʻ jinoyatdir odamizodga.
Senda hech hayo yoʻq. Sen bilan inoq
Boʻlmoqchi boʻlganlar qoldi uyatga».

Chuvab kelar edi och-u yarador,
Gilamdek toʻshalar yoʻllar uzra qon.
Kelar agronomlar, dehqonlar nochor
Qilib oʻzi ekkan ekinni payhon.

Halqumlar qurigan, gangigan boshlar,
Bir qadam tuproq ham edi koʻp talash,
Chuvab kelar edi qarilar, yoshlar...
Odam va hayvonlar appa-aralash.

Tuproqqa belangan, diydalar nolon,
Yer-u osmonni ajratar arang,
Quyoshni berkitalardi to'zon,
Hatto daryolardan chlqar edi chang.

Boshlarda sochlar ham og'ir sezilar,
Malol kelar edi bir qavat ko'ylak.
Og'ir sezilardi ko'zga kipriklar,
Xuddi yo'lni to'sgan qalin o'rmondak.

Birov bolasini yo'qotib shaydo,
Birov judo bo'lgan qarindoshlardan.
Yuzlarcha dengizlar bo'lardi paydo
Ota-onalardan oqqan yoshlardan.

Bola onasini topaolmasdan
Ko'rar odam to'la dunyoni xoliy,
Ona ham chirqirar edi tinmasdan
Inga ilon kirgan chumchuq misoli.

Chuvab kelar edi sonsiz-sanoqsiz,
Hech kim bilmas edi qayga borarin,
Ajabo, shunchalik bola, xotin-qiz,
Shuncha sarson bo'lib toparmi bir in?

Yo'l bosar edilar charchab toliqib,
Barchaning ko'zida jiqqa-jiqqa yosh.
Kunning qizig'ida osmonga chlqib
Ularning holiga yig'lardi quyosh.

Sharqdan G'arbga emas, G'arbdan Sharq tomon
Oqib kelar edi poyoni yo'q sel.
Sel emas, oqardi daryo-daryo qon,
Qon emas, qon bo'lgan necha-necha el.

Qadrdon dalalar deya «qayoqqa?»
Savol so'rar edi yosh-u qaridan;

Tuproq yopishardi yalang oyoqqa,
Ekinlar tutardi etaklaridan.

Oldindan qo'zg'olgan qudratli shamol,
Tinmay to'sar edi ularning yo'lin:
«Qayoqqa borasan, shu tuproqda qol!»
Deya tutar edi ularning qo'lin.

Tug'ishgan daryolar, oshno o'rmonlar
Yig'lab so'rar edi «ayting, qayoqqa?»
Javob aytishlikni bilmasdi ular –
«Ketamiz ko'z ko'rgan, bosh oqqan yoqqa!»

«Baribir biz endi qayga borsak ham,
Bir burchak topilar sekin o'lgani;
Va «tekin go'daklar ko'ziga bir dam
Fashist ko'rinmasa bizga bo'lgani».

«Mayli qaramasa hech kim ularga,
Zoriqtirsa hamki yarim parcha non.
Malol kelsa hamki uy egasiga
Birdan bosib kelgan shunchalik mehmon».

«Bo'lamiz har qanday xo'rliqqa rozi,
Har qanday ofatga beramiz bardosh.
Mos kelar har qanday tosh-u tarozi,
Va lekin fashistga egmaymiz hech bosh».

«Nahotki, yo'q bo'lib ketsa shuncha qon,
Fashist hokim bo'lsa bizlarga, nahot?
Hech qachon, hech qachon, hech qachon!
Quyoshni yengolmas qora zulmot!»

Balladalar

*Erkalanib yotadi
U Vatan tuprog'ida,
Yosh bola yotganiday
Onaning quchog'ida.*

JANGCHI TURSUN

Daryoning yoqasida
Necha kundir borar jang.
Bugun yana ne qilar?
Tursunning boshi garang.

Zo'r janglarning shiddati
Qildi uni gung va lol,
Qo'rqib qoldi u, hatto,
Qochmoqni qilar xayol.

Bugun uning rotasi
Atakaga kiradi,
Lekin jangchi Tursunga
Jon shirin ko'rinadi.

«O'lib ketsam bo'lmaydi,
Qochganim yaxshi tezroq...»
Jangchi Tursun qochishga
Ulgurolmaydi biroq.

Pochtalyon onasidan
Keltiradi unga xat.
Rota hujumga tayyor,
Buyruq kutadi faqat.

Xatni sekin ochadi,
Uni titroq o'raydi.
Onaning so'zlaridan
Barg kabi qaltiraydi.

«O'g'lim, sendan xushxabar
Kelarmi, deb ko'z tutdim.
Lekin, ko'p joyni tashlab
Ketipti, deb eshitdim.

Shunda butun tanimni
Yondirib, qahrim keldi.
«To'xtagil!» deb hayqirdim,
Tilinga zahrim keldi.

Qayoqqa chekinasan?
Bormi keraksiz yering?
Ne uchun odam bo'lding
Kelmasang dushmanga teng?

Sening-chun butun elni
Og'ir uyat tutsinmi?
Seni ko'rganda quyosh
Yuzini berkitsinmi?

Ko'chadan o'tganingda,
Yerga qarasinmi el?
Ikki ko'zingga qarab
Tuproq to'zg'itsinmi yel?

Ko'zing tushganda Amu
Ilondek to'lg'onsinmi?
Zarafshon uyatingdan
Yantoq kabi yonsinmi?

Yigit bo'lib dunyoda
Shu uchun yurganmiding?
O'z yurtidan chekingan
Botirni ko'rganmiding?

Xalqing uchun to'kkali
Yo'qmi bir qoshiq qoning?
Vatanning tuprog'idan
Shirin ekanmi joning?

Vatandan boshdan-oyoq
Qochib o'tmoqchimisan?
O'z tug'ilgan yeringdan
Chiqib ketmoqchimisan?

So'ng qayoqqa borasan,
Qayerda topasan joy?
Sargardon qulni hatto,
Topa olmagay xudoy!

Yot ellarda xor-sarson
Gadoy bo'lmoqchimisan?
Qabr uchun kerak yerni
Qarzga olmoqchimisan?

O'g'lim, bu og'ir kunlar
Bir kun o'tib ketadi,
Lekin qo'rqqning sha'ni
Ming yillarga o'tadi.

Shuning uchun jangda mard
Bo'lganing yaxshi menga,
Qochib tirik qolgandan
O'lganing yaxshi menga.

Orqangga qarama hech,
Yovni burda-burda qill!
Agar o'q tekkanda ham
Oldinga qarab yiqil.

O'rtoqlaring ustingdan,
Mayli, sakrab o'tsinlar.
Yov agar ajdar bo'lsa,
O'shani ham yutsinlar.

Yana bir do'stingga ayt,
Sening yoningda borsin.
Qon bo'lgan ko'ylagingni
Olib, menga yuborsin.

Men uni butun elga
Faxr etib ko'rsataman.
Shahar, qishloqlar bo'ylab
Uni kiyib o'taman.

Hamma desin: «Bu o'tgan
Bir botirning onasi.
Vatan uchun o'lipti
Uning yolg'iz bolasi...»

Rota jangga kiradi,
Tursun boshida zo'r yuk.
Dunyoda hech so'z bormi
Ona so'zidan buyuk?

Miltig'ini ko'tarib
Boradi Majnun kabi,
Ona so'zlarin aytib
Pichirlab turar labi.

Birdan boshlangan hujum,
Ona so'zini deydi.
Oyog'i ostida qum,
Ona so'zini deydi.

O'qlarning yig'isidan
Uchar ona faryodi,
Bomba portlashlaridan
Eshitiladi dodi.

Loylanib oqqan daryo
Onaning ko'z yoshiday.
Boshin egib daraxtlar
Turar g'amgin boshiday.

Ona og'ir va xafa
Ko'rinadi Tursunga,
Ko'zini ocholmaydi
Boqa olmaydi kunga.

U nayza sanchishadi,
Sanchiydi olg'a tomon.
O'lim nima bilmaydi,
Ko'rinmas ko'ziga jon.

Nemisning o'ligini
Bosib o'tib boradi.
Nayzaga qalpog'ini
Osib o'tib boradi.

Hamon chopib boradi,
Va lekin ko'kragi qon,
Og'riqni hech sezmaydi,
Sira qilmaydi fig'on.

Ming yerimdan teshsang ham
Endi qo'rqmayman, deydi.
Ichgan bilan qoningga
Aslo to'ymayman, deydi.

O't yongan ko'zlariga
Tikilgan kabi hamon
«To'xtama! – deydi ona, –
Chop, – deydi, – olg'a tomon!»

Og'aynilar, o'rtoqlar,
«Sanch!» deganga o'xshaydi,
«To'g'ringdagi fashistmi
Yanch!» – deganga o'xshaydi.

Nayza sanchar mast kabi,
Nayzasi qip-qizil qon,
Qo'ldagi miltig'i qon
Va kiygan kiyimi qon.

U, yerga yiqiladi,
O'qday uchib borarkan.
Tog'day og'ir qulaydi,
Qush singari yengil tan.

Tanidan buloq kabi
Tinmay qon tirqiraydi.
Tirsagiga tiralib
U atrofga qaraydi.

Ancha uzoq ketipti,
Fashist ham bo'pti tamom
Ufuq ham qizaripti,
Quyila boshlapti shom.

Jangchi do'stlari endi
Daryodan o'tmoqdalar.
Barchasi to'planishib,
Ko'prikm tutmoqdalar.

U juda xursand bo'lib
Tuproqqa qo'yadi bosh.
Boshlari qip-qizil qon,
Go'yo botuvchi quyosh.

O'ldimi, uxladimi?
Endi baribir unga.
Uyqusi o'lim kabi,
O'lim o'xshar uyquga.

Erkalanib yotadi
U Vatan tuprog'ida,
Yosh bola yotganiday
Onaning quchog'ida.

RAKSANANING KO'Z YOSHLARI

Kichkina bir tugunchak
Raksana qo'llarida,
Aylanadi quyunday
Shahrixon yo'llarida.

Kezar tinmay darbadar,
Hech kimga aytmas ahvol;
To shomdan tongga qadar
Davom etadi bu hol.

U tinmasdan qiyshiq, tor
Ko'chalarga kiradi.
Topgandek yana ozor
Cho'llarga yuguradi.

Qo'llda bir tugunchak,
Qattiq bosgan bag'riga.
So'ylagil, ey kelinchak,
Buncha chopasan nega?

Goh soyda, goh ko'chada,
Kezib nelar qilasan?
Bu zim-ziyo kechada
Nimalar qidirasan?

Lekin hech bir gap kirmas
Raksana qulog'iga.
Chopadi, olmas nafas,
Boqmas so'l-u sog'iga.

Qo'lida bir tugunchak,
Uni yashirmoqchimi?
Yo bir umr quyundak,
Darbadar yurmoqchimi?

Uni hech kim ko'rmaydi,
Hamma undan bexabar.
Baribir topolmaydi,
Izlaganda ham agar.

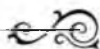
Qattiq uyquga qonib
Yotadi tun quchog'i;
Sora sachrab uyg'onib
Ketadi sahar chog'i.

Og'ir qisib nafasi
Chiqadi tashqariga:
Raksananing xonasi
Ochiq yotipti, nega?

Xonada yo'q o'zi ham.
Sora tamom bo'lar lol,
Hamma sir unga mubham
Keltiradi zo'r malol.

Ne voqea o'tipti?
Bu nima gap, bu ne hol?
Qayoqqa ham ketipti,
Bizning musofir mehmon?

Gangib qoldimi boshi?
Sho'rlik qoldi qayoqda?
Yo'q-ku hech qarindoshi,
Yurti ham ko'p uzoqda!

Va yoki o'rtamizda
Yomon bir gap o'tdimi?
Yoki ayb ko'rib bizda,
Uyni tashlab ketdimi?..

...Yo sog'inib elini
Bo'ldimi yuragi qon?
Ajabo, qayga ketdi,
Bizning musofir mehmon?

Sora butun hovlini
Turg'izadi oyoqqa,
Hammasi Raksanani
Chiqishar izlamoqqa.

* * *

Nimanidir izlaydi
Raksana hamon tinmay,
Mayin-mayin bo'zlaydi,
Ko'nglida bir g'amgin nay.

Ariq, jarlardan oshib,
Qaraydi devollarga.
Yura-yura adashib,
Suyanadi tollarga.

U bilmaydi ne gaplar
Hovlida o'tganini,
U bilmaydi qo'shnilar
Uyg'onib ketganini.

Sora ko'tarib g'avg'o
Chiqqanini ham bilmas
Dunyoda o'zni tanho
Sezadi u shu nafas.

Qo'lidagi tugunchak
 Unga eng zo'r qadrdon.
 Dunyo, xazina, chechak –
 Bari bir pul shu zamon.

Suyanib bukiladi
 Dala og'ochlariga.
 Tong nuri to'kiladi
 Parishon sochlariga.

Turar hech narsa sezmay,
 Og'ir qarashlari ham.
 Tik turar g'am qushiday
 Ingichka qoshlari xam.

Kiprigini ho'l qilgan
 Shabnammi va yoki yosh?
 Juvonga nima bo'lgan?
 Kim ekan unga yo'ldosh?

Ne alam bosgan umi?
 Ulfat bo'lgan qanday g'am?
 Bag'riga bosganini
 Ko'ra olmas quyosh ham.

* * *

Oh, Raksana, bag'ringga
 Nimadir ul bosganing?
 Ne mushkul ish boshingga
 Yana yog'ildi saning?

Bu yolg'iz – tanholikni
 Topding qaysi kitobdan?
 Yashlrasan nimani
 Hattoki oftobdan?

Seming uchun shu qadar
Aziz bo'lgan nima u?
Nega lablaring titrar?
Hamrohing qaysi qayg'u?

Nahot odamizoddan
Uni shuncha yashirsang?
Kechib butun hayotdan
Tunlarda yakka yursang?

Va sen uchun nahotki,
Bir sirdosh topilmadi?
So'ylagali dardingni
Bir yo'ldosh topilmadi?

* * *

U, atrofda bir ovoz
Eshitganga o'xshaydi.
Qalb iplarini bir soz
Xo'p chertganga o'xshaydi.

Mast kabi qaraydi jim,
Notamish qishbloqlarga.
Ketib xayoli bir zum
Ancha uzoq yoqlarga.

Yo'lga tikilar ekan
Ko'zi tamom tinadi,
Jondan ham ortiq sevgan
Elini sog'inadi.

U elmi eslaganda
Qisilar nafasleri.
Toraygan bo'lib yana
Qalbining qafaslari.

Xonadoniga birdan
Fashist bo'lganda ega,
Partizanlikda qolgan
Eri kelar yodiga.

O'tadi ko'z oldidan
Ko'kka chiqqan tutunlar.
Kichkina Vova bilan
Qishloqdan chiqqan tunlar.

Ey, onam ko'milgan yer,
Nega buncha yiroqsen?
Kul bo'lsang ham baribir
Men tug'ilgan tuproqsen.

Ey o'g'lim tug'ilgan el,
Qanday qilay sog'insam?
Yetarmidim men yengil
Xayol qushiday bo'lsam?

Lekin men yetolmayman,
Boshimga tog' yiqilgan...
Hech narsa deyolmayman
Bu kecha... Vova... o'lgan...

* * *

Oppoq tong tumanida
Kimlardir izg'ishadi.
Ko'p sirlar gumonida
Baland-pastga tushadi.

Raksanani izlashar –
Ular oldida Sora.
Jonsarakcha so'zlashar
Qilib ming xil ishora.

Qayerda ham qoldi, der
Bizning musofir mehmon?
Hammasi ham afsus yer,
Topolmasdan bir nishon.

Charchamay izlamoqdan,
Sora ichadi qasam,
«Taom o'tmas tomoqdan
Raksanani topmasam».

* * *

Raksana ko'zlarini
Tikadi tugunchakka.
Yosh yuvib yuzlarini,
Dodi chiqar falakka:

«Seni men qanday qilib
Tuproqqa topshiramen.
So'ngra tiriklay o'lib
Qanday qilib yuramen».

Soyning katta toshiga
Bosh urib suvlar kuylar.
Raksananing boshiga
Keladi ming xil o'ylar.

Uni bosar talvasa,
Yana ortadi zori:
«Bu yerda qayda bo'lsa
Xristiyan mozori».

Musulmonlar bolamni
Qo'yarmi o'z yeriga.
Yo taqdir, muncha meni
Uloqtirding sen nega?

Raksananing lablari
Nimalardir pichirlar.
U, mozorga kiradi,
Ko'nglida qancha sirlar.

* * *

Qarshisiga mozordan
Peshvoz chiqadi bir chol,
Qoshlari ham oqargan,
Ko'kragigacha soqol.

Qo'lida bir tugunchak,
Raksana turar titrab,
Tili tutilgan andak,
Aytolmaydi biron gap.

– Salom, – deydi, – jon qizim;
Yerga egiladi chol.
Bir narsa sezganday jim
Va bermas hatto savol.

«Bolamni ol, otajon,
Muqaddas mozoringga;
Bilki, keldim, begumon,
Panoh tutib men senga».

Chol yig'laydi, mildirab,
Ko'zidan keladi yosh;
Kipriklarida ko'lob,
Tugalar sabr-u bardosh:

«Bilsang, mening ham o'g'lim
Qoldi sening yeringda.
Bor mening ham bir qabrim
Sening sevgan elingda.

Bu urush ko'p xalqlarning
Ozorini ham qo'shdi,
Taqdirini qildi teng,
Mozorini ham qo'shdi».

Bolani ikki qo'llab
Ohlsta oladi chol.
Go'yoki chanqab, cho'llab
Xo'p o'padi bermalol.

«Bu tuproq endi senga
Ona qizim, yot emas.
Ukrainani ham menga
Hech kim begona demas».

Ko'z yoshi buloq-buloq
Chol nimadir o'qiydi.
«Yo omin, endi tezroq
Dushman yo'q bo'lsin», – deydi.

* * *

Bir to'da odam bilan
Bo'lib toza ovora.
Mozor boshlga birdan
Yetib keladi Sora.

Raksanani bu holda
Ko'rib qoladi hayron:
Zo'r iztirob bor cholda,
Yig'lar musofir mehmon.

Sora o'zini bilmay
Raksanaga tashlaydi.
Hamma o'zin tutolmay,
Birdan yig'lay boshlaydi.

Yig'i-sig'ilarini
Eshitmaydi yosh go'dak.
Va yumib lablarini,
Yetadi go'yo chechak.

Chechak emas u aslo,
Ochilmagan bir g'uncha,
Uni uripti balo
Gul bo'lib ochilguncha.

Yotadi manglayi keng,
Jon yo'q kipriklarida,
Qimirlash yo'q bolaning
Momiq bilaklarida.

Yotadi u beozor,
Yozib qulochlarini.
Faqat shabboda zor-zor
Taraydi sochlarini.

Raksana qaraydi-da
Hasratlari oshadi.
Tong qushlari havoda
Uchishib yig'lashadi.

Vovani qo'yadilar
Ular qora tuproqqa,
So'ng yana boshlaydilar
Uvullab yig'lamoqqa.

Ularning boshlarida
Uchadi ko'p kabutar,
Raksana yoshlarida
Aks etadi bexatar.

O, Raksana, ey sanam,
Yutding zahar-zaqqumlar,
Osiyoda bo'ldi nam
Yoshlaringdan ko'p qumlar.

Ajab emas bezavol
Bu qumlarda gul unsa,
Manzil topsa bermalol
Hayot qushlari qo'nsa.

* * *

Qorong'iliq yo'qolib,
Tong tamom yoyiladi.
Dunyo nur ichra qolib,
Quyosh bilan to'лади.

Odamlar uylariga
Qaytishadilar shunda;
Va go'yoki hech narsa
O'tmaganday bu tunda.

1944

A decorative border made of black scrollwork and flourishes, framing the central text.

Dostonlar

*Bolalik kunlarimda,
Uyqusiz tunlarimda,
Ko'p ertak eshitgandim,
So'ylab berardi buvim.*

OYGUL BILAN BAXTIYOR

I

Bolalik kunlarimda,
Uyqusiz tunlarimda,
Ko'p ertak eshitgandim,
So'ylab berardi buvim.
Esimda o'sha damlar:
O'zi uchar gilamlar,
Tohir-Zuhra, Yoriltosh,
Oyni uyaltirgan qosh.
O't bog'lagan qanotlar,
Beqanot uchgan otlar.
Baxtiyor bilan Oygul,
Qiz bo'lib ochilgan gul.
So'ylaguvchi devorlar,
Bola bo'p qolgan chollar...
Buvimning har qissasi,
Har bir qilgan hissasi,
Fikrimni tortar edi,
Havasim ortar edi.
Tinglar edim betinim,
Uzun tunlar yotib jim.
Seza olardim kuchin,
Ko'pi yolg'on, ko'pi chin.
Ammo Oygul-Baxtiyor
Ertagini u takror,
Qilar edi har kechin.

II

Jambil degan tomonda
Juda qadim zamonda
Qullar isyon qildilar.
Jangga kirib qo'shinlar
Urushib oy-u kunlar
Dunyoni qon qildilar.
Tinchlik tugab och elda
Mamlakat qoldi selda.
Dahshat ichra yonib xon
Har tomon qildi farmon.
To'xtamay dovul qoqdi
Maydonlarga o't yoqdi.
O'z holiga qilib or
Tikib qator-qator dor.
Ko'zlariga to'lib qon
Zambaraklar bo'shatdi.
Tani zaharga botdi.
Jambll eli ko'p zamon
To'polon bo'lib yotdi.
Bir g'azab ichra joni
Jambilning zolim xoni
Kechar elning qonida.
Qullarning isyonida
O'tardi oy-u kunlar
Qonga g'arq bo'lib tunlar.
Chayqar og'riq boshini
Ochlar to'kib yoshini
Olishardi kun-u tun.
Yalang'ochlar ham bugun
Berardi maydonda jon –
Talab qilib haq va non.
Aslo qo'rqmay o'limdan

O'ch olardi zulmdan;
Sira qilmay andisha
Chopardi qo'lda tesha;
Birovi ushlab kasov
Savalardi kelsa yov.
Boltasi bor birining –
O'lim kelmas unga teng.
Agar duch kelsa shu
Ag'darardi bo'lsa tog'.
Cho'ri bo'lgan otinlar
Qul atalgan xotinlar;
Kumushday oppoq soqol
Ko'kragini bosgan chol
Yosh go'daklar, juvonlar
Navqiron pahlavonlar
Jon olardi berib jon.
Va qancha-qancha qurbon
Yotar edi qoq yerda
Tanlari burda-burda.
O'tib yuzlab-minglab yil.
Munday tarixni Jambil
Ko'rmagandi umrda...

III

Isyonchl kekxa Darxon
Qullarga boshliq edi.
Qizi Oygul yutar qon
Ko'zlari yoshlik edi.
Ota-bola ikkovlon
Qullar uchun berib jon
Xonni o'ldirmoq uchun
Ko'tarib elning kuchin
Kezardilar isyonda

Ming alam, ming fig'onda
Isyon bostirilgan kun
Darxonni qilib tutqun
Saroyga keltirdilar.
Yasov tortib qo'shinlar
Savlat bilan turdilar.
So'ng zolim xonga ular
Tanitdilar Darxonni:
«Shu boshlagan isyonni
Shudir Darxonning o'zi
Mana bu Oygul qizi...
Tikilardi zolim xon.
Tikilar edi Darxon.
Yondirguday jahonni
Qul qilg'uday har jonni
O't bor edi ko'zida
Zo'r talvasa yuzida
Va xon tashlab ko'z qirin
So'radi birin-birin:
«Qani so'ylagil Darxon
Ne foyda berdi isyon?
Kimlar o'ldi, kim omon?»
Darxon so'z boshlab dedi:
«Men va qizimdan boshqa
O'lmagan qul qolmadi
Kirib shunchalik yoshga
Ko'rmovdim shuncha qonni
Shuncha zor-u fig'onni.
El xon-u monin butkul
Sen o't yoqib etding kul.
Jambil edi bir bo'ston
Qilding uni go'riston
Senday qonxo'r zolimdan
Qolmasin deb birar zot

Bosh ko'tardik zulmdan
 Bo'lmoqchi edik ozod.
 Lekin bu gal bo'lmadi
 Ammo tilak o'lmadi:
 Bir kun sani yiqarmiz
 Va qabrga tiqarmiz».

Xon qovog'ini uydi
 Bulutlar yomg'ir quydi
 Yalang'ochlab qilichni
 Qulning bo'ymiga soldi.
 Boshi ketgan qush kabi
 Darxon tipirlab qoldi
 Yerlar qonga bo'yaldi.

IV

Imo qildi zolim xon
 Saroy bo'sh qoldi shu on.
 Qulning go'zal qiziga
 Yaqin keldi.
 Yuziga
 O'lgudayin tikildi.
 Qizning oldida bu xirs
 Ko'rsatib yovvoyi hirs
 Yerga qadar bukildi,
 Ko'zida hiyla kuldi:
 «Cho'ri qiz, endi menga
 Xotin bo'larsan», dedi.
 «Hashamatli saroyda
 Otin bo'lursan», dedi.
 Qiz jivirlab badani –
 «Sevmayman, – dedi, – sani.
 Yo'q.
 Bo'lmasman o'ylama.

Bunday so'zni so'ylama.
Sen otamdan ayirding
Qanotimni qayirding.
Qo'zg'olon qilib o'lgan
Shuncha qullar nomidan
Nafratim bordir sanga.
O'zing o'ylab ko'r tanga:
Sen odam emas-ku san
Hayvondan ham past-ku san
Xotin bo'lmasman aslo.
Kelsa boshimga balo
Uni sendan ko'rarman.
Doim qarg'ab yurarman.
Taqdirim yor bo'lsa-yu
Fursat qulay kelsa-yu
Seni agar o'ldirsam
Taningga xanjar ursam,
Dunyoda eng baxtiyor
Odam bo'lardim nomdor».
Zolim xon xo'p tutaqdi
G'azab o'tida oqdi.
Quturib qahri keldi.
Ilonday zahri keldi
Jahliga chidolmayim
Hech so'z deya olmayin
Jallodlarni chaqirib
Yirtqichiarcha baqirib
Undan o'chini oldi
Qizni zindonga soldi
Bir yomon o'yg'a toldi.

V

Zolim xon saroyida
Keksa bir qul bor edi.
Kuni o'tar qayg'uda
Har narsadan xor edi.
Uni derdilar Tarlon.
O'ldirilganda Darxon
Toqati hech qolmadi
Aslo chiday olmadi.
U qaynagan qonini
Faryod chekkan jonini
Qo'ymoqqa topmadi joy.
Xira bo'ldi ko'kda oy
U go'yo bir buyuk tog' –
Yuzida ming yillik dog'.
Chunki zindon tagiga
Tashlangan bizning Oygul.
G'ash solar yuragiga
Azoblar uni butkul.
Bu zolim xon Oygulni
O'ldirar deb albatta
Qayg'usi edi katta.
Axir u topdi yo'lni:
Uyquga ketganda xon
Oygulni qutqarmoqqa
Qattiq qasd qilib Tarlon
Yo'l soldi zindon yoqqa.

VI

Bordi-yu, arqon soldi
U zim-ziyo chuqurdan
Qabrday qo'rqinch yerdan

Oygulni tortib oldi.
Butun atrof qop-qora
Shunday mudhish tun aro
Oygul bilan qul Tarlon
Bo'ldilar yo'lga ravon.
Ikkovi ham jim edi.
Axiyri Tarlon dedi:
«Qizim, seni zolim xon
O'ldirajak beomon.
Men seni qutqarmoqqa
Olib keldim bu yoqqa.
Faqat ne ham qilardim.
Nima qila bilardim?
Men ham qulman qanotim
Senikiday qirqilgan.
Menga ham o'sha zolim
Qilar ishini qilgan.
Shuning uchun o'ch olib
Bu ishini buzaman.
Seni sandiqqa solib
Daryoga oqizaman.
Agar o'lmasang, birov
Suv bo'ylda qilib ov
Senga duch kelib qolur
Suvdan chiqarib olur.
Bir kuningni ko'rarsan.
O'ynab-kulib yurarsan!»
Azob ichra yonib jon
Qora kunda qul Tarlon
Qizga qayg'udosh keldi,
G'amiga yo'ldosh keldi.
Qoni qochib yuzidan
Qizning qora ko'zldan
Yomg'ir kabi yosh keldi.

Sekin tushdi sandiqqa
 Sandiq ham tiqqa-tiqqa
 Bulib Oygulni oldi –
 Xipcha beli buraldi.
 Tarlon yana non soldi
 Non demaki, jon soldi.
 Atrofga ko'z tashladi
 Sandiqni daryo tomon
 So'ngra sudray boshladi.
 Uyquda edi har yon
 Suvga tashladi uni.
 Oygul ham oqib ketdi
 Va qulning yuragini
 O't bo'lib yoqib ketdi.
 Bir chaqmoq chaqib ketdi.

VII

Uyqudan uyg'onib xon
 Oygulni so'ramadi.
 Zindonga tashlangan jon
 Ne bo'ldi ham demadi.
 Ichdan sevinib Tarlon
 Yurarkan u yon bu yon
 Hech narsadan bexabar
 Ko'zi ko'r, qulog'i kar
 Bo'lib ko'rinar edi,
 Tinmay urinar edi.
 Tinchlik edi saroyda
 Qiz bo'lsa katta soyda
 Suv yuzida betinim
 Oqib borar edi jim.
 Oygul shu holda uch oy
 Muttasil oqib bordi.

Qancha dara, qancha soy.
Uni kuzatib qoldi.
Lekin hech kim tutmadi.
Hech bir savdo o'tmadi.
Va faqat tugab noni
Picha qiynaldi joni.
O'rtanib alamidan.
Shu holda ketib bordi.
Axiyri Jarjon degan
Bir yurtga yetib bordi.

VIII

Jarjonning dalasida
Daryoning yoqasida
Bir chol o'tin terardi.
Doim shunday yurardi.
U bir kun juda hordi
Ozgina tin olgali
Biroz erkin qolgali
Daryo labiga bordi.
Va shu chog'da qari chol
Bir narsa ko'rib qoldi.
Hovliqib bo'ldi xushhol
Qaqqayib turib qoldi.
U yo'q edi o'zida:
Bir sandiq, suv yuzida
Lopillab kelar edi
To'lqinda yelar edi.
Olmayin ikki ko'zin
Yechina solib darhol
Sandiq ketidan o'zin
Daryoga tashladi chol.
Birpasda tutib oldi.

Qirg'oq sari chiqardi.
Sandiqmi ochmoq uchun
Sarf etdi butun kuchin.
Sira ocha olmadi
Toqati hech qolmadi.
Eng so'ngra o'roq soldi
Teshdi-yu hayron qoldi:
Eski sandiq ichida
Bir qiz ko'rinar edi.
Unda qiynalib juda
Hadeb urinar edi.
Soddaning tili qotdi,
U o'zini yo'qotdi.
Og'ir bir o'yga botdi:
«Ehtimolki, bu qiz bir
Savdogarning qizidir.
Ehtimolki, bir suqsur
Bir parining o'zidir.
Cho'kib balki kemasi
Bu qiz ketgandir oqib
Daryo bo'ylab uloqib,
Ehtimol, bir onasi
Qolgandir bag'rin yoqib.
So'ylasang-chi, hoy odam,
Nega hech olmaysan dam?»
Deya chol qizga aytdi.
Oyguldan javob qaytdi:
«Agar sandiqni yorsang
Omon-eson chiqarsang
Sening qizing bo'lurman
Juda ham boy qilurman».
Tashvishga solib bu hol
Juda hayron qoldi chol
Lekin hech ishonmadi.

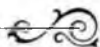
Ko'ngli gapga qonmadi.
«El oldida ochay, – deb, –
Yomon bo'lsa qochay», – deb
Sandiqni ko'ngli sodda
Bozorga olib ketdi.
Kun bo'yi tergan hamma
O'tini qolib ketdi.

IX

Bozorda qari cholni
O'g'ri deya tutdilar.
Ura-sura sho'rlikni
Podsho sari eltdilar.
Podsho ham g'azab bilan
«Bu nima» deb so'radi
Soqchilar bir gap bilan
Atrofini o'radi.
Cholning tili tutildi
Qo'rqdi, o'pkasi to'ldi.
Sekin: «bilmayman» dedi,
Bo'zday oqargan edi.
So'ng podsho qilichini
Yalangochlab bir soldi.
Bechora cholning tani
Shu on bekalla qoldi.
Qo'shinlar pitirlashib
Sandiqni tez ochdilar
Jonli bir narsa ko'rib
Tura-tura qochdilar.
Sandiqdan bir jonivor
Qomatini ko'tardi
Chinordayin bo'yi bor
Odamga o'xshar edi...

X

Oygul turishl bilan
Saroy charaqlab ketdi
Hamma yoq bo'lib ravshan
Uylar yaraqlab ketdi.
Oy deganda yuzi bor
Kun deganda ko'zi bor
Bir go'zal qiz qarshida
Bebaho edi juda.
Qaldirgoch qoshiaridan
Tunib qarashiaridan
Hayot sochilar edi
Gullar ochilar edi.
Podshoning aqli shoshdi
O'q ichida tutashdi.
Har tomonga yugurdi,
Dam o'tirdi, dam turdi.
Bunday go'zal yulduzni
Bunchalik barno qizni
Aslo ko'rmagan edi
Ishrat surmagan edi.
U chandon yaqin kelib
Yeb qo'yguday tikilib:
«Sen menga tekkin» dedi.
Qiz undan jirkanardi
Ichi o'tda yonardi.
Podshodan qilardi or
O'zini sezardi xor.
Ishlatib u bir hiyla
Topib qulay vasila
Ketmakka qildi qaror:
«Mayli, tegayin senga
Buning uchun sen menga

Qirq kun muhlat bergaysan,
Ozgina tin bergaysan.
Juda ham holdan ozdim
Sandiqda o'layozdim!»
Podsho sira ko'nmedi
Qiz degani unmedi.
Axiyri qiz uch kunga
Qo'y deb yolvordi unga.
Hamon bo'lmadi rozi:
«Barcha tosh-u tarozi
Bir kunga chiday olur
O'ynab g'aming tarqalur.
So'ngra to'yni qilurmiz
Er-u xotin bo'larmiz.
Qiz go'yo ko'ngan kabi
Podshoga indamadi.
Podsho ham qizga endi
Hech bir narsa demadi.
Qo'shilib qirq qizlarga
Oygul tashqari chiqdi
Ko'zi tinib bo'zlarga
Sho'rlikni qayg'u yiqdi.
Ichidan yona-yona
Cho'milmoqni bahona
Qilib, Oygul qizlarni
Daryoga olib bordi.
Qirq qizlar birin-birin
Yechina boshlar ekan.
Aytib bir-birin sirin
Pichinglar tashiar ekan.
Yuzi gul, sochi sunbul –
Bizning qayg'uli Oygul
Biroz o'ylab turdi-da,
Ko'zini chirt yumdi-da,

O'zini suvga otdi,
Shu ondayoq u botdi.
Oygulni Jayxun baliq
Oldi-yu yutib ketdi.
Tomog'idan qilchalik
Op-oston o'tib ketdi.
Qirq qizlar sarosima –
Chuvillashib qoldilar:
«Nima gap, nima, nima»
Deya shovqin soldilar.
Hammalari noiloj
Ba'zilari yalang'och
Saroyga yugurdilar
Va podshoga bildirib
Dirillashib turdilar.
Podsho ham chapak urib
Daryoga chopib bordi
Zir yugurib axtardi.
Lekin unda kimsa yo'q.
Daryo ham silliq-silliq
Har kungiday betinim
Oqib borar edi jim.
Podsho endi xo'p nolon
Nima uchun bir kunga
Muhlat berdim deb unga...
O'lgudayin pushaymon.
Ichini it tirnadi.
Ziyoda bo'lib dardi,
Yer va ko'kni u yanib,
O'z o'tiga o'rtanib,
Yurib qizni axtardi.

XI

Go'zal yurt Susambilda
Bir podachi bor edi,
U mashhur edi elda,
Nomi Baxtiyor edi,
Go'zal edi va chinor
Qomatiga edi zor.
Ko'kraklari butun bir
Oftobni yashirardi.
Tanlarida bir umr
O't lovillab turardi.
Qilichday o'tkir edi,
Rustam kabi zo'r edi,
Ammo elda xor edi,
Kambag'al nochor edi,
U doim boqib poda
Yurar edi sahroda.
Cho'llarda yashar edi,
Qirlardan oshar edi.
Qalbida ming turli dog',
Ko'z yoshi bulog'-bulog'
Suv yoqalab borarkan,
Har tomonga qararkan
Baliq ovlab daryoda
Yurganlarga yo'liqdi.
Shu choqda uning sodda
Ko'ngli biroz to'liqdi.
«Jinday non bormi?» dedi.
Baliqchi tanti edi:
«Yo'qdir berar nonimiz,
Lekin kuyar jonimiz.
– Mayli, shu safar to'rga
Chiqqanin ol o'zingga.

Uzun umring bor bo'lsin
Bola, baxting yor bo'lsin».
Rozi bo'ldi Baxtiyor.
Va toleyinga shu bor
Jayxun ilinib qoldi,
Ulkan baliqni oldi.
Ikki ho'kizga ortib
Oldindan o'zi tortib
Uyga tomon yo'l soldi.
Hovliqib tolib keldi
Uyiga olib keldi.

XII

– Ota, dedi u, darhol
Hozir bo'ldi qari chol.
Va ota-bola ikkov
Baliqqa soldilar dov.
Otasi pichoq oldi
O'g'li oybolta soldi.
Baliq qornin yorganda
Pichoq belga borganda
Chol birdan cho'chib qochdi.
Baxtiyor g'azab sochdi.
Baliq qornida shu on
Tebranib u yon bu yon
Oygul ko'zini ochdi
Va Baxtiyorni ko'rdi
Boshiga qon yugurdi.
Qora ko'zlari yonib
Bir muhabbat uyg'onib.
Qalbi jizillab qoldi
Qizardi, begap qoldi.
Tanasini qurshab o't

Qip-qizil, misli yoqut
Titraguvchi lab qoldi.
Hayronlikda ko'p zamon
Jim qoldilar uchovlon.
Oxirida qiz turib
Ularga ta'zim qildi
Cholga qarab egildi.
Ular yaqin keldilar
Kim ekanin bildilar.
Oygul: «Non bormi?» dedi
Podachi tanti edi:
«Nonimiz yo'qdir bilsang
Ozgina sabr qilsang
Baliqni pishirarmiz
Birgalashib yeyarmiz».
Oygul unga, xo'p, dedi.
Cholga gapi ko'p edi:
«Ota, qabul qilsangiz
O'g'lingizga tegayin.
Siz har narsa desangiz
Men bo'ynimni egayin».
Chol dovdirab hangu-mang
Javobiga qoldi tang:
«Qizim, bizda hech pul yo'q.
Mol-u dunyo butkul yo'q.
Qandayin to'y qilamiz?
Sepam nima bilamiz?»
«Men dunyo so'ramayman
Boy odamga bormayman.
Siz xohlasangiz agar
Boshingizga to'kay zar»...
Chol rozi bo'lgan kabi
Hech bir narsa demadi.
Baxtiyorning yuragi

Gupillab urar edi.
Bu ajib uchrashuvdan
Barcha xursand edilar.
Jayxunni qaynoq suvdan
Olib birga yedilar.

XIII

Kech ham kirdi. Dala, cho'l
Tumanga botdi butkul
Chol darrov cho'kib yotdi.
Baxtiyor bilan Oygul
Suhbatida tong otdi.
Qullarning isyonidan.
O'lganlarning qonidan
Otasi solgan firoq
Bag'rini yoqqanini.
So'zlab chiqdi u uzoq
Sandiqda oqqanini.
So'zladi zolim xondan
Ertak aytdi Jarjondan.
Baliqqa yutilganin
To'rlarga tutilganin
Mol-u dunyoni demay
Podsholarni xohlamay,
Podachini deganin.
Uzoq eldan kelganin
So'zlab o'ltirdi Oygul
Ochilib misoli gul
Shodligidan Baxtiyor.
Qarardi takror-takror.

XIV

Oygul daryoda baliq
Qornida yotganida.
Ikki katta halqalik
Gavhar topuvdi unda.
Qadrini bilgan edi.
Ehtiyot qilgan edi.
Tongda u yo'qlab cholni
Arz etdi ushbu holni.
Chol o'zini unutdi
Oygul gavharni tutdi:
«Mana buning birini
Bozorda sotib keling
Bilib uning sirini
Oltinga botib keling».
U bozorga jo'nadi.
Yursa yo'li unadi.
Chol ushlagancha gavhar
Bozorda yurar ekan
Xaridor so'rar ekan,
Bitta katta savdogar
Xabardor bo'lib qoldi
Cholga yopishib oldi,
Gavharga changal soldi.
Bir sandiq oltin berib
Cholni jo'natib qoldi.
U ham tezgina erib
Susambilga yo'l oldi.
Lekin usta savdogar
Deyar edi har safar:
«Baxtim yor bo'lib agar
Yana bitta shunaqa
Topolsa edim halqa

Yetti iqlimning boji
 Boji bilan xiroji
 Qimmatiga sotardim.
 Bir umr yeb yotardim».
 Shuning uchun ko'p xijil
 Kezar edi elma-el.

XV

Yana kunlardan bir kun
 Oygul cholni chaqirdi
 Tag'in bir halqa berdi.
 Chol o'zida yo'q butun
 Bozor tomon yugurdi.
 Duch kelib u savdogar
 Yana so'radi gavhar.
 Chol «bor» dedi, U bu bor
 Edi jazman xaridor.
 Cholni qo'ymay holiga
 Olib chiqib hovliga.
 Ikki sandiq oltinni
 Naqd berib oldi uni.
 Oltinni otga ortib
 O'zi kuchanib tortib
 Susambilga boshladi
 Devday qadam tashladi.
 Oltinlarning barini
 To'plab yosh-u qarini
 Chaqirib go'zal Oygul
 Yashnab misoli bir gul
 Baxtiyori yonida
 Otash yonib qonida
 Kattakon kengash ochdi
 Lablaridan dur sochdi.

Susambil tarixidan
Ezilganlar holidan
Podsholarning zulmidan
Xo'jalarning molidan
So'zladi juda uzoq.
Oxiri dedi: «Biroq
Bu hol uzoqqa ketmas
Orzular beiz bitmas.
Susambilda biz yangi
Bir dunyo qurmoqchimiz.
Har kambag'al ko'makchl
Bo'lsin sodiq soqchimiz.
Bunday bir yurtni faqat
Ezilganlar qururlar.
So'ng ular qavat-qavat
Soz uylarda tururlar».
Bu so'z yosh-u qariga
Mos bo'lib tushdi juda.
Ertasi to'da-to'da
Guras-guras bo'lib el,
Kelaberdi bog'lab bel.
Xotinlar, yosh bolalar
Barcha amma-xolalar
Kelaberdilar ishga.
Oygul yangi turmushga
Boshlab, osh-u non berdi,
Jonsizlarga jon berdi.
Yetimlarga parvarish
Yesirlarga haq va ish,
Bolalarga saroylar –
Go'zal, ozoda joylar.
Har qadamda bir bo'ston
Har yerda bir guliston.
Ellar uchun chaman bog',

Har yerda qaynar buloq.
Bino qildi kunma-kun
Har kun bir go'zal yakun
Jinday fursat ichida
Kunning erta-kechida
Har yondan yelaberib
El chuvab kelaberib
Million odam to'plandi,
Borgan sari ko'plandi.
Kambag'al va qullarning
Jonidan sevgan yeri
Susambil jannatga teng
O'lka bo'ldi oxiri.
Ozod edi bunda ish:
Bu o'lkada har yemish
Otashlarda pishardi.
Tanlarga yaqin quyosh
Bolalarga usti-bosh
Gulzorda yotishardi.

XVI

Oy deganda yuzi bor
Kun deganda ko'zi bor
Go'zal, dono Oygulni –
Bu barno bahor gulni
El sevar edi jondan.
Va butun xon-u monda
Oygul himoyasida
Baxtiyor soyasida
Susambilda erkin, shod
Yashar edi xaloyiq.
Xayol qilishga loyiq.
Uni butun odamzot

Xayol qilishga loyiq.
Oygul o'z o'lkasini
Saqlardi tinch, saranjom
Soqchilar sevib uni
Kerak bo'lsa berar jon.

XVII

Susambil soqchilari
Chegarada bir qari
Cholni tutib oldilar
Va shubhada qoldilar.
Qalandarga o'xshardi
Lekin yomon yurardi.
Xo'p qora edi ichi.
Qalandar kiyimida
Bo'lsa hamki qilichi
Ko'rinardi yonida.
Uni mahkam tutdilar
Oygul sari eltdilar.
Oygul bilan Baxtiyor
Adolat aylab shior
Qildilar uni so'roq
Podsholardan yaxshiroq.
Ul ham sekin Jarjonda
Zo'r podsho ekanini
So'zlab berdi va qonda
Yetilib o'sganini.
So'ngra arzi-holini
Boshiadi savolini.
Chol ko'p narsa o'yladi:
Qo'lga tushdim tayin deb
Oygulni aldayin deb
Faqat yolg'on so'yladi.

U dediki: «Bir kunga
Muhlat olgan yorimni
Qo'ldan berdim va unga
Qurbon qildim borimni.
Yerga otdim torimni
Tutaqtirib zorimni
Misoli bir qalandar
Izlab keldim darbadar.
Sen meni demasmisan?
Oygulim emasmisan?»
Ko'zida hiyla kuldi
Va yolg'ondan bukildi.
Xaloyiq shu asnoda
Yig'ilib to'da-to'da
To'planib qolgan edi.
Podsho ko'zi qon edi.
Shunda chiroyli Oygul
Yashnab misoli bir gul
Undan bir so'roq qildi
Tarashaday qoq qildi:
«Necha xotiningiz bor?
Rostini ayting, zinhor?»
«Qirq xotin bordir menda» –
Dedi beor, sharmanda.
El qah-qahlab yubordi.
Zolim podsho shu damda
Fikrini qonga qordi.
Qilichimi chlqardi
Oygulga qarab bordi.
Ammo xaloyiq shu dam
Uni tutdilar bardam.
O'tmasdan jindayin zum
Og'ziga tiqdilar qum.

Zolim podsho shu zamon
Qabrga bo'ldi mehmon.

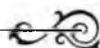
XVIII

Oygul ko'ngli beg'ubor
Hurlikni aylab shior.
Ham yo'ldoshi, ham yori
Yonida Baxtiyori
Yasharkan Susambilda
Qayg'u yo'q ekan dilda
Jamblni o'ylar edi.
Qul cholni so'ylar edi.
Qullarning qasosini
Olurman, deb ahd qilgan.
Xonlikning asosini
Buzurman deb jahd qilgan
Isyon quchog'idagi
Chog'larini eslardi.
Gunohsiz qalbidagi
Dog'larini eslardi.
Ziyoda bo'lib dardi
Ko'z oldidan o'tardi:
Och qullarning isyoni
Jambilning qonxo'r xoni.
Otasining qilichda
Tirqirab qolgan qoni.
Ko'kka chiqib fig'oni
O'tday tutashib ichda...
Eng so'ng Oygul, Baxtiyor
Qildilar shunday qaror:
«Jambilga o't ochamiz
Xonning qonin sochamiz».

XIX

Oygul turib erta tong
Qo'shinlarga urdi bong.
Soqchilarni uyg'otdi.
Boshliqlarga so'z qotdi.
Qurollarni oldirdi.
Karnay-surnay chaldirdi.
Bir nafasda qo'shinlar
Saf tortib yig'ildilar.
Qirq kunlikka osh va non,
Otlarga beda va don,
Qo'shinlarga kiyimlar,
Dori-darmonlar, yemlar,
Oldirib go'zal Oygul
Yashnab misoli bir gul
Baxtiyorni Susambil
Yurtiga ko'tarib bosh
Shu kun berdi yurtga osh.
Qo'shin boshida o'zi
Charaqlab qora ko'zi
Mardlar singari Jambil
Tomoniga boshiab yo'l
To'p bo'shatib jo'nadi.
Yo'lma-yo'l va ko'lma-ko'l
Manzillarda tunadi
Yana turib jo'nadi.
Go'zal chaman bog'lardan
Qush bo'lib uchib o'tdi.
Osmon bo'yi tog'lardan
Burgutday ko'chib o'tdi.
Qancha qurg'oq cho'llarni
Daryolarni, ko'llarni

O'ta-o'ta oxiri
Jambilga yaqin bordi.

XX

Jambil xoni rohatda
Ishratda, farog'atda
Yashar ekan Jambilda
Ne bordir Susambilda
Sira ham bilmas edi.
Kecha-kunduz mast edi.
Oygulni band-u zindon
Qilgan chog'idan buyon
Oygul bilan Baxtiyor
Xabar olmagan edi
Esga solmagan edi.
Qul qizini zindonda
Chirib ketgan deb o'ylab
Va lekin har zamonda
Husnidan ertak so'ylab
Maqtab go'zal Oygulni
Qarg'adi Darxon qulni.
Tarlon bo'lsa Jambilda
Ming armon bilan dilda
Hamon qul yurar edi
Qattiq kun ko'rar edi.
Oygulning ahvolidan
Susambilning holidan
Xabardor edi o'sha.
Unga qayg'u bilan zor
Yuz haqorat, ming ozor
Hamdam edi hamisha.
Susambilga qochmoqni

Xonga urush ochmoqni
 U xayol qilar edi
 El buni bilar edi
 Chorasiz yurar edi.
 Shu choq minglab qo'shini
 Bilan Oygul yo'l bosib
 Uxlamay kuni-tuni
 Har yerga yalov osib
 Kelar edi duvillab
 Bo'ron kabi guvillab.
 Daryolarning ustidan
 Uchib o'tganda oti
 Qushday sirg'anib suvdan
 Tizilardi qanoti.
 U to'xtamay yo'l bosdi
 Huv deganda cho'l bosdi.
 Bir oqib ketib keldi
 Jambilga yetib keldi.

XXI

Yashnab misoli bir gul
 Yer-ko'kni ovozasi
 Tutib kelganda Oygul
 Jambilning darvozasi
 Ochilmadi. Shunda ul
 Darg'azab qilich soldi
 Darhol qaytarib oldi:
 Qulflar sharaq-sharaq
 O'ynab ochilib ketdi
 Zulfinlar xuddi tuproq
 Bo'lib sochillib ketdi.
 Otlarning tuyog'ida

Darvozalar bo'ldi kul
Har to'p qo'ygan chog'ida
Saroylar qulab butkul
Zo'r qo'shin kirib bordi.
Savalab urib bordi.
Jambilning xon, beklari
Quyvon bo'lib qochdilar.
Chuqurlar, g'orlar sari
Quchog'ini ochdilar.
Soqchilar zolim xonni
Bu ajoyib hayvonni
Og'ilda ushladilar
O'lguday mushtladilar.
Rangi bo'lsa ham somon
Past kelmas edi hamon.
Butun el qah-qah soldi
Xon sharmanda uyaldi.
El turib shu choq: «Oygul!
Xonni o'ldir!» – dedilar –
«Butun yurt va barcha el
Sendan ushbuni tilar».
Oygul el talabini
Qilib o'ldirdi xonni
Bu ajoyib hayvonni.
Qilich solib bo'g'ziga
Qo'yib to'pning og'ziga
O'qqa qo'shib ko'chirdi,
Osmonlarga uchirdi
Va kul qilib tushurdi.
Endi eski qul Tarlon
Oygulga to'g'ri keldi.
Sevinganidan shu on
Oyog'iga yiqildi

Oygul ko'tarib oldi.
Tarlon ko'rishib qoldi.

XXII

Qul Tarlon shodligidan
To'xtolmadi yig'idan.
Barcha hayron edilar.
Ular kelib Oygulga:
«Bizlarni Susambilga
Olib ketgin,– dedilar.
Bu xonlardan kuydik ko'p
Beklardan o'rtandik xo'p
Biz Jambilda turmaymiz
Bu yerlarda yurmaymiz.
Bizni qo'sh o'z elingga
El bo'lamiz biz senga...»
Oygulga alamini
Barcha chekkan g'amini
El aytib yig'lar edi.
Sel qaytib yig'lar edi.
Oygul nazar tashladi
Shunday bir so'z boshladi:
«Zolim xon quchdi o'lim
Endi sizga yo'q zulm
El, osoyish yasharsiz.
Va bekoyish yasharsiz.
Susambilni qo'yinglar
Va Jambilni suyinglar,
Siznikidir tuprog'i.
Sizniki toj-u tog'i.
Xon bo'lmasa Jambilda
Qayg'u ham bo'lmas dilda.

Mana bu ota Tarlon
Hammangizga bosh bo'lar
Sizlar uchun berar jon
Har yerda yo'ldosh bo'lar».
Oyguldan jahon-jahon
El barcha rozi bo'ldi.
Qalbi shodlikka to'ldi.
Qirq kecha-yu qirq kunduz
Barcha erkak, xotin-qiz
O'ynab bayram etdilar.
Zolim xonni yo'qotib
Qayg'ularini otib
Murodiga yetdilar.
Shundan so'ng bizning Oygul
Yashnab misoli bir gul
O'z Baxtiyori sari
O'z sevgan yori sari
Susambilga yo'l oldi.
El karnay-surnay chalib
Zambaraklar bo'shatib
Uni uzatib qoldi.

ZAYNAB VA OMON

Kirish

So'ylab beray Zaynab va Omon,
Sevgisidan bir yangi doston,
Bir zo'r otash, bir zo'r alanga,
Ikki qalbga tutashgani rost.
Bir sevgikim jon berur tanga,
Ham Zaynab-u Omonlarga xos.
U sevgida yo'l boshlar vafo,
Ham vafoni yemirmas jafo;
Bunda aslo qora kun yo'qdir,
Bunda motamsaro kun yo'qdir.
Xazon qilmas Zaynabni zamon
Va otashda o'rtanmas Omon,
Tushi emas, balki o'ngida,
Dildorini ko'rar begumon;
Bir qissakim, buning so'ngida
Sevishganlar topishgusidir,
Jonlar jonga yopishgusidir.

Birinchi bo'lim

I

Shod o'tadi Zaynab kunlari,
Ko'ngli bahor ko'kiday toza,
Ko'kda uchgan qushlarning bari

Shodligidan olar andoza.
U yashaydi besitam, be zor,
U bilmaydi qayg'uni, g'amni,
Gyoqlari ostiga bahor
To'shab qo'ygan alvon gilamni.
Butun dala baxmal poyandoz.
Lola ochib qarshilar tog'lar,
Gulga to'lib serishva, sernoz,
Uning ko'nglin xushiydi bog'lar.
Har tomonda bahordan nishon,
Daralardan chopar Zarafshon.
Qaraydi qiz, bamisoli kun
Ko'zlarida butun bir olam.
Hayot to'la bahorga maftun,
Unga tamom begonadir g'am.

II

Zaynab o'sgan elning misli yo'q,
Zaynab o'sgan el baxtga to'liq.
Buni ko'rgan tez bo'lar banda,
Buni inson bir qur ko'rganda,
Yuragida hech armon qolmas,
Bunga jannat tenglasha olmas
Bunda qo'shiq aytgan ariqlar
Qarshisida parilar yig'lar.
Qushlarining nag'ma-navosi.
Vodiylarning marmar havosi,
Erta bahor ochilgan lola,
Qoyalardan uchgan shalola,
Binafshalar, rango-rang gullar,
Shisha kabi zangori ko'llar,
Hamishalik diltortar ko'klam

Va tabiat to'qigan gilam;
Qorga cho'mgan haybatli tog'lar,
Sharqiragan davo buloqlar
Hammasi bor, hammasi ma'mur...
Bunda yerga oydan tushgan nur,
Salqin tunda o'zi bir quyosh,
Cho'miladi, unga tog'-u tosh.
Novdalarda tug'ilgan kurtak
Har kun to'qir yangi bir ertak.
Bunda hamma, hamma narsa bor,
Bunda sizga tole bo'lar yor.
Bunda orzu qozonadi ot,
Bunda sevgi yozadi qanot,
Qo'zg'atadi qiz havasini
Chiroyiga rang beradi gul;
Bunda qizga sevgi darsini
O'rgatadi eng avval bulbul.
Zaynab shunda tug'ilgan edi.
Shunda to'lib yetilgan edi.

III

Odam zoti dunyodaki bor,
Uning bilan muhabbatdir yor;
Uni bilmas yurak topilmas,
Uni bilmas otlar chopilmas.
Sevgi... lekin bunda asrlar
Fojiasi soch yozib yig'lar;
Yig'lar ishqni yemirgan zamon,
Yig'lar sevib o'tga tushgan jon
Sevgi qalbning birinchi mayli.
Lekin zamon asira Layli
Yostig'ini butun qurutgan,

Kosa-kosa og'ular tutgan;
Majnunni u o'tkazgan yorsiz,
Farhodni ham etgan diyorsiz.
Bunda odamxo'r bo'lgan kunlar.
Erksizlikdan chiqqan yakunlar
Oyinada bo'lgan namoyon.
Jilva qilgan sevgisiz davron.
Zamon o'tgan, zamonlar o'tgan...
Odam yangi zamonga yetgan.
Hamon sevgi odamga yo'ldosh,
Hamon sevgi qalbiarga sirdosh
Shudir bahor, ochilgan lola,
Shudir dilni qiynagan nola:
Shudir sabza, binafsha ko'klam,
Shudir qizning boshidagi g'am.
Shudir atir sochuvchi ra'no.
Shudir achchiq va shirin ma'no;
Shudir etgan qiz ko'ksini oq,
Va yigitning ko'kragini tog'.

IV

Zaynabning ham toza, osuda,
Dog' ko'rmagan ma'sum qalbida,
Sevgi yaproq yozib qolipti,
Va fikriga g'avgo solipti.
Kokillari uning tol-tol,
Lablarida bitgan qora xol
Bir dunyoga arziguday bor,
Ko'zlar yonib axtarar bir yor,
Yor axtarib boqqanda qiyg'och,
Qoshi bo'lib xuddi qaldirg'och
Atrofida oylar charx urar,

Tegrasini yulduzlar o'rar.
 Pokizadir qizning tilagi,
 Oppoq qorday bo'lib ko'kragi
 Ko'tarilar hamon yuqori;
 Ul hozircha sevgining zori,
 Ozoridan xabarsiz va shod;
 Sevgidagi shodlik birla dod
 Unga hali tamom begona,
 Bilmas hali u yona-yona,
 Murodiga yetajagini.
 Mahkam ushlab yor etagini,
 Ketarman deb o'ylanar oson,
 Ish bitar deb o'ylar befig'on.
 Shuning uchun Zaynab nihoyat,
 Sevib qoldi birovni g'oyat;
 Ko'ngil qushi talpimib qoldi,
 Yuragida o't yonib qoldi.

V

O'rik gullar Zaynab bog'ida.
 Ko'p yigitlar bor qishlog'ida.
 Ko'p yigitga tushadi ko'zi,
 Lekin shunga hayronki o'zi,
 Ko'ngli faqat Omonni deydi;
 Shu yurakni, shu jonni deydi.
 Va holbuki boshqa yigitlar,
 Hech kam emas, u yaxshi bilar.
 Agar biri yoysa qulochin,
 Parvoz qilar ko'klarda lochin,
 Havodagi qushlarni tutar,
 Ot chopganda yashindan o'tar,
 G'oz singari qo'nar ko'llarga,

Suv oqizar sahro, cho'llarga,
Hammasi ham qilichdan o'tkir.
Hammasi ham Rustam kabi zo'r.
Nega sevdi Omonni, nechun.
Zaynab bilmas qalbining kuchin.
Nega etdi uni ixtiyor,
Bilolmaydi izohi dushvor.

VI

Va holbuki hozir tun-u kun,
O'shandayin xayoli butun.
Qayga borsa o'sha qoshida.
O'n to'qqizga kirgan yoshida,
Shabnam tekkan gul bargi kabi,
Uning qalbi dir-dir titradi.
Sevganini biladi, xolos.
Faqat nechun? Qaydadir asos,
Axir kimdir ko'ngil qo'ygani,
Qaysi barno shuncha sevgani,
Nimasi bor, nimasi yoqar,
Qaysi otash qalbini yoqar.
Bilmay turib sevganda shuncha,
Yo'l boshiadi qaysi tushuncha?
Hech birini o'ylab ko'rmaydi,
Hech biriga javob bermaydi.
Uning faqat bir asosi bor.
Shu asosga zo'rdir e'tibor:
El so'ylarkan doim yomonni,
Atamaydi hech bir Omonni.
Shuning uchun yashaydi bedod,
Shuning uchun nafas olib shod,
Bahor kabi to'lib boradi,
Har kun gulday bo'lib boradi.

VII

Yarim oqshom, chumchuqlar tingan,
Hamma qora libos kiyingan,
Soylarda tun, sahrolarda tun,
Daralarda, vodiylarda tun.
Yaproqlarda tun yotib uxlar,
Soyliklarda tun qotib uxlar.
Tun o'rmalar tog' boshlarida,
Tun Zaynabning qarashlarida.
Lekin, hali o'tirar uyg'oq,
Oldidagi bir sahlfa oq –
Qog'oz uzra tinmay tikilar,
Ko'z nurlari unga to'kilar:
«Seni, Omon, ko'rgandan beri,
Ko'zlarimga uyqu kelmaydi.
Senga mayl qo'ygandan beri,
Hech narsaga ko'ngil to'lmaydi...»
O'ylab-o'ylab to'xtab qoladi,
Og'ir-og'ir nafas oladi.
Yozganlarni o'qiydi takror,
Yuragida uyg'onadi or.
Va qog'ozni yirtib tashlaydi,
Yana olib yozaboshlaydi:
«Sevganimni qilmay oshkora,
Omon o'zi so'z ochsa zora, –
Xayollda yurar edim jim,
Faqat kutmoq bo'lmishdi burchim,
Va nihoyat sabr ila qaror
Tugadi-yu boshladim iqrar...»
Boz o'qidi, ko'ngli to'lmadi,
Yana aytganiday bo'lmadi.

«Yozolmadim» – dedi-da o'zi,
Ro'parada turgan qog'ozni
Parchaladi. U endi bu bor
Yozmaslikka ayladi qaror.

VIII

Bir silkinib o'rnidan turdi,
Nedir o'ylab ilgari yurdi,
Atrofi jim, hamma uyquda,
Ko'kdagi oy aks etar suvda;
Yolg'iz mayin, yengil shabboda
Vodiy ichra tanho tentirar.
Simob kabi tiniq havoda,
Shitirlashib yaproqlar titrar.
Qiz chor atrof sari qarardi.
Tim-tinlikda o'rtandi, yondi,
Bir otashin intilish shu dam,
Yuragiga bo'lmishdi hamdam.
U qaygadir ketmoqchi, faqat,
Bilolmaydi qayga ekanin,
U shod, lekin o'shal muhabbat
Parcha-parcha to'g'raydi tanin
Unitdi-yu, to'xtalib qoldi,
Chigal o'ylar ichra yo'qoldi.
Ham o'tirib qoldi faromush,
Qancha yulduz ko'zida botdi,
Ba o'rnidan qo'zg'alib xomush,
Sekin kelib joyiga yotdi.

IX

Sekin kelib yotdi-yu faqat,
 Kiprigini yuma olmadi.
 O'ylay-o'ylay toq bo'ldi toqat,
 Endi sira yurak qolmadi.
 Yoki birdan Omon ko'ziga,
 Uyalmasdan qaray qolsami...
 Hamma gapni uning yuziga
 Shartta-shartta ayta qolsami?..
 Yuzdan olib butun pardani,
 Gapirsa-yu «javob ber» desa,
 «Ayb qilmagin, tanladim sani,
 Rozi bo'lsang birga yur» desa...
 Nima bo'lur shu paytda holi,
 Nima bo'lur sho'rlikning holi.
 Terga pishib Zaynab olar tin,
 To'q, bo'lmaydi, bu hali qiyin.
 Hali bunga til borolmaydi.
 Hali Zaynab o'zining dardin,
 Dadil turib yora olmaydi.
 Tunni butun uyg'oq kechirdi,
 Fikrlari topmay nihoya,
 Xayol uni ko'kka uchirdi.
 Tong yoridi, tog'dagi soya
 Vatanini soyga ko'chirdi.

X

«Sensan, Omon, uyqusiz tunlar,
 Yuragimni olgan alanga,
 Sen fikrimni chulg'ading kunlar,
 Sen laxcha o't tashlading tanga.

Koshki seni ko'rmagay edim.
Tushmagaydi ko'zga otashing.
Yashar edim betashvish va jim,
Yuragimni yondirmas g'ashing.
Oqizarsan hali yoshimni,
O't ko'zlaring qo'ymas salomat,
Bulut kabi qurshar boshimni,
Hali qancha-qancha malomat.
Hali qancha-qancha hasratlar,
Yosh qalbinga bo'lurlar mehmon,
Hali qancha qayg'ular, dardlar,
Shiddat bilan so'zon qilur jon».

XI

Tong singidi oppoq oqarib,
Zaynab turib, dalaga borib,
Butun gapni unutgan bo'ldi,
Siqiq qalbi havoga to'ldi.
Yaratuvchi erkin, ozod ish,
Daladagi osuda turmush.
Ko'klam kabi ko'kargan jonlar,
Sho'x yigitlar, qizlar, juvonlar
Bo'ldi qizning dardiga chora,
Xurram bo'lib u bora-bora.
Otdi dilda bo'lgan g'uborin,
Va faromush ayladi zorin.
To kechgacha ishladi tinmay,
To kechgacha yurakdagi nay,
O'tga tushib qilmadi navo,
Dala bo'lib dardiga davo.
Yuragiga hech g'ash solmadi,
Oromiga otash solmadi.

Daladagi bu qaynoq hayot
Havasiga bogʻladi qanot.
Va shodlikning eshigin ochdi,
Qaygʻulari uzoqqa qochdi.
Har qadamda ortib sururi,
Qancha yerni oʻyinga soldi,
Ishiadi-yu, ortdi gʻururi,
Kech kirganin bilmayin qoldi.
Quyosh botdi, bir toʻda qizlar,
Gʻam bilmagan kular yulduzlar,
Ovoz qoʻyib qoʻshiq aytadi.
Zaynab bilan xushchaqchaq Huri,
Adol bilan yallachi Nuri,
Asal bilan oʻyinchi Sora,
Surma bilan quvnoq Ruhsora,
Sarvi bilan dutorchi Gulnor,
Qunduz bilan Suqsur va Anor,
Birga-birga qaytadi xandon,
Birga chaq-chaq qiladi chandon.
Tor koʻchaning boshiga kelib,
Zaynab endi oʻzga yoʻl oldi.
Har biriga chandon tikilib,
Doʻstlaridan zoʻrgʻa ajraldi.
Chayqab qoldi u boshlarini,
Yoʻlga tikib qarashlarini,
Koʻcha toʻla odamni koʻrdi.
Ichkariga kirmayin turdi.
Odamlarning hammasi togʻdan,
Togʻ bagʻrida boʻlgan uloqdan
Qaytgan kabi toʻda va toʻda,
Soʻzlasharlar har bir toʻgʻrida.
Goʻyo bayram, goʻyo yangi yil,
Tarqaganday goʻyoki sayil,

Kelardilar guras va guras,
Bari erkin olardi nafas.

XIV

Omon kimdir, bormi Vatani,
Kim ham qizga tanitar uni
Shod bo'lsa-da xotirotidan,
Xabarsizdir yorning zotidan.
U bo'lurmi sevgisiga teng,
Oshiyoni qayda bu qushning.
Zaynab fikrin chuvaltirgan shul
Fikri-yodi shu bilan mashg'ul.
Yomon otliq bo'lsa u agar,
Zaynab kirar yerlarga qadar».
Bo'lib qolsa siri oshkora,
Jarohatga topilmas chora.
So'ngra uni savdoyi derlar,
Bir tagsizning gadoyi derlar;
Unda yogar ta'na toshlari,
To yergacha uning boshlari –
Xam bo'lur-da, hech yura olmas,
El ichida obro'yi qolmas.
Va yoronlar bari beg'araz,
Bunday do'stdan qilurlar araz.
Shuning uchun jimlik saqlardi,
Shuning uchun ichida dardi,
Shuning uchun qiynalsa ham jon,
Sevgisini tutardi pinhon.

Ikkinchi bo'lim

I

Ichkarida o'zga hol edi,
Zaynab uchun o'zga fol edi.
Bunda qizning erkin va toza
Nomusiga o'qib janoza,
Hurligini yer bilan yakson,
Bag'rin etib laxta-laxta qon.
Ko'zlaridan oqizib yoshin,
Poymol etib uning quyoshin,
Qora turmush solardi changal;
Qismatini etar edi hal.

II

Zahar to'kib qizning oshiga,
Bu bechora Zaynab boshiga
O'tmish solgan qora bir soya;
Bu – turmushdan ajib hikoya,
Bu – insonning hayvondan battar
Xo'r etilgan cholni eslatar...
Undan Zaynab xabarsiz hamon,
Uni aslo eslamas bu jon.
Bu savdoni kimning solganin,
Uning baxtin kimlar olganin,
Kimlar uni bu qadar ojiz,
Va huquqsiz bechora bir qiz
Etib, sho'rlik boshiga balo,
Solganini eslamas aslo...

III

Hali Zaynab chaqaloq kunlar,
Boshga tushdi chigal tugunlar:
Ona uyi odamga to'ldi,
U Sobirga nishona bo'ldi.
Uch-to'rt xotin go'dak Sobirni
Olib kelib ochdilar sirni,
Zaynab bilan Sobirni maqtab,
Va ikkovni bir-birga atab,
Dasturxonda sindirdilar non
Va fotiha ko'tarib shu on,
Tarqaldilar... Zaynab beshikda
Yig'lar edi och qolib juda.
Sobir esa hech gap anglamas,
Yurar edi o'yin bilan mast.
Ana shunda bu qora odat,
Qiz baxtiga urgan edi xat.

Yillar o'tdi, faqir xonadon
Muhtojlikka taslim etdi jon,
G'amxonada qashshoqlik kuldi
Va oila tutday to'kildi.
Zaynab qoldi bechora yakka,
Kimsa kelmas unga ko'makka.
Nada ota, na ona qoldi,
Na bir kulba, na xona qoldi;
Na bir panoh, na bir oshiyon,
Na bir g'amxo'r, na bir mehribon,
Na bir sirdosh, nada bir yo'ldosh,
Na bir o'rtoq, na bir qayg'udosh...
Hech kimsasi yo'q edi, yolg'iz
Tutqun bo'lib qolgan edi qiz.

Har dargohga borib sig'indi,
Har eshikda novdaday sindi.
Endigma ko'kargan nihol,
Xazon urib bo'lmishdi behol.
U nihoyat topdi bir panoh,
Muruvvatli bir kichik dargoh
O'z qanoti ostiga oldi,
Taglariga issiq xas soldi.
Anorxola oilasida
U asrandi qiz bo'lib qoldi.
Va shunga ham sevinib juda,
O'tganlarni unutgan bo'ldi.
Alamlarni quritgan bo'ldi.

VI

Qiz beradi taqdiriga tan,
Anorxola kulbasi – vatan.
Xufton yotib, azonda turar,
Erta-yu kech eshik shipirar.
Mashaqqatda o'tadi kuni,
Holdan ketib sho'rlik qiz tuni
Yarim karaxt, mudrar, yarim och;
Usti-boshi yirtiq-yalang'och.
Kun kechirar, ishlar tinmayin,
Qayg'u to'la ovozi mayin,
Qizning g'amgin holin anglatar,
Qiz ichida og'ir dard yotar.

Oftob yiqdi qayg'u tog'ini,
Oylar yoqdi tun chirog'ini.
O'tdi kunlar, o'tdi zamonlar,
O'tdi g'amga g'arq bo'lgan onlar.

Lekin ular esdan hech qachon,
Chiqarolmas va xotirga jon
Berur uning har sahifasi,
Eslaganda qizning siynasi
Chuqur bir oh bilan qo'zg'alur;
Og'ir-og'ir bir nafas olur.

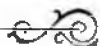
Dovonlarni oshdi amallar,
Yashashdagi churuk tamallar.
Asosidan bir-bir buzuldi:
Vodiy bo'ylab **ferma** tuzildi.
Anorxola oilasi ham,
Ferma sari qo'ydilar qadam,
Va bo'y yetgan Zaynab ham ozod,
Erkin endi boshladi hayot.
Fermadagi mustaqil turmush
Va mahsuldor yaratuvchi ish
G'ussalarni ayladi barbod,
Faqat shunda u qozondi ot.
Shunda qadri-qiymati ortdi,
Shunda izzat-hurmati ortdi.
Atrofiga gullar sochildi,
Shunda uning baxti ochildi,
Faqat shunda sezdi begumon,
U o'zini haqiqiy inson.

Baxt jaranglar quvnoq sasida,
Na kulfati, na-da zori bor.
Anorxola oilasida
Endi uning e'tibori bor.
Endi uni kamsitmas hech kim,
Endi uni yetim deyar kim?
Zaynab o'sar oqil va dono,

Soʻzlarida mazmun va maʼno.
Oʻsganida betashvish, begʻam.
Buncha ziyrak boʻlmas edi ham
Endi uning har narsasi bor,
Endi unga hamma gap tayyor,
Odamizot gulistonida,
Saodatning baxt boʻstonida,
Orzularga toʻligʻdir koʻngil.
Vahimasiz osoyishta dil.
Oʻziga bir yoʻldoshni istar,
Bir qadrdon sirdoshni istar.
Zaynab Sobir kimligin bilmas,
Zaynab hali oʻz ishqida mast.
Lekin Sobir uylda har kun,
Shoshilinch toʻy tayyorlanar.
Ammo Zaynab koʻksida har tun,
Omonining yulduzi yonar.
Toʻydan faqat Anor xabardor,
Uni Sobir onasi bardor,–
Bardor etib yoʻlga solmishdi.
Ixtiyorin qoʻlga olmishdir.

Tayyorlanar toʻy, lekin Sobir
Bu toʻy uchun ajoyib bir sir,
Chunki ona bogʻida u yoʻq,
U oʻzining qishlogʻida yoʻq.
U, oʻqirmish dorilfununda,
Va onglarni qoplagan tunda
Yulduz boʻlib uchar emish u;
Yashin kabi koʻchar emish u.
Ona unga uy qilmoqchidir,
Dabdabali toʻy qilmoqchidir.
Shuning uchun yoʻlga koʻz tutar,

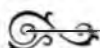

Kelishimi intizor kutar.
Zaynab endi o'z asrorini,
Armonini, istak, zorini
Opasiga etib oshkora,
Qilmoqchidir dardiga chora.
Faqat netib, qaysi yuz bilan,
Qaysi hayo, qaysi ko'z bilan,
Opasining yuziga qarar?
Tili so'zga qandayin borar?
Uyat o'ti yomib yuzida,
Bir iztirob ziyrak ko'zida.
Yolg'iz Huri sari talpinar,
Uni eslab yuragi tinar.

Chunki Huri Zaynabning butun
Asroridan to'la xabardor,
Chunki uming bilan kun-u tun
Birga bo'lar. Har narsaki bor
Zaynab unga so'ylar, saqlamas,
Hech bir narsa yo'q Huri bilmas,
Hatto Omon bilan ham uni,
Tanishtirgan shu Huri edi.

XIV

Huri, Zaynab qosh qorayganda,
Kech qop-qora choyshab yoyganda
Ichkariga kelib kirdilar
Va Anorga salom berdilar.
Ko'rar ekan yuzi qizardi,
Opasiga yaqinroq bordi.
Anor esa chehrasi xandon,
Zaynab uchun berguday soya.

Atrofida parvona bo'lar
Va ming karra undan o'rgular.
Huri bo'lsa qilib tamosho,
Aytajagin etardi insho.
Lekin undan oldinroq Anor,
So'z boshladi kulib beqaror.
Ikki qiz ham hang-u mang qoldi,
Zaynabdagi sevinch yo'qoldi.

XV

«Ro'zi azal qiz xislatida
Erga tegmoq odati bordir.
Bu nasiba taqdir xatida
Yozilgandir, oh bilan zordir.
Bundan quruq qolgan peshona,
Umri o'tar yona va yona,
Qovushmoqlik qushlarda ham bor.
Hamma izlar bir yo'ldosh diydor.
Bunga to'qqiz yoshlik Oyisha
Muhammadga tekkani asos.
Bunga berar o'lm xotima,
Bu payg'ambar qoldirgan meros...

«Ko'zi tirik ekan otasin,
Bir yaxshi niyati bor edi,
Ya'ni Zaynab Sobirga bo'lsin –
Degan vasiyati bor edi.
Ne uchunki, u tug'ilganda
Sobirga deb non sindirilgan,
Nishon bo'lgan, yetib to'lganda,
Sobirjonga bo'lsin deyilgan».

Anor so'zlar va Zaynab qalbi
Tol bargiday dir-dir qaltirar.
Huri qo'yib jon qulog'ini,
Tinglar ekan labiari titrar.
«Endi, Zaynab bo'y yetib qoldi,
Yurtimizning mana eng oldi
Yigitlari unga xaridor,
Ko'p lochinlar chiroyiga zor.
Lekin Sobir hammadan go'zal.
Kecha qildik hamma gapni hal:
U shahardan kelish bilanoq,
To'y qilmoqqa ayladik qaror.
Ishlar bitdi, bitdi-yu biroq...»
«Biroq...» deya to'xtadi Anor,
Ikki qizga bir qarab oldi,
Atrofiga bir nazar soldi.
Qiz qalbida bo'g'ilardi jon.
Huri bo'lsa tamoman hayron.
Yana so'zmi boshladi Anor:
«...Biroq bunda bir andisha bor,
Chiqarmaslik-chun yomon ot,
Saqlash uchun nomus va uyat.
To to'y bo'lib o'tgunigacha,
Kelin bo'lib ketgumigacha,
Boshi ochiq chiqmas tashqari.
Shuni istar barcha yosh, qari».
Zaynab tamom, tamom lol edi,
So'z qotishga u behol edi,
Tirnar edi qalbini azob,
Go'yo xasta, go'yoki betob,
U ichidan og'ir to'lg'anar.
G'azab bilan zohiri yonar.
Va Anorga qaramas aslo,

Og'ir dardga bo'lib muftalo
Tun singari bo'g'iqlik va sokin
O'tiradi, sirdoshi lokin
Oppa-ochiq tutashar edi,
Daryo kabi u toshar edi:
«Kechir opa, aytgan andishang
Qizni qullik tomon qaytarur.
Andisha deb sen urgan teshang
Uni qora qoniga qorur.
Agarda qiz bo'y yetgan esa,
Bir oldidan o'tmas bo'lurmi?
Va uyiga sovchilar kelsa,
Roziligin kutmas bo'lurmi?
Balkida bir degani bordir,
Balki unga tegmoqlik ordir,
Balki etib bir ahd-u paymon
Vafosiga garov qo'yib jon
Arz etgani kelgandir senga.
Tez shoshilgan, yelgandir senga.
Endi bunga ne chora bo'lur?
Endi Zaynab bechora o'lur...»

Opasida g'azab otashi,
Va Zaynabda andisha g'ashi.
Yelkasida tog'day og'ir g'am;
Anor ko'zi ichra jahannam
Olovlari tinmay lovillar,
Va taftiga yuraklar cho'llar.
Huri yoqib so'z gulxanini,
O'rtar edi Anor tanini,
Yana Anor o'tday tutaqib,
So'z boshladi Huriga boqib:
«Nima deysan, bunga Sobirdan

Ortiq yigit er bo'larmikin?
Butun yurtni axtarsa undan
Afzali hech topilarmikin?
Nimaga bu andisha bekor?
Nega unga tegmoq bo'ldi or?
Axir yurtida qancha go'zallar
Kelishini zoriqib kutar.
U bu yurtida eng zo'r bilimdon,
Paxta ilmin o'qipti chandon.
Yurtida barcha paxta ekkanlar
Xirmoniga chervon quyilar.
Axir yana bir andisha bor:
U Sobirga fotiha bo'lgan,
Vasiyatda uni ota zor,
Sobirjonga bo'lsin deb o'lgan.
Poymol qilib bo'lurmi bumi?
Qaysi nomard istagay shuni?»

XXI

Yerda ekan ko'zining nuri.
Zaynab hamon jim, faqat Huri
Davom etar savol-javobda,
Jaranglaydi chalg'isi tobda:
«To'g'ri opa, senga ham qiyin,
Birovga so'z bergandan keyin
Uddasidan chiqmoq yaxshidir.
Andishamning sababi budir,
Zaynabning ham tanlagani bor.
Opa, faqat qizishma zinhor!
U Omonni sevib qolipti,
Sevib qolib, va'da olipti.
Opa, bu ish qizning haqqidir,

Andishamning sababi budir.
Bunda yo'qdir hech qanday gunoh
Zo'rlik bilan tegib, so'ngra oh
Tortganning hech foydasi bo'lmas,
Qiz ham odam, u bir mol emas,
So'zda turmoq qiz uchun ham farz,
Odamiylik qiz uchun ham qarz.
Poymol qilib bo'lurmi buni?
Qaysi nomard istagay shuni?»

XXII

G'azabida olam-olam o't,
Tushunchasi qop-qora bulut –
Kabi borgan sari quyular;
Anor go'yo sochini yular
Kabi bo'lib minar jahлга.
Hamma gapni sovirib yelga,
Yorgudayin Zaynab boshimi,
Ota boshlar ta'na toshini:
«Orttirganing birgina shumi?
Ey sharmanda, benomus, bebosh.
Baxt deganing shumidi, hali?
Ishlayman deb topibsana o'ynash».

XXIII

Zaynab shunda qalbiga birdan
Yashin urgan kabi sapchidi,
Va boshini ko'tarib yerdan:
«Jonim opa, to'xtagil! – dedi –
Yalinaman, buncha tutashma,
Yalinaman, bu qadar toshma.

Qilma opa, qalbinni pora,
To'xta, biroz anglasang zora.
Opa, uvol ko'zdagi yoshim,
Uvol g'amda xam bo'lsa boshim.
Opa, meni ozgina qizg'on,
Ko'karganda kul bo'lmasin jon,
Niyatingga yetkur, quloq sol.
Alamlaring ketkur, quloq sol».

XXIV

«Benomus qiz, ayt to'g'risini,
Baxti qora! El nomusini
Orsizlarcha poymol etganda,
Zarracha es bormidi sanda?
Qaysi shayton yo'lga boshladi?
Qay haromi o'tga tashladi?
Yo'ldan urdi qaysi bir makkor?
Ochig'ini so'ylagil, beor.
Senga buni kimlar o'rgatdi,
Quchogingda qay iblis yotdi?
«O'n besh yoshda ekan kuyovga
Berganlari hamon esimda.
Qurbon bo'ldim qaysi bir yovga,
Hamda mening toleyim kimda?—
Bilmas edim, bilmasdim aslo,
Lekin shukr, urmadi balo;
Chimildiqda ko'rdim erimni,
Menga yo'ldosh qildilar kimni?
So'ramadim, bo'lmadi ishim,
Hech kim bilan yo'qdir koyishlm.
Qolib ketdik butun umrga
Va shukrkim, kirmadik go'rga.

Shunday o'tdi yetti pushtimiz,
Shunday o'tdi barcha xotin-qiz.
Shunday o'tdi urug' va avlod
Va hech biri qichqirmadi dod.
Bizda odat mana shu edi,
Va saodat mana shu edi.
Sen sharmanda, endi bermalol,
Hammasini qilibsan poymol».

Zaynab turar, qora ko'zidan
Javdiragan yoshi tirqirar,
Qoni qochib oppoq yuzidan
Talvasada ko'kragi urar.
Huri jimdir. Zaynab bepoyon,
Alamini qilgali bayon –
Bir chimrandi, silkindi boshi.
So'z boshladi ko'zida yoshi.

«To'g'ri opa, butun baxtsizlik,
Xo'rliklarning boisi shudir,
Xotin-qizga xos bo'lgan qullik
Shu odatda etmishdir zuhur.
Butun qizlar, butun juvonlar
Chilmildiqda erni ko'rdilar.
Kuya-kuya kul bo'ldi jonlar,
Cho'ri bo'lib yig'lab yurdilar.
Cho'ri eding, qul eding baring,
Rohat ko'rdi qaysi biringiz?
Odam emas, ayiq bilan teng,
Yovuz edi topgan eringiz.
Har nomardga cho'kar edi tiz,
Erksiz edi sizning hammangiz.
Hammangizning taqdiringiz qul,

Hammangizning ollohingiz pul.
Hammangizning bulutda oyi,
Hammangiz ham bahor gadoyi.
Kechdim, opa, shunday odatdan,
Tamom kechdim bu saodatdan.

XXVII

«Sen o'zingni baxtli dedingmi?
Opa, sen ham odam edingmi?
Chimildiqda erni ko'rganda,
Tutqunlikka bo'lganda banda,
Qancha ojiz, qanchalik haqir,
Qanchalik xo'r, qanchalik faqir,
Bo'lganingni bilganmiding hech?
Chimildiqda bahoringga kech
Tushgamidan xabardormiding?
Yashashingda insonlikka teng
Biror xislat, so'yla, bormidi?
Baxt deganing qayg'u zormidi?
Ko'zingni ko'r, qulog'ingni kar
Qilib har kun ichganda zahar,
Tole shu deb yurarmi beg'am.
Shukr qilarmiding shunga ham?

XXVIII

Shuning uchun qaytdim baridan
Va uyalib yosh-u qaridan.
Yurishimdan foyda topmadim,
Erk qidirdim, baxt shunda dedim.
Shuning uchun eski odatlar
O'lkasini ayladim poymol,

Va sen degan oq saodatlar
Qora dedim va topdim kamol.

XXIX

«Man o‘zimni inson bilganda,
Gulga to‘lib bahor kelganda
Yuragimda havas uyg‘ondi,
Bir ajib o‘t bag‘rimda yondi;
Va sevgiga topshirib dilni,
Bir yigitga berdim ko‘ngilni
Uni har kun ko‘rarkan tongda
Bir g‘ulg‘ula qo‘pardingda.
Hech narsani ko‘rmasdi ko‘zim,
Epaqaga kelmasdi so‘zim,
Ishlar edim o‘zimni bilmay.
Va betinim ko‘nglimdagi nay
Aytar edi uning otini,
Kuyar edi shunda botinim.

XXX

«Opa, o‘sha sevganim – Omon,
Opa, o‘sha o‘rtaguvchi jon.
Buni etib senga oshkora,
Yetishgali qilarkan chora.
Iqrar bo‘lkim, gunohim yo‘qdir
Ochiq yurib topgan kishimdan.
Va beyazin qilgan ishimdan
Pushaymonim va ohim yo‘qlir.

XXX

«Nima qilay, uzoq gapirdim,
Tushunchangni har tomon burdim,
G'araz shulkim, qaytmay yo'limdan,
Kelganini qildim qo'limdan.
Qancha yaxshi, barno bo'lsa ham.
Qancha olim, dono bo'lsa ham.
Sobir uchun meni qiynama,
Mem o'tga tashlama yana.
Menga yolg'iz Omonimni qo'y.
Menga o'sha yomonimni qo'y.
U, kam emas hech bir odamdan.
Men ul bilan uzoqman g'amdan.
Insof kelsin, opa, o'zingga,
Tutqun bo'lib o'sgan qo'zingga
Rozilik ber, odam bo'l sen ham,
Saodat top va bo'lmagin kam».
Yuragini bo'shatdi oxir,
Dardlarini yumshatdi oxir.
Zaynab artib ko'zda yoshini,
Va ko'tarib egik boshini
Opasiga «javob ber» dedi.
Anor hamon otashda edi:
«Bo'lmaydimi Sobir, tez gapir! —»
«Opa, bo'lmas, jonim, gapim bir! —»
«Yo meni de, yoki Omonni!»
«Netay, tikdim yo'lida jonni!»
«U pastkashning zoti kim ekan?»
«Opa, urma qalbinga tikan.
Uni men ham bilolganim yo'q,
Bu yumushni qilolganim yo'q.
Lekin ishonch bilan to'liqman.

Shu ishonchim bilan ulug'man».
 Anor aslo chiday olmadi,
 Qolgan gapga quloq olmadi.
 O'zi birdan shovillab ketdi,
 O't singari lovillab ketdi:

«Ko'rinmagin, yo'qol, ko'zinga,
 Yo'qol, xotin bo'lsang ham kimga,
 Endi mening nomimni aytma,
 Rasvolikdan orqangga qaytma.
 Dargohimdan chiqib ket, darhol,
 Endi seni ko'rmaklik malol.
 Qolganingda toza sharmanda,
 Bo'lganingda ko'chaga banda,
 Shunda meni esga olursan,
 Xizmatimni esga solursan.
 Endi rasvo bo'lguningcha, xayr,
 Va benavo bo'lguningcha, xayr».

XXXIV

«Xayr, opa, kelsang o'zingga,
 Rozi bo'lgin bergan tuzingga.
 Buncha qarg'ish yomon emasmi?
 Yurgan yo'lim balandmi-pastmi –
 Opa, endi o'zim bilurman.
 Bilganimni o'zim qilurman.
 Eshigingda asrandi bo'lgan
 Qora kunlar xotirda qolur.
 Opa, sening miyangga to'lgan
 Bulut balki bir kun tarqalur.
 So'ngra o'zing pushmon bo'lursan,
 So'ng qayg'uda mutloq o'lursan.

Etolmadim tuzingni halol,
Choram yo'qdir, jon opa, xushqol...»

XXXV

Zaynab yana ko'zida yoshi,
Ham tutashib ichi va tashi
G'azab bilan o'rnidan turdi,
Tikkasiga ichkari yurdi.
Yig'ishtirib bor bisotini.
Bo'g'ozida tiqilib tini,
Huri sari qildi ishora,
Zaynab uchun shu bo'ldi chora.
Huri ikav uydan chiqdilar,
Anor bo'lsa ko'chaga ular
Chiqqanicha qarg'ishlab qoldi...
Butun elga yoyildi bu sir,
Va ertasi qishloqqa Sobir,
Keldi degan xabar tarqaldi.

Uchinchi bo'lim

I

Borliq uzra tushganda oqshom
Zaynab qo'ydi dalaga qadam.
Bir-bir bosib, ilgari yeldi,
Soy bo'yiga yaqinlab keldi.
Butun atrof, og'ir sukutda,
Yolg'iz Zaynab yuragi o'tda.
Bir guvohn suyalar shiddtnrar.
Bir I uvo»1 ko'kda om yurar.
Bir guvohi yulduzlar qator .
Turar qizning diydoriga zor.

Sekin-sekin iz tashiab Omon,
Yaqin keldi suyгани tomon
Va ko'rdikim ajoyib bir hol.
Zaynab turar qayg'uli va lol,
Ko'zlarida yoshi bor edi
Va egilgan boshi bor edi.

II

«Omon, menga o'zingni anglat,
Ochiq gapir, so'zingni anglat.
Aybi chiqdi qilgan ishimning,
Ko'ngil berib suygan kishimning
Kimligini bilmay uyaldim.
Uyat emas qonga bo'yaldim.
Bu ofatdan meni et xalos,
Malomatdan meni et xalos.
O'zing kimsan, bormi vataning?
Qaysi eldan, zoting kim saning?
Sezgilaring agar bo'lsa rost.
So'zla biroz o'z sevgingga xos».

III

Omon uzoq o'ylarga ketdi,
Dasht-u sahro, ko'ylarga ketdi.
Eski qayg'u, ko'hna hikoya,
Xotiriga tashladi soya.
Omon uzoq-uzoq qoldi jim.
Bo'g'iq-bo'g'iq nafas oldi jim.
Oxir boqib qizning yuziga,
Jon olg'uchi qora ko'ziga,
O'tmishini ayladi bayon,
Kim ekanin ayladi ayon:

«Senga endi nelar aytayin,
Qaydan boshlab, qaydan qaytayin;
Kimni yo'qlab, kimni eslasam,
Kimni qo'yib, kimlardan desam,
Kimning aytsam senga otini.
Bayon qilsam kimning zotini.
Kechir, Zaynab, ojizdir Omon.
Bu so'rog'ing jon o'rtar yomon.
Bu so'rog'ing jonni qaqshatar,
Bu so'rog'da qayg'u, zor yotar.
Bu so'rog'da olam va olam
Omon uchun hasrat bilan g'am.
Kechir, Zaynab, so'zlalmas tilim,
Kechir, Zaynab, chidalmas dilim,
Bu hikoya to'kar yoshimni,
Ham kuydirar ich-u toshimni.
«Kel bo'lmasa, quloq sol sen qiz,
Bizning' qadim, kekxa dunyomiz
Ona mehri bilan to'liqdir,
Ona mehri bilan ulug'dir.
Har go'dakning bir onasi bor.
Har onaning o'z bolasi bor.
Ona uni bolam deb izlar,
Bola uni onam deb bo'zlar.
Ajal kelib bo'qqan chog'ida,
Ona hatto balo tog'ida
Izlar ekan o'z overasin.
It yo'qotgach jigarpurasin
Chok etarmish o'z yoqasini.
Hatto qushlar o'z chaqasini
Issiq qanot ostiga olur,
Asrar uni, jonga jon solur.
Hatto qo'ng'iz o'z bolasini

Oppog'im, deb bo'lar ekan shod.
Oppog'im, deb qilar ekan yod.
Har bechora va har bir gado,
Farzand uchun qilgay jon fido.
Va hattokim ilon ham chayon
Jon porasin sevar begumon.

VI

«Gul ochilar bahor chog'ida,
Va to'lishar ona bog'ida,
Ona sevmas farzand topilmas,
Farzand yo'qdir onani sevmas.
Farzand guldir, ona bir bo'ston,
Shuning bilan jahon guliston.
Yolg'iz bir men onasiz o'tdim,
Yolg'iz bir men zaqqumlar yutdim.
Yolg'iz bir men ona allasin
Tinglagali bo'ldim intizor.
Yolg'iz bir men onaning sasin
Eshitolmay yig'lab o'tdim zor.
Onaliklar saodatiga
Bir oshkora suq bilan boqdim,
Va tupurdim taqdir xatiga,
Peshonamni o'tlarga tutdim.
Ona nomin eshitganimda,
Xo'rsinardim, o'pkam to'lardi.
Mening kuchsiz, ojiz tanimda
Bir qaltirash paydo bo'lardi.

«Rosa tuqqiz ekanda yoshim,
Bir baloga duch keldi boshim.
Oqsoch kampir bir sirni ochdi,

Sirni ochib qonimni sochdi:
«Bolam, aytsam rostini senga,
Hech bir kimsang yo'q...» dedi menga.
Shohid topib yosh-u qaridan,
Zarafshonning qirg'oqlaridan
Topganini qildi hikoya:
«Na hamshira va na bir doya,
Na bir oshno, na bir qarindosh
Na bir sirdosh va na bir yo'ldosh.
Bu dunyoda bo'lmamish senga» –
Deya g'amgin yuzlandi menga.
Oqsoch xotin yig'lab zor-zor,
Bo'lganini ayladi izhor:
«Seni boqdim Xudo yo'liga,
Topshiraman yana qo'liga,
Bo'lsa agar o'zi mehribon,
Panohida saqlagay omon.
Bolam, endi yurt tinchib qoldi,
El-u xalq ham erkin tin oldi.
Agar yurtni yurib izlasang,
Balki chiqar otang va onang.
Kim biladi, balki hayotdir,
Va ehtimol hayotga yotdir.
Kim biladi, balki Zarafshon
Senga o'zi berar bir nishon.
Duo qildim, baxting yor bo'lsin,
Manglayingda taxting bor bo'lsin».
Deya oqsoch qo'lini ochdi,
Yuzlaridan issiq qon qochdi.
Og'ir edi bu benihoya,
Bulut soldi qalbimga soya,
Chiqib ketdim shunda bosh olib,
Ko'zlarimga qonli yosh olib.

VIII

«Necha kunlar yurib Zarafshon,
Bo'ylaridan izladim nishon.
Necha turli ellarni ko'rdim,
Izgirinlar, yellarni ko'rdim,
Hamma yoqqa ko'zim nigoron,
Yosh o'rniga to'kar edim qon.
Kirib ko'rdim har bir xonani,
Har bir kulba, har hamxonani,
Har bir odam bilan uchrashdim,
Qirlar oshdim, tog'larni oshdim.
Duch kelganning, lekin biri ham,
Otang men, deb urolmadi dam.
Necha-necha erkak va ayol
Savolimga bo'lib qoldi lol.
Zarafshonda yana yugurdim.
Qirg'oqlarga o'zimni urdim.
Va izladim yona va yona,
Topolmayin hech bir nishona.

IX

«Daryo kabi mavj urib toshdim,
Vodiyalarda yolg'iz adashdim,
Har ko'rgandan ayladim so'roq,
Achchiq javob eshitdim biroq:
Hamma menga: izlaganlaring,
Dedilarkim, o'lganlar sening,
Yurt boshini zulm bosganda,
Ofat bilan o'lim bosganda,
Muhtojlikda o'lgan, dedilar
Va ochlikda o'lgan dedilar.

Har vodiyni bir-bir izladim,
Yetim qo'zi yanglig' bo'zladim.
Boshim uzra qushlar chirqirab,
Charx urdilar holimni so'rab.
Chirqirashib barcha beqaror,
El javobin qildilar takror.
Gulzorlardan, bog'lardan o'tdim,
Bozorlardan, tog'lardan o'tdim.
Butun yurtni osoyish topdim,
El-u xalqni bekoyish topdim,
Faqat dardga topolmay chora,
Bagrim edi pora va pora.

X

«So'z ayturga tilim bo'ldi lol,
Nega mendan so'rading savol?
Nega eski dog'larni ochding,
Dog' ustiga og'ular sochding.
Nega kelding mening yonimga,
O't tashlading nega jonimga?
Tutashgusi qalbimga otash,
Jang qilgusi otash bilan g'ash.
Shu otashda bo'lurman xazon
Va shu g'amda bo'lurman xazon.
Odam esang yetgil dodimga,
O'tganlarni solma yodimga.
Zarafshonda Omonni bilgan
Qari-qartang odamlardan so'r!
Bahor fasli erta ochilgan,
Oppoq gulli bodomlardan so'r.
Majnuntolning butoqlarida
Qushlar tinmay Omonni kuylar,

Sen suymagan yomonni kuylar.
 Zarafshonning qirg'oqlarida
 Topganlardan so'rasang, so'ylar
 Aytib berar uning otini,
 Aytib berar asli, zotini.
 Qutilarsan ko'zning yoshidan,
 Qutilarsan ta'na toshidan.

XI

«Ne daryolar oqib o'tdilar.
 Qancha yillar o'tib ketdilar.
 U hovliqma, qadim Zarafshon
 Bino etdi ko'p yangi doston.
 Vodiylarni, tog'larni oshib,
 Daralarda yolg'iz adashib,
 Kelib qoldi yurtingga Omon,
 Kelib qoldi ranglari somon.
 Yurak-bag'ri yonib, tutaqib,
 Har ko'rganga suq bilan boqib,
 Bunda topdi bir yangi zamon.
 Bul zamonda ul bo'ldi Omon!
 Shundan beri yurtingda sening
 U bo'lgandir odam bilan teng.

XII

«Sen ishlagan fermada ul ham
 Topdi hamma dardiga malham.
 Esdan chiqib fig'on-u faryod,
 Taqdiridan bo'lgandir ul shod.
 Omon topdi bunda parcha non,
 Non demakim, Omon topdi jon.

Dunyo unga go'zal ko'rindi,
Hayotidan ma'nolar undi.
Yuragida havaslar paydo,
Orzularga ul bo'ldi shaydo.
Bir yuqori olamga boqdi,
Shunday oliy bir damga boqdi.
Hatto, bilsang, Omonning bu bor
Ko'ngli ishqni qildi ixtiyor.

XIII

«Ol, deb, senga qo'lni uzatdim.
Qo'lni emas, qalbimni otdim.
Ko'z oldimda butun bir jahon,
Sening bilan bo'ldi guliston.
Ishqingda men bahorlar topdim,
Bahor ichra nahorlar topdim.
Nahorlarda ochildi gullar,
Olam-olam gul bo'ldi cho'llar.
Shundan ko'rdim saodatimni,
Ma'qul qildim bu odatimni.
So'zlab bersam o'z sevgimga xos,
Seni jondan sevganligim rost.
Gar ishonsang aytgan so'zimga,
Sen bo'lganda – mening ko'zimga
Hech bir narsa ko'rinmas, xolos».

XIV

Omon tindi. Zaynab boshini
Ko'tardi-yu arttdi yoshini.
Qalbidagi har qancha gumon,
Tarqalgandi misoli tuman.

Qarashida ishonch bor edi,
Qismatiga tole yor edi.
Bir qanoat qilgandi paydo,
Omoniga bo'lgandi shaydo.
Ikki ko'zning qorachug'ida,
Butun olam topmishdi makon.
Ikki qalbning qizg'm cho'g'ida
Butun olam edi charog'on...

XV

Daryo tinmay solardi shovqin,
Qiz ko'ziday qora edi tun.
Qiz qalbiday pok edi havo,
Qiz qalbiday sevgiga davo.
Borliqdagi shu nafis holda
Yaproqlar ham yengil shamolda
Shitirlashib o'yin solardi.
Bir-biridan bo'sa olardi.
Butun borliq jon qulog'ini
Qo'yib tinglar Omonning sasin
Ikki do'stning baxtli chog'ini,
Ikki yorning otash bo'sasin...

XVI

Tun ustiga kun nuri yotdi,
Bir ajoyib go'zal tong otdi.
Huri, Zaynab turib ikovlon,
Sobir tomon bo'ldilar ravon.
Bukun Zaynab yurishlarida,
Yurish bilan turishlarida
Bir ajoyib mardlik bor zdi.

Bir jasurlik unga yor edi.
Choy ustida o'tirar ekan,
Xomush turib o'y surar ekan,
Sobir ko'zi tushdi eshikka,
Qizlar tomon qo'zg'al-di tikka.
Ota-ona qotib qoldilar,
Taajjubga botib qoldilar.
Zaynab sekin so'zga kirishdi,
Hikoyaning boshidan tushdi:

XVII

«Sobir, yolg'iz senga suyandim,
Eshit meni, bir o'tda yondim,
Boshim uzra sindi og'ir tosh,
Seni deya qavm-u qarindosh
Ixtiyorim olgan ekanlar.
Va kishanga solgan ekanlar.
Men Omonga ko'ngil beruvdim.
To o'lguncha o'shani devdim.
Sevganimni bilib Omonni,
Oqizdilar bag'rimdan qonni.
Malomatga tamom ko'mildim.
Haqoratda go'yoki o'ldim.
Yetsang deya dodimga zora,
Izlab keldim o'zingga chora.
Qilg'il, og'a, dardimga darmon.
Qo'yg'il, og'a, bitta bechora
Tilagiga yetsin bearmon;
Bu dunyodan o'tsin bearmon.
Men hech sening tenging emasman,
Omonim bor, seni demasman.
U kam emas hech bir odamdan,

Men u bilan uzoqman g'amdan.
Qilmoq kerak va'daga vafo,
Vafosizlar tortgusi jafo.
Bahor payti otlar chopilur,
Sen deganda bir yor topilur.
Sen deganda har qiz, har juvon
Ko'ngil berur, fido qilur jon.
Qutqar meni, keldim o'zingga,
Muhtojdurmen sening so'zingga».

XVIII

Sobir tamom hayratda qoldi.
Bir iztirob, bir dardda qoldi
O'rtandi-yu achindi joni,
Joni emas butun jahoni.
Achindi-yu to'lg'andi bir bor,
Qizga boqdi takror va takror.
Onasiga tomon yuzlandi,
Yuzlandi-yu rangi bo'zlardi.
Yuragida boshlandi bir g'ash.
G'ash ichlda qizg'in bir otash.
Achchiq-achchiq bir so'z boshladi.
Hikmatlarni chizib tashladi;

XIX

«Qarindoshlar yig'simlar esiy,
Shu choqqacha inson sezgisin
O'yin, mazah bo'lgani basdir.
Endi dunyo bozor emasdir.
Endi odam quldek sotilmas.
Endi odam o'tga otilmas.

Endi unga qafas bo'lmas jon,
Endi dunyo bo'lmagay zindon.
Endi odam istar bo'lsa yor,
O'z sevganin qilsin ixtiyor.

XX

«Mening ham bir suygan gulim bor,
Mening ham bir o'z bulbulim bor.
Kerakdirkim qavm-u qarindosh,
Rozi bo'lib birga qo'shsa bosh.
Endi shunday odat kerakdir
Va saodat shunday kerakdir.
Xohishlaring bo'lmasin uvol,
Ota-ona istagini ado qilib,
Sening erkingni poymol,
Etsam agar bo'layin gado.
Bor, azizim, yosh ko'ngling to'lsin,
Bor, suyganing o'zingga bo'lsin».

XXI

Zaynab unga xomush egildi,
Qaddi uning salomga keldi.
Bo'lib undan jahon-jahon shod,
Huri bilan hurmat qilib yod,
Darhol turib yo'lga qaytdilar,
Va Omonga kelib aytdilar.
Birdan bo'ldi olam guliston,
Zaynab, Omon qalbida bo'ston.

XXII

Shu kuniyoq butun qishloqqa,
Qishloqdagi el birla xalqqa
Bu mojaro bo'ldi ovoza.
Har bir qo'ra, har bir darvoza,
Bo'lib bundan tamom xabardor.
So'ylardilar takror va takror.
So'ylardilar Zaynab holidan,
So'ylardilar Sobir folidan,
Kuyganini Anorning halol,
Boqqanini Omonga iqbol.
So'ylardilar ertangi to'ydan,
To'y kechasi aytilur kuydan,
Qilardilar tinmay hikoya,
So'ylardilar ko'p, benihoya.

XXIII

Hayrat bilan qavm-u qarindosh,
Yig'ildilar qo'shmoq uchun bosh.
Biri xursand, biri alamda,
Ne qilarin bilmas bu damda.
Biri to'kar edi ko'zdan yosh,
Qizlarining bu xil mayliga,
Zamonaning bunday zayliga,
Barcha birday hayron edilar,
Hayron-u sargardon edilar.
Bu hollarga barcha qolib tang,
Hayron edi barcha es-u ong.
Taajjubda tishlab tishlarin,
Bilmasdilar qilar ishlarin.
Hammasida bir dard bor edi.

Erklilarda hasad bor edi.
Yoshliklarning hasratda xazon
Qilgan uchun bo'lib pushaymon,
Hur qizlarni oqlar edilar,
Bir ehtirom saqlar edilar.
Adil turib yoqlar edilar.
O'tganlarni barcha qilib yod.
Zamonadan bo'lardilar shod.

XXIV

Fermadagi katta ravotda,
Bir alomat shovqin bor edi,
Kelardilar piyoda, otda,
Shunday katta saroy tor edi.
Bundan xabar topgan barcha el,
Yig'ilardi go'yoki bir sel.
Qutlab Zaynab, Omon to'yini,
Hamma xursand kelar edilar.
Bir alomat to'y bo'larini,
Hamma yaxshi bilar edilar.

XXV

Kirib keldi jimgina Anor,
Qovog'idan yog'ar edi qor.
Ular Sobir onasi bilan,
To'yxonada bo'lishib bir tan,
Bir burchakdan o'rin oldilar,
Bir noiloj nazar soldilar.
Bu ikovning ko'z qarashida
Ming-ming yashab Huri yurardi.
Javlon urib to'yning boshida,
Yulduz kabi yashnab turardi.

XXVI

To'rga katta gilam soldilar,
 O'yinchilar kelib qoldilar.
 Chalg'uchilar boshladilar soz.
 Qo'shiqchilar soldilar ovoz.
 Halimaxon, Naziraxonlar,
 Nadimaxon, Karimaxonlar,
 Qushday yengil uchar edilar
 Oq bulutday ko'char edilar.
 Oqshomgacha bo'ldi tomosha,
 Butun yurtga to'ldi tomosha.
 Kelin-kuyov – Zaynab va Omon,
 Boqardilar ma'sum har tomon.
 Xursand edi behad ikki yor,
 Xursand edi ikki baxtiyor.

XXVII

Zaynab bilan Omon ikovning –
 Yangi kelin, yangi kuyovning
 Baxti shunday bo'ldi barqaror.
 Sahargacha qiz-u juvonlar,
 Dugonalar va mehribonlar
 Uzatdilar aytib yor-yor.
 Ikki o'rtoq, ikki shirin jon,
 Yangi uyga bo'ldilar mehmon.
 Go'zal edi dunyo chunon ham,
 Go'zal edi bu ajoyib dam.
 Ikki do'stga aytib sharaf, shon,
 Oqar edi toshqin Zarafshon.
 Olam sari sochib yangi ong,
 Sekin-sekin yorishardi tong.

SEMURG', PARIZOD VA BUNYOD

I

Sarvqomat Parizod
O'sdi g'amlardan ozod.
Bahor yanglig' ochildi,
Gullar yanglig' sochildi.
Chiroyidan ovoza,
Elga tarqaldi toza.
Har yerga doston bo'ldi,
Dostonga bo'ston bo'ldi.
Ko'rmaganlar ko'rishni,
Ko'rganlar o'tirishni
Qilar bo'ldilar orzu,
Barcha tosh-u tarozu
Shu gapni o'lchar bo'ldi,
So'zlar oltin-zar bo'ldi.
Shaydolar ko'p beqaror,
Yigitlar bo'ldilar zor.
Tun keldi-yu shom ketdi,
Uyqudan orom ketdi.
Hamma bo'ldi xaridor,
Qizidi katta bozor.
Elchilar yog'ildilar,
Katta g'avg'o qildilar.
Lekin u odam sevmas,
Doim o'zi bilan mast.
Eldagi navqironlar,

Navqiron pahlavonlar
Unga aslo yoqmaydi,
Oshiqlarga boqmaydi.
Yuragida sevgi yo‘q,
Qalbi marmarday sovuq.
U odamlilik qarzini,
Sevguvchining arzini
Olib orqaga tashiar,
Shuncha-shuncha otashiar
Eshigida so‘nadi,
Otashdan kul unadi.
Bahri ochilmaydi hech,
Chehrasi kulmaydi hech.
Elchi bo‘lib kelganlar,
Qizning sirin bilganlar
Noumid qaytadilar,
Mardumga aytadilar.
Xalq ichida Parizod
Chiqaradi yomon ot.

* * *

O‘z qizidan pushaymon
Bo‘lib shuning uchun xon
Kecha-kunduz o‘ylaydi,
Yoz bilan kuz o‘ylaydi:
«El rasmini qilmagan,
Sevgi nima bilmagan,
Qari qizni netayin?
Chiqib qayga ketayin?
Qaylarga urayin bosh?
Buncha sovuq, bag‘ri tosh
Qizni qaydan yaratdim?
O‘zimni o‘tga otdim.

Men nimaga yarayman,
Yurtga qanday qarayman.
Boshimga bu Parizod
Balolar keltirdi bot».

* * *

Qizini chaqirib xon,
Shunday boshladi fig'on:
«Eshit, qizim Parizod,
Chiqaribsan yomon ot.
Sening bag'ring tosh emish,
Ko'zlaring beyosh emish,
Aslo sevmas emishsan,
Erga chiqmam, demishsan.
Men malomatga qoldim,
Zo'r qiyomatga oldim.
Sening yomon dostoning
Meni tuproq bilan teng –
Qilib uyatga qo'ydi,
Meni bepichoq so'ydi.
Qizim men ham qaridim,
Go'rga tomon daridim.
Yoshim yetmishga bordi,
Soch-soqolim oqardi.
Yurak-bag'rimni o'yding,
Meni nomusga qo'yding.
Otangga berma azob,
Azobga qolmagan tob.
Tosh yuraging yumshasin,
Eshitsin qalblar sasin.
Otang hurmati uchun
Ko'rsat mardlikning kuchin.
Kel, blrovga ko'ngil ber,

Bir yigitga deb gul ber.
Biroz andishaga bor,
Meni g'avg'odan qutqar!»

II

Parizod o'ylab qoldi,
Ko'p uzoq begap qoldi.
«Mayli, – dedi u xonga,
Bir umid solib jonga, –
Yolg'iz bir shart qo'yaman,
Bajarganni suyaman.
Hovlida bor zo'r chinor,
Chinor emas, u bir dor.
Biladi juda ko'p sir,
Yashar yuz yil – bir asr.
Yoshi ko'pga ketadi,
Boshi ko'kka yetadi.
O'lkaga jar solaman,
Yerlarga zar solaman.
Shartim shuki, ot bilan,
Go'yoki qanot bilan
Shu chinorga chiqqanga,
Chiqib uni yiqqanga
So'zsiz xotin bo'laman,
Go'zal otin bo'laman.
Barcha qarshimdan o'tsin,
Mard o'zini tanitsin.
Agar shunda ham qalbim
Yumshamasdan qolsa jim
Uzib olib otarman,
Qassoblarga sotarman».
Shunday degach Parizod,

Xon bo'ldi poyonsiz shod.
Jarchilarni chorlatdi,
Har biriga so'z qotdi:
«Yurtga xabar beringiz,
Aytingiz har biringiz,
Xon qiziga xaridor,
Parizod husniga zor
Bo'lganlarga baxt kuldi,
Birgalashib taxt kuldi.
Qo'rqmasdan kela bersin,
Baxtini bila bersin.
Sharti shulkim, ot bilan,
Go'yoki qanot bilan
Zo'r chinorga chiqqanga,
Chiqib uni yiqqanga,
Parizod xotin bo'lur,
Bir go'zal otin bo'lur.
Ayting, har bir mard kelsin,
Har bir mard bedard kelsin.
Sinasin o'z baxtini,
Baxti qo'llasin uni.
Ko'rganlar olsin darmon,
Ko'rmagan qilsin armon».

III

Har yoqqa xabarchilar –
Tili uzun jarchilar
Chopa-chopa ketdilar,
Bozorlarga yetdilar.
Karnay, surnay chaldirib,
Suyunchilar oldirib,
Qildilar katta e'lon.

Xabarlar ketdi har yon.
 Xonning xabarin olib,
 Hamma birdan qo'zg'alib,
 Zo'r shov-shuv bo'lib qoldi.
 Yurtga gap to'lib qoldi.

IV

Ertasiga barcha el,
 Kela berdi bog'lab bel.
 Chavandoz, pahlavonlar,
 Barcha sohibqironlar.
 Otlarni gijinglatib,
 Qamchilarni o'ynatib,
 Kela berdilar bari,
 Kattakon chinor sari.
 Baxmal jabduqlar urib,
 Suluv qizlarday yurib,
 Arg'umoqlar chopdilar,
 Yer va ko'kni yopdilar.
 So'liqlarni tishiashib,
 Mast bo'lishib kishnashib,
 Dunyo-dunyo chang-to'zon
 Ichida qolib osmon,
 Kela berdilar bari
 Kattakon chinor sari.
 Chumoliday chuvashib,
 Qir va tog'larda oshib,
 Suv bo'ylarida yotib,
 Yurganda o'qlar otib,
 Oshiqlar poda-poda
 Bo'lib cho'l-u sahroda,
 Kela berdilar bari

Kattakon chinor sari.
Xon qizin olmoq uchun,
Elga sinalmoq uchun,
Baxtim bormi ekan, deb,
Menga yormi ekan, deb,
Kela berdilar bari
Kattakon chinor sari.

V

Yetti kecha, yetti kun,
Yetti kunduz, yetti tun.
Zo'r chinorga chiqmoqqa,
Chiqib uni yiqmoqqa
Hamma xezlab ko'rdilar,
O'zni o'qday urdilar.
Necha manman deganlar,
Ilon po'stin yeganlar
Yiqila berdi bir-bir,
Makon bo'la berdi yer.
Chinor hech silkinmadi,
Bir shoxi ham sinmadi.
Qushday uchib kelganlar,
Shamol kabi yelganlar
Yarim yo'lda tindilar,
Yana otga mindilar.
Yana xezlab ko'rdilar,
O'zni o'qday urdilar,
Murod hosil bo'lmadi,
Ko'ngillari to'lmadi.
Ilonday chirmashganlar,
Chirmashib tirmashganlar
Yana qaytdilar ketga,

Chiqa berdilar chetga.
Qancha suluv arg'umoq
Yiqillb bo'ldi cho'loq.
Qancha-qancha chavandoz
Bo'ldi tuproq bilan soz.
Ko'plarining beli sindi,
Ko'plarining umri tindi.
Kunlar o'tdi va ammo
Hal bo'lmadi muammo.
Zo'r chinorga chiqmoqqa,
Chiqib uni yiqmoqqa
Hech kim erisholmadi,
Jumboqni yecholmadi.
Kelganlar bo'lib hayron,
Ko'plar bo'lib pushaymon,
Bir-bir tarqab ketdilar
Manzillarga yetdilar.

VI

Bu hollarni ko'rib xon,
Yutdi laxta-laxta qon.
Parizod xunob bo'ldi,
Xunob-u betob bo'ldi.
Qiz berganni qarg'ishlab,
Peshonasiga mushtlab,
Yana axtarib chora,
Xon o'rtandi tobora.
Odamlarni chaqirdi,
O't ichida baqirdi:
«Bu maydonga kirmagan,
Bizning shartni bilmagan
Ayting, yana kim qoldi?»

Hamma odam jim qoldi.
Og'ir o'yg'a botdilar,
Oxir shuni aytdilar:
«Yolg'iz bir Bunyod qoldi,
O'sha bir beot qoldi.
U bir cho'pon bechora,
Bu ishga topmas chora.
Parizodga teng bo'lmas,
Kiyimiga yeng bo'lmas.
Chinorga chiqolmas ham,
Chiqolmas, yiqolmas ham».
Xon hech quloq solmadi,
Pisandiga olmadi:
«Bu gaplar bari bekor,
Bu bilan hech bitmas kor.
Qayda bo'lsa ham Bunyod
Topib keltirilsin bot!
Men otimni beraman,
Qanotimni beraman.
Agar chinorga chiqsa
Va chiqib uni yiqsa
Ahmoq, bees bo'lsa ham,
Moxov va pes bo'lsa ham,
Mening qizim Parizod
Unga xotin bo'lur bot».
Bunyodni tog' tagidan,
Daryoning etagidan
Topib keltirdilar bot,
Xon berdi noiloj ot.
Zo'r chinorga qarandi,
Ichida bir g'ash yondi.
Tanini qurshab o'tlar,
Chinor shoxi bulutlar

Oraslda ko'rindi,
Bunyod fikr surindi.
Yonidagi uchqur ot
Chiqarib bir zo'r qanot,
Ko'kka qarab kishnadi,
Yolin tarab kishnadi.
Butun atrof xaloyiq
Bilan to'lib ketdi liq.
Hayot umri qurib, xon
Tikilar edi hayron.
Ne bo'larkin, der edi,
Zahar-zaqqum yer edi.
Talvasada Parizod,
Chekar edi fig'on, dod.
Bunyodga g'ayrat kirdi,
Yuragiga dard kirdi.
Yurib bahodirona,
Otga mindi mardona.
Qattiq bir qamchin soldi,
Yolg'on emas, chin soldi.
Ot yashinday qo'zg'aldi,
O't singari yo'l oldi.
Bulutlar orasida,
Osmonning qorasida,
Yozib borar qulochin,
Go'yo bir buyuk lochin
U chinorga o'tirdi,
Go'yoki o'qday urdi.
Chinor tomiri bilan,
Ko'kargan yeri bilan
Qo'porildi guvillab,
Shamol kabi uvillab.
Zo'r shoxlar yerga ketdi,

Tomir osmonga yetdi.
Yer uzra tushib Bunyod,
Bo'lib dunyo-dunyo shod,
Go'zal duldul otida,
Otining qanotida.
Ko'zlarida zo'r yog'du,
Kulib turar edi u.
Ko'rsatguvchiga zo'r ish,
El so'zlar edi olqish.
Yurak yorilguday xon
Xursand edi bepoyon.
Parizod bo'lib behol,
Turib qolgan edi lol.

VII

To'y bo'ladi deya el,
Bosa berdi go'yo sel.
Barcha shoshiqar edi,
To'y deb oshiqar edi.
Qotib qolgan Parizod
Oldiga keldi Bunyod.
Sekin qo'lin uzatdi,
Qalbiga zo'r tosh otdi.
Parizod bir emrandi,
Qosh-qovog'i chimrandi.
«To'g'ri, – dedi, – sen yutding,
Sovuq qo'limni tutding,
Nima qilay, roziman,
O'zimdan noroziman.
Baxtim ochilmadi hech,
Aytganim bo'lmadi hech.
Faqat, agar unasang,

Unab yo'lga jo'nasang,
Yana bir shart qo'yardim,
Yana sinab ko'rardim.
Shundan so'ngra umrbod
Senga bo'lar Parizod».
Bunyod ham rozi bo'ldi,
«Gapir, – deya bukildi, –
Gaping bo'lsa ayta ber,
Ko'ngling to'lsa ayta ber.
Har bir ishni bilarman,
Har nimani qllarman.
Ko'nglingni ololmasam,
Bir orom sololmasam.
Yo'ldosh bo'lolmasman hech,
Sen ham unday yordan kech».
Tikka turib, Parizod –
Shartin eshitdi Bunyod.

VIII

«Kun botarda bir yovuz
Dev bor emish yalmog'iz.
Odamga dushman emish,
Qon emish unga yemish.
Har musibat, har ofat,
Har bir mudhish kasofat,
Barcha jabr-u jafolar,
Hamma dard-u balolar
O'shandan kelar emish.
Odamlarni yemirish
Bilan bo'lar emish shod,
Ko'ngli g'amlardan ozod.
O'zi balo tog'ining

Va ofat bulog'ining
Boshlda o'tirarmish
Kun-u tun-u, yoz ham qish.
Uni ko'rgan har chaman
Qo'yarkan tuproqqa tan.
U tikilgan har bir gul
To'kilar ekan butkul.
Uni ko'rgan har bir jon
Tez bo'lar ekan xazon.
Daryolar qurir ekan,
Baliqlar churir ekan.
Undan har kun tabiat
Olar ekan qora xat.
Ikki oy-u ikki yil
Yursang bog'lab mahkam bel
Makoniga borarsan,
Andomiga qararsan.
O'rtangizda jang bo'lur,
Ikki olam tang bo'lur.
Shuni jangda o'ldirsang,
Hayotini so'ldirsang.
Qo'ling bilan odamzot
Balodan bo'lsa ozod,
Devni o'ldirib agar,
Qaytib kelsang bezarar,
Shu kuni to'y boshlarmiz,
G'am-g'ussani tashlarmiz».

IX

Parizod yerga boqdi,
Bunyodni o'tlar yoqdi.
Bo'lib xonning holi tang,

Qotib qoldi hang-u mang.
Kalavasi chuvaldi,
Bor umidi yo'qoldi.
Taajjubda xaloyiq
Ko'ziga yosh oldi jiq.
Bunyod uzoqqa boqdi,
Chorvoqqa, toqqa boqdi.
Nazari cho'lga tushdi.
Huv deya yo'lga tushdi.
Ko'zdan yo'qoldi shu on,
Tarqaldi hamma hayron.
Baland tog'lardan oshdi,
Daralarda adashdi.
Vodiylarga ko'z yoshi
To'kib aylandi boshi.
Daryolardan o'tdi ul,
Yana uzoq ketdi ul.
Yurti qoldi uzoqda,
Tushunchasi tuzoqda.
Zo'r bir ishga qo'shib bosh,
O'ziga o'zi yo'ldosh,
Uzoq cho'llarga yetdi,
Qaynoq ko'llarga yetdi.
Poyoni yo'q keng sahro
O't purkab soldi sado.
Oyog'i ostida qum
Yotadi uyum-uyum.
Biror ko'kat ko'rinmas,
Bir jonivor urinmas.
Yoniga tushib quyosh,
Kuyar edi ich-u tash.
Boshdan ter quyar edi,
Oyog'i kuyar edi.

Halqumlari bo'lib qoq,
Toqatlari bo'lib toq,
Qimirlar edi sekin,
Zo'rg'a olar edi tin.

X

Bir yildan so'ng banogoh,
Bir sirdan bo'ldi ogoh.
Poyoni yo'q keng cho'lda,
Qaynagan qumlik ko'lda
Bir zo'r daraxt ko'rindi,
O'shanga ko'zi to'ndi.
Ko'p toliqqan bu odam
Shu tomon qo'ydi qadam.
Daraxt qurigan edi,
Qurib churigan edi.
Edi minglar yoshida,
Uning baland boshida –
Qush uyasi bor edi,
Ham zo'r hamda tor edi.
Daraxtga bir zo'r ilon
Chirmashib, u oshiyon.
Sari zahar sochardi
Ham og'zini ochardi.
Chaqalar chlirqirashib,
Faryod qilib tutashib,
Onani kutar edi,
Qon, zardob yutar edi.
Bag'rini o'rtab bu dod
Yaqinroq bordi Bunyod.
Yordamga fahmi keldi,
Qushlarga rahmi keldi.

Qilichini chiqarib,
Daraxt yoniga borib,
O'sha yovuz ilonni,
Xunuk va mudhish jonni
To'grab tashladi shu on,
Qumlar bo'ldi qizil qon.
Chaqalar omon qoldi,
Ancha omon jon qoldi.
Chaqalarni qutqarib,
Ilonni qonga qorib,
Daraxtning soyasida,
Uya himoyasida
Uzoq uyquga ketdi,
Joniga orom yetdi.
Kun choshgohdan oqqanda,
Quyosh tikka boqqanda,
Qo'zg'algan kabi bo'ron,
Guvillab qoldi osmon.
Yashin uchganday bo'ldi,
Poda ko'chganday bo'ldi.
Ko'kni tutib qanoti,
Butun olamning oti –
Semurg' qush kelib qoldi,
Bunyodni bilib qoldi.
Changalida zo'r arslon,
Tumshug'ida botmon don,
Ko'zi ichidagi o't
Olamni qilib nobud,
Uyasiga qo'nmasdan,
Bir oz bo'lsin tinmasdan
Bunyodning boshi uzra
Chiza berdi doira.
Jahon buzib o'kirdi,

Qah-qah urib bo'kirdi.
Yemak uchun odammi,
Torta berdi u damni.
Chaqalari chlirqirab,
Ko'z yoshlari tirqirab,
Yalindilar: qizg'an, deb,
U bir gunohsiz jon, deb:
«Qizg'an, ona, o'ksizni,
O'sha qutqazdi bizni.
Bo'lmasa o'lar edik,
Ochilmay so'lar edik.
Bizni yer edi ilon,
Ayrilarding, onajon».

XI

Semurg' o'ylanib qoldi,
Qalbini shafqat oldi.
Qumning bag'riga botgan,
Quyoshda kuyib yotgan
Bunyodga soya soldi,
Qanot ostiga oldi.
Qush nomli bu buyuk zot,
Undagi kumush qanot,
Butun borliqni tutdi,
Bor osmonni berkitdi.
Bunyod salqin soyada,
Bunday zo'r himoyada
Yetti tunni uxladi,
Yetti kunni uxladi.
Uyg'ona bermagach u,
Bosib tobora uyqu,
Semurg' daryoga ketdi,

Hayal o'tmasdan yetdi.
Suvni shimirdi cho'llab,
Qanotlarini ho'llab.
Shu zamon uchib keldi,
Jaladay ko'chib keldi.
To'xtab Bunyod qoshlda,
Bir silkindi boshida.
Bunyod uyg'ondi darhol,
Uni lol etdi bu hol.
Birdan turib seskandi,
Qushni ko'rib seskandi.
Odamlarga o'xshabroq
Semurg' boshladi so'roq:
•Ikki ming yildan beri
Shu keng sahroning yeri
Bo'lmishdir menga makon.
Mendan boshqa biror jon
Kelolmadi bunga hech.
Qumlar ko'chib erta-kech,
Vatanidan ajraldi,
Sahro giyohsiz qoldi.
Qurtlar sarson bo'ldilar,
Uchgan qushlar o'ldilar.
Bunda faqat topdi jon
Sen halok qilgan ilon.
Hech yog'madi yomg'ir ham,
Yer ko'rmadi zarra nam.
Qadam bosmadi inson,
Darimadi hech hayvon.
Shuncha yil yolg'iz turdim,
Yer va osmonni ko'rdim.
So'yla menga, ey, odam,
Boshlngga tushdi ne g'am?

Zo'r bir mardlik qilibsan,
Lekin bekor kelibsan.
Tilagingni ayt menga,
Ne ko'mak beray senga?»

XII

«Meni go'zal Parizod
Jo'natdi, – dedi Bunyod. –
Dunyoni g'amga ko'mgan,
Jafo-alamga ko'mgan
Devni bir ko'rmoqchiman,
Ko'rib o'ldirmoqchiman.
Odamlarga baxt bermoq,
Baxtlilarga gul termiq
Eldan shiorim bo'ldi,
Nomus va orim bo'ldi.
Shuni qilsam Parizod,
Yorim bo'lib, qilur shod».
Qush dediki: «Ey, inson,
Bekor bo'libsan sarson.
Parizod xo'p aldapti,
Qo'rqinch yo'llarga sopti.
Xonning qizi dev bilan
Oshna edi burundan.
Yomon ko'rganlarini,
Dushman bilganlarini
Yo'llar edi o'shanga,
Do'st emas ekan senga.
Sen bu yo'lda o'lursan,
Aniq, qurbon bo'lursan.
Devga bormay qo'ya qol,
Boshqa qizni deya qol».

Esga kelib Parizod:
«Qaytmayman», – dedi Bunyod. –
«Sher izidan qaytmaydi,
Er soʻzidan qaytmaydi.
Uni koʻmguncha uyat
Oʻlgani yaxshiroq bot.
Shuning uchun boraman,
Nima boʻlsa koʻraman».

XIII

Qushda mehr uygʻondi,
Qizgʻanish bilan yondi.
«Kel, esa ustimga chiq,
Mening qanotimga chiq.
Bir nafas oʻltirgin jim,
Bir nafas koʻzingni yum.
Men kuningga yarayin,
Seni olib borayin.
Dengizlardan oʻtganda,
Dunyoni suv tutganda,
Koʻzlaring ochilmasin,
Xayoling sochilmasin.
Oʻzingni yoʻqotmagil,
Yana suvga otmagil.
Seni olib borarman,
Kurashingga qararman.
Oʻlsang gunoh oʻzingda,
Qoʻrquv bilmas soʻzingda.
Agar devni oʻldirsang,
Yerni qonga toʻldirsang,
Yana olib qaytarman,
Ofarinlar aytarman».

Qanotga chiqdi Bunyod,
Ko'zini chirt yumdi bot
Va Semurg' qildi parvoz,
Dunyoni tutdi ovoz.
Kun botar tomon ketdi,
Kun yotar tomon ketdi.
Semurg' ostida dunyo
Aylangan bo'ldi go'yo.
U o'qday uchib o'tdi,
Yashinday ko'chib o'tdi.
Yer-u ko'kka soldi jar,
Shovqiniga dunyo kar.
Xezlanganda yurt oldi,
O'lkalar ketda qoldi.
Qolmay o'tmagan yeri,
Ucha-ucha oxiri
O'rmonlikka yetishdi,
Shivillab pastga tushdi.
Yalmog'izning qoshidan,
Daraxtlarning boshidan
Vabo o'tganday bo'ldi,
Balo yetganday bo'ldi.
Semurg' bir silkindi bot,
Ko'zini ochdi Bunyod.
Kun botarda bir o'rmon,
Unga bo'ldi namoyon.
Daraxtlarga ko'z soldi,
Og'ir hayratda qoldi.
Tikildi suq kirgudak.
Bunda o'sgan bir terak
Boshi osmonga yetgan,
Ko'kka chirmashib ketgan.
Atrofga jilva qildi,

Nafaslari tiqildi.
Semurg' dedi: Ey, botir,
Kel endi o'ringdan tur!
Borib dushmaningni top,
Qilich sol, bo'ynidan chop.
Jo'na, baxting bor bo'lsin,
O'tkir qilich yor bo'lsin.
Seni shunda kutarman,
Kelmasang, qon yutarman», –
Va u ko'zdan yo'qoldi,
Bir kesak bo'lib qoldi.
Bunyod o'rmonga kirdi,
Suv kechib, qonga kirdi.
O'tkir qilich qo'lida,
Borar ekan, yo'lida
Daraxtlar qular edi,
Yirtqichlar o'lar edi.
O'rmonda harnaki bor,
Qurt-u qush-u jonivor
Qarshi olar edilar
Nazar solar edilar.
Bu ham bo'lar, deb, qurbon,
Edilar ko'p pushaymon.
Chumchuqlar chirqirardi,
Bulbul yig'lab turardi.
Bunyod esa mardona,
Mard-u bahodirona.
O'rmonda borar edi,
Devni axtarar edi.
Oshiqardi, ko'ray, deb,
Qarshisida turay, deb.
Qilar edi ko'p armon,
Topay deb dardga darmon.

XIV

Bunyod yetti kun kezdi,
Yetti qora tun kezdi.
Eng oxiri tun chog'i
Bir hid sezdi dimog'i.
Tani jimirlab ketdi,
Qalbi qimirlab ketdi.
Bora berdi u hamon,
Guvillab qoldi har yon.
O'rmon shatirlab qoldi,
Qushlar patirlab qoldi.
U yana yurdi bir oz,
Oxir dev chiqdi peshvoz.
Sekin-sekin yurardi,
Qah-qah urib turardi.
Dumidan boshigacha,
Boshdan oyog'igacha
Xursandlik olgan edi,
Shodlikda qolgan edi.
Zahar tomar tishidan,
O'lim yog'ar ishldan.
Shoxi osmonda edi,
Tirnog'i qonda edi.
Bunyodga kulib boqib,
Nafsiga yigit yoqib:
«Salom, o'g'lim kel», – dedi. –
Dushman emas el, – dedi. –
Omon-eson bormisan?
Parizodga yormisan?
Go'zal qizim, omonmi?
Sho'x yulduzim, omonmi?
Tilagingni ayt menga,

Ne murod kerak senga?»
Yigit so'zga boshladi,
Gapni tizib tashladi.
«Bunyod senga el emas,
El bo'lganni dev yemas.
Sen bir ofat emishsan,
Zo'r qabohat emishsan.
Odamizotning yovi,
O'g'lonlarning go'rkovi
O'zing emishsan yolg'iz.
Parizod deganing qiz,
Qancha do'sting bo'lsa ham,
Alam yutib o'lsa ham,
Boshingga yetajakman,
O'ldirib ketajakman».
Bunyod qilich chiqardi,
O'rmon yaltirab qoldi.
Bunyodning qahri keldi,
Devning ham zahri keldi.
Ko'zlaridan o't sochdi,
O'rmonlikdan tun qochdi.
U har og'iz ochganda,
U har bir o't sochganda,
Zo'r bir yong'in ketardi,
Qancha o'rmon bitardi.
Nafasidan zo'r bo'ron
Qo'zg'alar edi har yon.
Tomirlar ko'char edi,
Daraxtlar uchar edi,
Osmonni qushlar tutib,
Hammasi ham qon yutib,
Chirqirashib turardi,
Zo'r kurashni ko'rardi.

To'kilar edi qonlar...
Barcha yirtqich hayvonlar
Kezardi besaranjom
Saqlab qolmoq uchun jon.
Bunyodni yutmoq uchun,
Bo'g'zidan tutmoq uchun
Dev hamla qilar edi,
Ba'zida qular edi.
Otashda edi ichi,
Bahodirning qilichi
Yaltirardi boshida,
Kular edi qoshida.
Bunyod qilich solganda,
Har bir sirmab olganda,
Devni uzib o'tardi,
Uzib, buzib o'tardi.
To'xtamadi qonli jang,
Bo'ldi devming holi tang.
Ikki kun-u ikki tun
Solishdi ular butun.
Tinimni bilmadilar,
Yarashga kelmadilar.
Bunyod qilichi bilan,
Zaharli uchi bilan
Devni burdalay berdi,
Qilich qon yalay berdi.
Dev makon qurgan o'rmon
Boshdan-oyoq bo'ldi qon.
Qilichni har solganda,
Har bir simrab olganda,
Bir joyni olib o'tdi,
Bir rahna solib o'tdi.
Oxiri jon qolmadi,

Jon-u darmon qolmadi.
Qilich bo'g'zidan tutgach,
Tog' kabi yorib o'tgach,
Dev harsillab quladi,
Bir qarsillab quladi.
Dev qulab yiqilganda,
Birdan yakson bo'lganda,
Yerlar qimirlab ketdi,
Zilzila gurlab ketdi.
Cho'zala tushgan chog'i,
Devning boshi oyog'i
O'rmonni tutib ketdi,
Sig'may chetga ham o'tdi.
U tipirlab berdi jon
Va jimjit bo'ldi o'rmon.
Shundan so'ng botir Bunyod
Bo'lib o'zida yo'q shod,
Qilichni yuvib oldi,
Bir o'pib, qinga soldi.
Parrandalar barchasi,
Go'zali, oy parchasi
Botirni uzatdilar,
Olgishlab kuzatdilar.
Yigit Bunyod mardona,
Mard-u bahodirona
Yurib o'rmondan chiqdi,
G'avg'o va qondan chiqdi,
Botir g'oyat beqaror,
Semurg'iga intizor
Turar edi ko'z tutib,
Har ko'zini yuz tutib.
Kesak bo'lib yotgan qush
Go'yo ko'rgan kabi tush

Qonlar to'kilganini,
Bunyodning yengganini,
Botirning g'ussadan pok,
Dev bo'lganini halok –
Bilar edi hammasin.
Kesak bo'lib, ko'lkasini
Yerga solib yotardi,
Orom olib yotardi.
Bunyod kelgan zamon ul
Shodlikka to'ldi butkul.
Bir aylanib qush bo'ldi,
Bunyod ko'ngli xush bo'ldi.
Botir izidan o'pdi,
Ikki ko'zidan o'pdi.
Dedi: «Kel, ustimga chiq,
Mening qanotimga chiq!
Endi ortga qaytaylik,
Elga doston aytaylik.
Botir yigit ketdik, bo'li
Kelgan joyga yetdik, bo'li»
Botir qanotga chiqdi,
Zo'r «duldul ot»ga chiqdi.
Ko'zimi yumgan zamon,
Xayolga cho'mgan zamon
Semurg' ko'kda yo'l oldi,
O'rmonlar ortda qoldi.
Bir yurt ko'chib borganday,
Ko'chib uchib borganday
Shovqin-suron zo'r edi
Va beimkon zo'r edi.

XV

Go'zal qush qanotida,
Ko'kning chopqir otida
Uchib borarkan, Bunyod –
Xayolida Parizod.
Qush keng sahroga yetdi,
Iniga qarab ketdi.
«Ey, Bunyod, ko'zingni och,
Jahonni ko'r, nazar soch!
Endi yo'lni toparsan,
Kerak bo'lsa choparsan.
Bor, yaxshilar yor bo'lsin,
Botir, baxting bor bo'lsin».
Qaytadan qo'l ushiashib,
Semurg' bilan xushiashib,
Bir-birini quchoqlab,
Mehr-u muhabbat bog'lab,
Ajraldilar ikkovlon.
Bunyod jahonni javlon
Urib yana yo'l ketdi,
Sahro bilan cho'l ketdi.

XVI

Tog'lar oshdi, qir oshdi
Oylar bo'yi adashdi.
So'nggi qirdan o'tganda,
O'z yurtiga yetganda.
Kunlarini sanadi,
Tunlarini sanadi.
Angladi, rosa uch yil
Kezganini muttasil.

XVII

Rosa uch yil o'tganda,
Olamni gul tutganda.
Yam-yashil erta bahor,
Parizodga intizor.
Bunyod bo'ldi namoyon –
Ham xursand-u ham hayron.
Yuragi urib keldi,
Olamni ko'rib keldi.
Parizodni so'roqlab,
Bag'rini o'tda dog'lab.
Xonning eshigin qoqdi,
Erib suv bo'lib oqdi.
Parizodni ko'rgali,
Ahvolini so'rgali.
Jahonni urib javlon,
Semurg' bilan ikkovlon.
Osmonda uchganini,
Yovuz devning tanini
Qilichda to'g'raganin,
Olganin uning jonin
So'ylagali shoshardi,
Daryo kabi toshardi.
Qalbini bir og'ir g'ash
O'rtardi misli otash.
Bir shubhasi bor edi,
Shubha do'sti zor edi.
Ne kechdi pari holi,
So'lmadimi niholi?
Uzoq uch yil muttasil
Nelar qildi ekan ul?»-
Deya azob cekardi,
Zo'r iztirob chekardi.

* * *

Bunyod saroyga kirdi,
Taxt turgan joyga kirdi.
O'zini yo'qotdi xon
Botirni ko'rgan zamon.
Xonning yuziga qarab
Qalbi ichra oralab,
Bunyod bahodirona,
So'z boshladi mardona:
«Olamni ko'rib keldim,
Devni o'ldirib keldim.
Daryolarni quritgan,
Baliqlarni ch'iritgan.
Insonni dard-u balo
Bilan qilgan muhtalo
Yovuzning oti o'chdi,
Ot-u hayoti o'chdi.
Kerakkim, qilmay jafo,
Va'daga aylab vafo,
Parizodni bergaysan,
Ul ozodni bergaysan.
To'y boshlamoq lozimdir,
Kuy boshlamoq lozimdir».
Qovog'ini uyib xon,
Uyatiga kuyib xon,
So'zga kirishdi ojiz:
«Senga va'da qilgan qiz
So'zingga javob bersin,
Kerak bo'lsa tob bersin.
Ixtiyori o'zida,
Turgan bo'lsa so'zida.
To'y boshlarmiz shul zamon,
Bo'lisharmiz shodmon.

Qani Parizod kelsin,
O'sha hur, ozod kelsin».
Mulozimlar chopdilar,
Parizodni topdilar.
Paydo bo'lgach Parizod,
Hayratda qoldi Bunyod.
Ixtiyori yo'qoldi,
Sovuq bir terda qoldi:
Xonning qizi Parizod
G'amgin emas, juda shod,
O'g'lin oldiga solib,
Qizini qo'lga olib,
Kelar edi ul tomon,
Boqar edi ko'p yomon.
Bunyod hang-u mang qoldi,
Holi zori tang qoldi.
Unga Parizod makkor
Shularni qildi izhor:
«Cho'ponni sevolmadim,
Hech ko'ngll qo'yolmadim.
G'urbatga qolganimning,
Devga yuborganimning
Sababi shunda edi,
Ko'ngllm tugunda edi.
O'lib ketar, deb edim,
Chirib ketar, deb edim.
Qancha botir bo'lsang ham,
Zo'r bahodir bo'lsang ham.
To'shaging xas deb bildim,
Aslingni past deb bildim.
Sevolmadim seni men,
Chunki men xon qizimen.
Men saroyning eriga,

Otamning vaziriga
Allaqachon tekkanman,
Shart qilib safarga san
Chiqib ketgan kuningda,
Yo'lda bo'lgan tuningda
To'y bo'lib o'tgan edi,
Hamma ish bitgan edi».

* * *

Yerga tikilgancha xon
Jim qoldi uzoq zamon.
Parizod yerga boqdi,
Bunyod o'tda tutaqdi.
Ne aytarin bilmasdan,
Tili so'zga kelmasdan.
G'azabda yonar edi.
Yonar, qiynalar edi.
Parizodni, xonmi ham,
Ikki nomard jonni ham
Qilichdan o'tkazmoqqa,
O'limga yutqazmoqqa
Hozir edi shul zamon,
O't ichida beomon.
Shu g'azab, shu o'ch bilan,
Shu qasos, shu kuch bilan
Saroyini tashlab chiqdi,
Ko'zini yoshlab chiqdi.
Bavafo xon qizini,
Nomard xonning o'zini,
Unutmadi hech qachon,
Qarg'ab o'tdi beomon.

1939-yil, 3-aprel

MUNDARIJA

SHE'RLAR

O'zbekiston.....	4
O'zbekiston.....	7
Eng gullagan yoshlik chog'imda	12
«Sevgi desam, faqat sen desam...».....	13
Xayolimda bo'lding uzun kun.....	14
Hol	15
Ozar qizi	16
O'lka.....	18
Bahorga yetganda.....	19
O'rik gullaganda	20
Bahor	22
«Timimsizdir yolg'iz shaboda...»	24
Hujum guliga.....	25
O'tarkan	26
Siyob	27
Neva xotiralari	32
Boltiq dengizi bo'ylarida	34
Bolalik.....	35
Qish	38
Hoy, yaxshi qiz!.....	41
Qish ko'chasidan	44
Nima bizga amerika!	45
Baxtlar vodiysi.....	52
O'zbekiston xotirasi	59
Daryo kechasi.....	62
Qiz.....	64
Bahri	67
Do'stinga	70

Kuychining xayoli	71
Ofeliyaning o'limi	75
Vido.....	78
Pushkindan	81
Chimyon esdaliklari.....	82
Holbuki, tun... ..	84
Janub kechasida	86
«Kecha. Sahro. Uyqu va shovqin...»	87
Qora dengiz bo'yida.....	88
Mizimta daryosi	89
Sog'inganda	90
Har yurakning bir bahori bor	91
Hulkarning she'ri.....	92
Butun olam bir oppoq siyna.....	93
Qozog'iston	94
Baxtimiz tarixiga.....	96
Daryo tiniq, osmon beg'ubor	98
Tunni izlash.....	99
«Shu kunlarda qutb olindi...»	100
Dunyo go'zal ko'rinur senga	101
Do'mbiraning maqtovi.....	102
Baxt to'g'risida.....	104
Savol	105
Xayoling-la o'tadi tunlar.....	106
Samolyot	108
«G'uncha yangllg' burkanib...».....	109
Shodlikni kuylaganimninig sababi	110
Vatan	112
Lola	113
Yangi yil orzulari.....	114
«Kel, ey soqiy! Piyolani to'ldir...».....	115
Chirchiq bo'ylarida.....	116
Qo'lingga qurol ol!.....	118
Moskvami men bllaman!.....	120

Meni kutgil	122
Nihol.....	124
Yaqinlik	126
Intizorlik	127
Sevgi.....	128
G'alaba qo'shig'i.....	131
Yigit.....	132
Bo'l omon!	133
Shlnel.....	134
Qamal qilingan shahar tepasidagi oy.....	136
Bo'lsam	139
Kuygay	140
Uchrashuv.....	141
Sen tug'ilgan kun.....	142
Ukrainani o'ylaganda.....	144
Sharqqa ketganda.....	148

BALLADALAR

Jangchi tursun	152
Raksananing ko'z yoshlari	159

DOSTONLAR

Oygul bilan Baxtiyor	172
Zaynab va Omon.....	204
Kirish	204
Semurg', Parizod va Bunyod	249

Adabiy-badiiy nashr

HAMID OLIMJON

XAYOLIMDA BO'LDING UZUN KUN

She'rlar, balladalar va dostonlar

Muharrir
Feruza QUVONOVA

Badiiy muharrir
Dilfuza SALIXODJAYEVA

Kompyuterda sahifalovchi
Nigora UMARQULOVA

Tehnik muharrir
Umidbek YAXSHIMOV

Litsenziya raqami: AI № 252, 2014-yil 2-oktabrda berilgan.

Bosishga 2019-yil 11.04 da ruxsat etildi.

Bichimi 84x108 1/32.

Bosma tobog'i 3,5 Shartli bosma tobog'i 5,88.

Garnitura "Bookman Old Style". Ofset qog'ozi.

Adadi 10 000 (I zavod 3000) nusxa. Buyurtma № 171.

Bahosi kelishilgan narxda.

«Yangi asr avlodi» NMM da tayyorlandi.

«Yoshlar matbuoti» MCHJ da chop etildi.

100113. Toshkent, Chilonzor-8, Qatortol ko'chasi, 60.

Murojaat uchun telefonlar:

Nashr bo'llimi – (78) 147-00-14; (78) 129-09-72;

Marketing bo'limi – (98) 128-78-43; (93) 397-10-87

faks – (71) 273-00-14;

e-mail: yangiasravlodi@mail.ru veb-sayt: www.book.uz

**«Yangi asr avlodi» NMM 2017-yilda
«Kamolot kutubxonasi» ruknida quyidagi
kitoblarni nashrdan chiqardi**

ALISHER NAVOIY

«Xamsa»

Bichimi 84x108 ^{1/32}, qattiq muqova 496 b.

Mazkur kitobda Alisher Navoiy «Xamsa»sidagi barcha dostonlarning mazmuni bayon qilingan. Ularda shoir tomonidan tasvirlangan turli voqea-hodisalar aks ettirilgan, faqat kirish qismlari, me'yoridan cho'zilib ketgan manzaralar, monologlar biroz qisqartirilgan. Navoiy dostonlarining ushbu nasriy talqini alloma shoirimizning turkiy she'riyat gultoji hisoblanmish «Xamsa» dostonlarini anglab olishingizga yordam beradi, deb o'ylaymiz.

ABULQOSIM FIRDAVSIY

«Shohnoma»

Bichimi 70x100 ^{1/16}, qattiq muqova 704 b.

Firdavsiyning «Shohnoma» asari shohlar tarixidan hikoya qiluvchi doston. U qariyb to'rt ming yillik davr voqyealarini qamrab olgan, dostonda afsonaviy va tarixiy shaxslar «harakat qiladilar». Asar qahramonlari – podshohlar, mu'badlar, sipohlar, polvonlar o'zaro qirg'in urushlar, bosqinchilik, talonchilikda kuch va aql, fahm

bobida sinashadilar. Jangu jadallar asnosida ezgulik va yovuzlikni farqlab boradilar. Ulardagi yuksak jangovarlik, qahramonlik ruhi, inson qalbini junbisha keltiradigan kayfiyat o'quvchiga ham o'tadi. Bu kayfiyat Vatanga, onaga, yoraga, farzandlarga, umuman insonlarga nisbatan mehrni kuchaytiradi, atrofdagilarga yaxshilik qilishga, manmanlikka berilmaslikka, behuda gina, adovat urug'larini sochmaslikka undaydi. Badiiyat jihatidan puxta va yuksak mahorat bilan yozilgan «Shohnoma»ning qudrati mana shunda.

Tinchlik uchun kurash, sosoyishtalikni saqlash dolzarb bo'lib turgan bugungi kunda «Shohnoma» dostoni yovuzlikka barham berish, yorug' kunlarning qadriga yetish, farovonlikda umr kechirishga o'rgatishi bilan qimmatlidir.

ZULFIYA

«Bahor keldi seni so'roqlab»

Bichimi 84x108 ^{1/32}, yumshoq muqova, 192 b.

XX asr o'zbek she'riyatining zabardast vakillaridan biri, davlat arbobi Zulfiya Isroilova bugungi kun o'quvchilari uchun yaxshi tanish. Maktab darsliklarida shoiraning qator she'rlarini mutolaa qilganmiz. Vatan, muhabbat, vafo, ezgulik tuyg'ulariga yo'g'rilgan she'rlari barchamizning ko'nglimizdan munosib joy olgan.

Mazkur kitob Zulfiya tavalludining 100 yilligiga bag'ishlab nashrga tayyorlandi. Undan shoira ijodidagi eng sara she'rlar o'rin olgan. Aziz o'quvchilarmiz ushbu to'plamni o'qib, mutolaa zavqidan bahramand bo'ladilar, degan umiddamiz.

ABDULLA QAHHOR

«O'tmishdan ertaklar»

Bichimi 84x108 1/32, qattiq muqova, 400 b.

«O'tmishdan ertaklar» – o'zbek adabiyotining zabardast vakili bo'lgan Abdulla Qahhor ijodiy merosida muhim o'rin tutadi. Bu asar nafaqat yozuvchining bolaligidan hikoya qiladi, balki o'tgan asr boshlarida millat bolalarining mashaqqatli hayoti xususida so'z yuritadi. Nafaqat bolalar, katta avlodning savodsizligi, davr fojialari jonli va ochiq-oydin tasvirlanadi.

To'plamning ikkinchi qismi bo'lgan hikoyalar ham o'zbek adabiyotining ma'naviy boyligidir. Yozuvchining ilk hikoyalar to'plami 1932-yilda chop etilgan. Bugungacha bo'lgan davr mobaynida o'zbek adabiyotida, jumladan, hikoyanavislikda juda ko'p asarlar yaratildi. Sara hikoyalar, deya e'tirof etilgan bir qancha ijod namunalari o'quvchilar hukmiga havola etildi. Ammo Abdulla Qahhor hikoyalari yillar chig'irig'ini pisand etmay, hamon sevib o'qiladi.

ERKIN VOHIDOV

«O'zbegin»

Bichimi 84x108 1/32, qattiq muqova 400 b.

«Kamolot kutubxonasi» ruknida nashrga tayyorlangan navbatdagi kitobimiz o'zbek adabiyotining zabardast vakili, O'zbekiston xalq shoiri, O'zbekiston qahramoni Erkin Vohidovning she'r, doston, hajviya, muxammas va tarjimalaridan tarkib topdi. Nashriyotimiz tomonidan shoirning «Zamin sayyorasi» hamda «Sharqiy qirg'oq» nomli she'riy to'plam-

lari o'quvchilar e'tiboriga havola etilgach, ko'p sonli she'riyat ixlosmandlari shoirning yirik hajmli ijodiy merosi jamlangan to'plamni chop etishimizni so'rab murojaat qilishdi.

Aslida Erkin Vohidov she'rlarini saralashga hojat yo'q: qaysi satrini o'qimang, kitobga kiritgingiz, mutolaaga kirishgan o'quvchiga xoh katta yoshli, xoh bugungi davr farzandi bo'lsin, shoir ijodini taqdim etgingiz, she'rlar zamiridagi faqat so'z san'atkorigagina xos bo'lgan haqiqatlardan boxabar etgingiz keladi.

MUSHFIQ KOZIMIY

«Qo'rqinchli Tehron»

Bichimi 84x108 1/32, qattiq muqova, 656 b.

Mazkur asar ikki kitobdan iborat bo'lib, unda o'tgan asr boshlaridagi voqealar qalamga olindi. Oradan yillar o'tgan bo'lsa-da, undagi g'oyalar, o'lmas tuyg'ular, orzular va armonlar zanjiri o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Bosh qahramon Farruhning ezgulik va jaholat, nafs yo'lidagi taloto'plarga qarshi kurashi, qasosga undagan turfa sarguzashtlari va Mahinga bo'lgan sof muhabbati ikki romanini bir-biriga uzviy bog'lab turuvchi umumiy syujet chizig'ini tashkil etadi.

«Qo'rqinchli Tehron» dunyo adabiyoti xazinasidan o'rin olgan asarlar sirasiga kiradi. Mushfiq Kozimiy qalamiga mansub ushbu asar olamiga oshufta bo'ling, aziz kitobxon.

Hamid Olimjon
(1909 – 1944)

Iste'dodli shoir, dramaturg, olim va jamoat arbobi.

1909-yil 12-dekabrda Jizzax shahrida dunyoga keldi.

Dastlab Samarqand pedagogika bilim yurtida (1923 – 1926), so'ng Pedakademiya (1926 – 1931) o'qidi. Uning asarlari 1926-yildan «Zarafshon» gazetasida chiqa boshladi.

Adibning ilk she'riy to'plami «Ko'klam» nomi bilan 1929-yilda chop etilgan. Shundan so'ng «Olov sochlar» (1931), «O'lim yovga» (1932), «Poyga» (1932) kabi she'riy to'plamlari o'quvchilar e'tiboriga havola etildi.

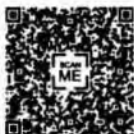
O'zbekiston Fanlar akademiyasining muxbir a'zosi (1943) Hamid Olimjon o'zbek adabiyotining dolzarb masalalari bo'yicha qator ilmiy-tanqidiy asarlar yaratdi. A.S.Pushkin, L.N.Tolstoy, M.Gorkiy, V.Mayakovskiy, T.Shevchenko, M.Lermontov, N.Ostrovskiy, A.Korneychuk asarlarini tarjima qildi.

O'zbek xalq og'zaki ijodining ajoyib durdonasi «Alpomish» dostoni birinchi marta Hamid Olimjon tomonidan nashrga tayyorlanib (1938), chop etildi.

Hamid Olimjon 1939-yildan to umrining oxirigacha O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasiga rahbarlik qildi.

Adib «Daryo kechasi» (1936), «O'lka» (1939), «Baxt» (1940) to'plamlari, «Ikki qizning hikoyasi» (1935 – 1937), «Oygul va Baxtiyor» (1937), «Semurg'» (1939) kabi dostonlari bilan o'zbek she'riyati rivojiga ulkan hissa qo'shdi.

Iste'dodli shoir 1944-yil 3-iyulda avtomobil halokatiga uchrab, vafot etgan.

www.book.uz

ONLAYN KITOB DO'KONI

ISBN 978-9943-20-280-1

9 789943 202801